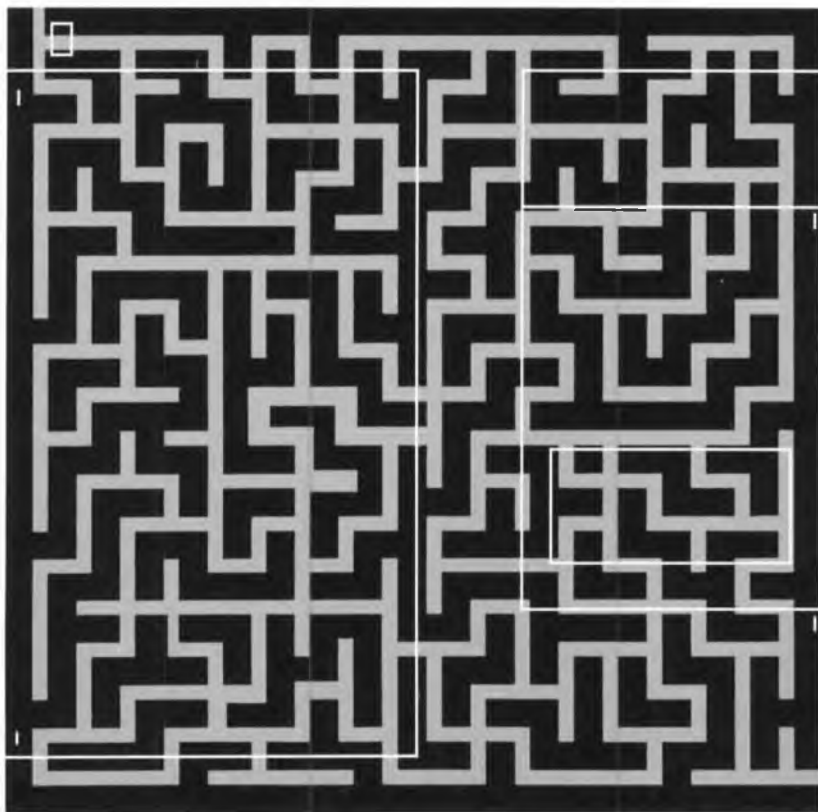

HALVOR MANSHAUS

PRIVATE PENGESPILL PÅ INTERNETT

COMPLEX 4/97
INSTITUTT FOR RETTSINFORMATIKK

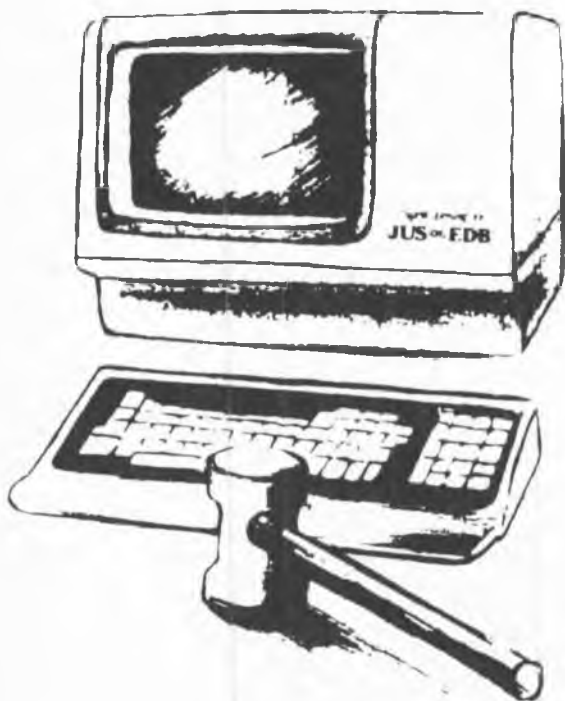
Tano·Aschehoug

Norsk forening for
JUS OG EDB

Postboks 6728, St. Olavs plass, 0130 OSLO

Postgiro 0813 5139654 Bankgiro 8200.42.49727

Foreningen står bl.a. for
salget av CompLex-heftene

Enkel og hurtig tilgang til offentlige informasjonsdata

- en forutsetning for effektiv saksbehandling og riktige beslutninger

Statens Datasentral er Norges ledende databasevert for offentlig informasjon.

Vi formidler opplysninger fra Løsøreregisteret, Det sentrale personregister, Motorvognregisteret, Tinglysingsdata og Lovdata, for å nevne de viktigste.

I tillegg til alle tjenester for online bruk av basene, bistår vi selvsagt også med satsvise datauttak.

Ta kontakt for nærmere opplysninger!

- sikker vei til sikker informasjon

Statens Datasentral a.s
Ulvenveien 89 B, 0581 Oslo
telefon 22 95 63 00

FØYEN

Informasjons- og telekommunikasjonsrett
teknologi- og EDB-rett

Kontrakter - Forhandlinger - Prosedyrer

Advokatfirmaet Føyen & Co AS

Oslo - Asker

Oscarsgate 52, 0258 Oslo

Tel. 22 44 46 40, Fax. 22 44 89 27

STOCKHOLM - LONDON - NEW YORK

Advokatfirmaet Selmer & Co. DA har 40 medarbeidere, hvorav 25 advokater og advokatfullmektiger. Firmaet yter advokattjenester hovedsakelig innen de forretningsjuridiske disipliner omfattende bl.a. kontraktsrett, selskapsrett, skatterett, aksje- og børsrett, arbeidsrett, petroleumsrett, miljørett, gjeldsforhandling og konkurs, jus og EDB. Våre oppdragsgivere er i det vesentlige innenfor bank, finans, revisjon, industri, forsikring, shipping, energi, handel, entreprise og fast eiendom, forskning og utviklingsarbeid. Firmaet yter dessuten advokattjenester ved generasjonsskifte i familiebedrifter og bistand generelt innen arverett, familierett og skifterett.

Firmaet har en stor andel utenlandske oppdragsgivere og er tilknyttet Unilaw, en internasjonal sammenslutning av advokatfirmaer.

Asbjørn Berg   Odd-Einar Christophersen   Anne-Blanca Dahl   Bjørn Kleiven
Jepp Norman   Cristian Selmer   Jon Skjørshammer   Roy M. Slettvoll   Synnøve Smedal
Svein Sulland   Eilif Torma   Sverre S. Tysland   Lars Weyer-Larsen   Trygve Øydne

Fullmektiger:

Arnt Angell   Inger Ekker Bartnes   Fredrik A. Borch   Gunnhild Buestad
Morten Bøsterud   Susan Halvorsen   Ingebjørg Harto   Jan Herud   Margrethe Husebø
Geir Kruge   Anne Helene Osberg

Firmaet har etablert traineeordning for studenter

ADVOKATFIRMAET

SELMER
& CO.

SELSKAP MED DELT ANSVAR

Kirkegt. 15, tlf. 22 42 64 90

Postboks 476 Sentrum, 0105 Oslo

**ADVOKATFIRMAET
BLOMSETH, KRISTIANSEN, SOLBERG & VALE DA
M.N.A.**

- ◇ Telekommunikasjonsrett
- ◇ kabel-TV, kringkasting m.m.
- ◇ Opphavsrett
- ◇ Transportrett - Luftrett
- ◇ Skjønns- og ekspropriasjonsrett
- ◇ Anglo-amerikansk kontraktsrett
- ◇ Bygg- og entrepriserett
- ◇ Eiendomsrett
- ◇ Boligrett
- ◇ Selskapsrett
- ◇ Foreningsrett
- ◇ Arbeidsrett

Tlf. 22 60 85 85 - Fax 22 60 85 20
Pilestredet 57, 0350 Oslo

CompLex nr 4/97

Institutt for rettsinformatikk
Postboks 6702 St Olavs plass
0130 Oslo

Halvor Manshaus

**PRIVATE
PENGESPILL
PÅ
INTERNETT**

Tano-Aschehoug

© Tano-Aschehoug 1997
ISBN 82-518-3613-1

Institutt for rettsinformatikk's utgivelser i skriftserien **CompLex** er støttet av:

Lovdata
Kopinor

Fotografisk opptrykk ved
AiT Enger AS, Otta 1997

FORORD

«Private pengespill på Internett» er innlevert som særavhandling ved det Juridiske Fakultet våren 1997.

Her ønsker jeg å rette en stor takk til min veileder under arbeidet med avhandlingen, Jon Bing. Det var Jon som foreslo dette temaet, og som særlig stod meg bi med oppmuntring og gode råd i en meget hektisk deadline-periode.

Ellers vil jeg takke diskusjonspartnere og meningsytrere: Bendik, Georg, Magnus, Thomas og ikke minst Eiliv Madssen som også tilegnet seg en uvanlig døgnrytme i innspurten, og som til tross for egen deadline alltid hadde tid til å komme med gode råd.

Forøvrig skylder jeg også alle ved Institutt for Rettinsformatikk (IRI) en stor takk. Ved sitt åpne og vennlige miljø har IRI på flere måter vært av stor betydning for meg under arbeidet med avhandlingen.

Halvor Manshaus

Majorstua, Februar 1997

INNHOLDSFORTEGNELSE

1. INNLEDNING	1
1.1 PENGESPILL PÅ INTERNETT.....	1
1.1.1 Avgrensning.....	2
1.1.2 Den videre fremstilling.....	3
1.2 GENERELT OM PENGESPILL.....	3
1.2.1 De statlige pengespill.....	4
1.2.2 De private pengespillene.....	6
1.3 HVA ER INTERNETT?.....	8
2. PENGESPILL: RETTSKILDER OG BEGREPSAPPARAT	15
2.1 RETTSKILDER.....	15
2.2 BEGREPER OG DEFINISJONER.....	18
2.2.1 Uklarheten i begrepene.....	18
2.2.2 Lotterier som eget begrep for private pengespill.....	19
2.2.3 Hva er et privat pengespill?.....	20
2.2.4 Det fragmentariske system.....	22
2.2.5 De private pengespillenes avtalerettslige status.....	24
2.3 LOTTERIBEGREPET.....	26
2.3.1 De ulike lotterier.....	26
2.3.2 Utvidelse av lotteribegrepet.....	30
3. FORELIGGER DET ET PENGESPILL?	33
3.1 LOTTERIBEGREPETS TRE VILKÅR.....	33
3.2 INNSKUDDET.....	34
3.2.1 Gratisslotterier.....	34
3.2.2 Ulovlige gratisslotterier.....	36
3.2.3 Internett som svartjeneste for gratisslotterier.....	40
3.3 GEVINSTEN.....	44
3.4 TILFELDIGHET.....	45
3.5 PRIVATE PENGESPILL SOM IKKE TRENGER TILLATELSE.....	49
3.5.1 Innledning.....	49
3.5.2 Problemstillingen.....	51

3.5.3	<i>Basarregelen</i>	51
3.5.4	<i>Basarregelen anvendt på nettverkssystemer</i>	54
3.5.5	<i>Motelotterier</i>	57
3.5.6	<i>Oppsummering</i>	60
3.6	KJEDEFORRETNINGER OG PYRAMIDESPILL	61
4.	SPILL PÅ KREDITT	65
4.1	PROBLEMSTILLING	65
4.2	BETYDNING FOR INTERNASJONALE FORHOLD.....	71
4.2.1	<i>Imledning</i>	71
4.2.2	<i>Den individualiserende metode</i>	72
4.2.3	<i>Særskilte forhold på operatorens side</i>	75
4.2.4	<i>Kan §12 skjære gjennom den fremmede rett?</i>	78
4.2.5	<i>Er §12 en internasjonalt preseptorisk regel?</i>	81
5.	UTENLANDSKE PENGESPILL.....	85
5.1	INNLEDNING	85
5.1.1	<i>Generelt om utenlandske pengespill på Internett</i>	85
5.1.2	<i>Hensyn bak et forbud mot utenlandske pengespill</i>	88
5.2	HAR NORSK RETT ET FORBUD MOT UTENLANDSKE PENGESPILL?.....	89
5.2.1	<i>Unntak fra «forbudet»</i>	90
5.2.2	<i>Oppsummering</i>	92
6.	FORHOLDET TIL EØS-AVTALEN	93
6.1	ER PENGESPILL ØKONOMISK AKTIVITET?.....	94
6.2	ER VILKÅRENE DISKRIMINERENDE?	96
6.2.1	<i>Oppsummering</i>	98
6.3	ER VILKÅRENE UPROPORSJONALE?.....	99
6.3.1	<i>Malsetninger bak forbud mot utenlandske pengespill</i> .	99
6.3.2	<i>Beskyttelse av forbrukeren</i>	101
6.3.3	<i>Begrensing av tilgangen på pengespill</i>	102
6.3.4	<i>Disponering av overskuddet</i>	103
6.3.5	<i>Oppsummering</i>	105

7. VURDERING I FORHOLD TIL UTENLANDSKE PENGESPILL.....	107
KILDER.....	I
LITTERATUR	I
ARTIKLER	III
UTREDNINGER PROPOSISJONER INNSTILLINGER.....	IV

1. Innledning

1.1 Pengespill på Internett

Pengespill har i de siste årene vært gjenstand for stadig økende oppmerksomhet fra både dagspressen og lovkonsipistene. I de akademiske miljøer har imidlertid interessen tydeligvis vært mindre, ettersom man har svært få vitenskapelige fremstillinger om pengespill generelt, og ingen innen den juridiske fagkrets spesielt.

Internett er et medium som har hatt en rivende utvikling, og som har utløst et paradigmeskifte innen kommunikasjonssektoren. I dag er Internett langt på vei et husholdningsbegrep, til forskjell fra for to-tre år siden da kun et fåtall hadde hørt om dette nettverket. I forhold til jusen har Internett utløst en rekke nye problemstillinger som ennå må betraktes som uavklarte.

I denne avhandlingen er det de rettslige problemer omkring pengespill formidlet over Internett som skal behandles. Denne problemstillingen innbyr til en interessant diskusjon, ettersom det kan spørres om det bestående systems rettsregler lar seg anvende på den nye teknologien som Internett representerer.

Arbeidet med avhandlingen har særlig bydd på to utfordringer. Innledningsvis lå problemet i å sette seg inn i regelverket omkring pengespill og få en oversikt over dette rettsområdet. Reglene er ikke tidligere beskrevet i den juridiske litteratur, samtidig som begrepsbruken hverken er særlig konsis eller presis. Det største problemet har vært å finne rettskilder som kan beskrive den gjeldende rettstilstanden. Dette problemet tvang meg til å ta i bruk ukonvensjonelle metoder for å finne frem *ad*

fontes. I arbeidet med avhandlingen har jeg bla. benyttet meg av diskusjonsgrupper på Internett, elektronisk post (heretter e-post), søkeverktøy på tekstveven og lignende kommunikasjonsmidler for å finne frem til de relevante kildene.¹

1.1.1 Avgrensning

Lovgiver har valgt å skille mellom statlige og private pengespill. Disse pengespillene reguleres således av separate lovverk. Det ville sprengte rammene for denne fremstillingen å behandle begge disse systemene. Jeg har derfor valgt å behandle de private pengespillene, som ifølge begrepsbruken på dette området også omfatter utenlandske pengespill. Til tross for dette vil de statlige pengespill enkelte ganger bli trukket frem, ettersom hensynene som ligger bak disse spillene har mye til felles med de formål som skal ivaretas gjennom reguleringen av de private pengespill.

I norsk rett kreves det at private pengespill har fått innvilget tillatelse etter Lotteriloven §6.² Her skal jeg begrense meg til å gjøre rede for hva slags virksomhet som trenger slik tillatelse, og ikke gå nærmere inn på de forvaltningsrettslige aspekter ved selve tillatelsen.³

Problemstillinger forbundet med jurisdiksjon og lovvalg vil ikke få en generell behandling, da dette er emner som krever en langt mer utførlig behandling enn denne avhandlingen kan tillate.

---

¹ Disse begrepene gjør jeg rede for under pkt. 1.3

² Lov om lotterier mv av 24. feb. 1995 nr.11

³ Eckhoff *forvaltningsrett* gjør rede for de generelle forvaltningsrettslige regler om saksbehandling, vilkår knyttet til tillatelsen osv.

1.1.2 Den videre fremstilling

Innledningsvis vil jeg gi et lite bilde av pengespillsmarkedet, da det er viktig at en innser dette markedets enorme størrelse og inntektspotensiale. Deretter følger en kort presentasjon av Internett og hva jeg legger i dette begrepet. I kapittel 2 gjør jeg rede for det rettslige fundamentet til pengespillene, dvs. rettskilder, definisjoner og begreper. Dette følges av en redegjørelse for hva slags virksomhet som utgjør et privat pengespill. Spill på kreditt blir særskilt behandlet i kapittel 4. Deretter behandles forholdet til de utenlandske pengespill på Internett, og avslutningsvis diskuteres i kapittel 6 hvorvidt reglene omkring de utenlandske pengespill er forenlige med EØS-avtalen.

1.2 Generelt om pengespill

Pengespillsindustrien omsetter for enorme beløp, både i Norge og på verdensbasis. Den totale nasjonale omsetning på legale pengespill i 1996 var på ca. 17 milliarder kroner. Av dette beløpet kommer rundt 7 milliarder fra spilleautomater som tilhører de private operatørene. På landsbasis er det ca. 35.000 slike automater.⁴ Til sammenligning ble det i Amerika brukt ca. \$500 milliarder på legale og illegale pengespill i 1993.⁵ En annen undersøkelse legger til grunn at det innenfor EU-området ble omsatt for 45.000 millioner ECU innenfor det legale pengespillsmarkedet.

---

⁴ Aftenposten 6. februar 1997 «Aldersgrense for spilleautomater aktuelt». Tallene er imidlertid ikke helt sikre. Norsk Tippings årsrapport for 1995 anga det totale spillemarkedet i Norge til 13 milliarder kroner.

⁵ Janower s. 2 Internett adresse:

<http://www.usc.edu/dept/annenberglvol2/issue2/janower.html>

Slike spill kan selvsagt medføre negative konsekvenser. I Norge er det aldri blitt foretatt noen dyptgående undersøkelser for å kartlegge utbredelsen av spilleproblemer (avhengighet), men en forundersøkelse er under utarbeidelse.⁶ Undersøkelser fra utlandet viser en klar sammenheng mellom tilgjengeligheten av pengespill og patologisk spilling. En annen viktig faktor er hva slags pengespill som tilbys. Spill der trekningen eller resultatet frembringes raskt, gir flere patologiske spillere.⁷ Gøtestam mener å kunne påvise at det er ca. 30 000 mennesker i Norge som har spilleproblemer.⁸

1.2.1 De statlige pengespill

Som tidligere nevnt, er det min hensikt å behandle de private pengespillene. Her vil jeg kun gi en kort beskrivelse av deres statlige motstykke. En viss innsikt i de statlige pengespillenes virkemåte er påkrevd, ettersom lovgiver legger såpass stor vekt på styrkeforholdet mellom de private og statlige pengespillene.⁹

Administrativt er de statlige spill underlagt Kulturdepartementet (fotballspill), Landbruksdepartementet (hestespill) og Finansdepartementet. De private spill reguleres av Justisdepartementet. Det har vært fremmet forslag om å samordne de statlige pengespillene under ett departement.

---

⁶ Aftenposten onsdag 5. februar 1997 «Vil behandle spillegale». Dette tallet gjelder folk med spilleproblemer og, altså ikke spillegale.

⁷ Custer & Lesieur s. 148-150

⁸ «Ca. 30 000 norske spillenisbrukere», Aftenposten 10. februar 1997. Anslaget er høyst usikkert.

⁹ Jfr. NOU 1990:4, Innst. O nr. 9 (1994-95) s. 7-12. Denne utredningen var en konsekvens av klager fra de private pengespillsoperatørene. Disse mente at introduksjonen av nye statlige pengespill som Lotto og Flax virket negativt inn på omsetningen hos de private organisasjonene.

Forarbeidene til Pengespilloven¹⁰ peker imidlertid på en del forhold som vanskeliggjør en slik samordning.¹¹ For hestespill pekes det særlig på at totalisatorspillet er et privat spill hvor staten fastsetter rammebetingelsene, at en må sondre mellom banespill og riksspill, at budsjetterings- og regnsskapsprinsipper i hestespillene ikke er homogene med de øvrige pengespillene samt at hestehold og vern av dyrene som deltar ligger nærmest Landbruksdepartementets kompetanseområde. Liknende hensyn kunne også tenkes påberopt ved en samordning av fotballspillene og Lotto. Disse spillene ble likevel slått sammen i den forstand at de etter den nye loven er underlagt de samme forvaltningsorganer, og reguleres av Pengespilloven av 1992. Avgjørende var her at operatørselskapet, Norsk Tipping, drev begge spillene, men måtte forholde seg til to styrever og to departementer, noe som innebar et betydelig effektivitetstap. Videre ble den ulike omsetningsutvikling disse spillene har hatt tillagt stor betydning. Etter Lotto ble lansert, har dette spillet hatt en stadig økning av markedsandelen, mens fotballspillenes omsetning har stagnert, samtidig som begge har vært sterkt preget av svingninger i omsetningen. Dette ble et problem for de ulike formålene som ble tildelt overskuddet. Nettopp for å sikre en stabil tildeling og redusere usikkerheten som hadde oppstått, ønsket man en felles fordelingsnøkkel. Resultatet ble at man gjorde om Norsk Tipping til et 100% statlig eid selskap, underlagt Kulturdepartementet.

Norsk Tipping har ennå ikke tatt stilling til hvorvidt de skal lansere sine pengespillsprodukter på Internett.¹² Det bør understrekes at de har særdeles gode forutsetninger for å formidle sine spill over dette nettverket. Her må det særlig pekes

---

¹⁰ Lov om pengespill mv. av 28. august 1992 nr. 103. *Forarbeider: Ot. prp. nr. 52 (1991-92 og Innst. O. nr. 75 (1991-92)*

¹¹ *Ot.prp. nr. 52 (1991-92) s. 8-9*

¹² Norsk Tipping, årsrapport for 1995 s.4 og 5.

på den teknologien som allerede er tatt i bruk, nemlig On-Line systemet som ble innført i 1992. Moderniseringen innebar at man ikke lenger sendte inn kuponger via post. Kundens kupong overføres i stedet direkte fra forhandleren til Norsk Tippings sentrale elektroniske lagringsbase via telenettet. Overgangen innebar store omlegginger av Norsk Tippings struktur, rutiner og kommisjonæravtaler. Dette systemet er i realiteten et lukket nettverkssystem,¹³ som ligger svært nært opptil hva internett kan tilby. Hovedforskjellen mellom de to er at On-Line systemet ikke er åpent for publikum, transaksjonene går gjennom kommisjonærer. Dette ekstra transaksjonsleddet er fordyrende, og man har også opplevd at kommisjonærene misbruker sin stilling.¹⁴ Sistnevnte er resultatet av at kontrollfunksjonen som tidligere ble utført av Norsk Tipping, nå blir utført av det enkelte salgsstedet. Denne desentraliseringen av kontrollfunksjonene innebærer en effektivitetsgevinst og redusert kontroll hos Norsk Tipping sentralt. Den overordnede kontrollen blir utført av uavhengige organer som Statskontrollen og Riksrevisjonen.¹⁵

1.2.2 De private pengespillene

Private pengespill kan i utgangspunktet kun avholdes til inntekt for humanitære eller samfunnsnyttige formål. De som får lov til å

---

¹³ On-line systemet til Norsk Tipping er i realiteten et Intranett med stor geografisk og demografisk spredning. Se pkt. 1.3

¹⁴ Et eksempel er en kommisjonær som våren 1995 satset store summer på oddsen. Han satset på å vinne nok penger til å dekke innskuddene sine. Innskuddene skulle nemlig ikke overleveres til Norsk Tipping før et par dager etter trekningen. Han gikk i stedet med stort underskudd, og hadde ikke nok penger til å dekke innskuddene. Dette illustrerer den uheldige virkningen av kreditt på pengespill, jfr. kapittel 4.

¹⁵ Statskontrollen er en statlig kontrollkomite som består av medlemmer oppnevnt av kulturdepartementet. Organet fører kontroll med de pengespill hvor Norsk Tipping er operator.

drive slik virksomhet er organisasjoner som ivaretar slike formål, men i praksis drives mange av de private pengespillene av private entreprenører på organisasjonenes vegne. Deltakelse i slike pengespill innebærer at man støtter et veldedig formål, samtidig som man får muligheten til å vinne en gevinst. Fra deltakerens ståsted blir dette et slags *do ut des* prinsipp.¹⁶

Det er bred enighet om at de frivillige organisasjonenes virksomhet er av stor betydning og verdi for samfunnet¹⁷. Faktum er at disse organisasjonene ivaretar mange av de oppgaver som egentlig ligger under det offentliges ansvarsområde, og at bidragsmottakerne, som innbefatter alt fra idrett til religiøs virksomhet, etterhvert har blitt sterkt avhengig av disse midlene. De private pengespillene hjelper altså med å avlaste de offentlige budsjetter og tilbyr en hensiktsmessig overføring og omfordeling av samfunnets midler. En undersøkelse foretatt i 1986 av Statistisk Sentralbyrå viste at gratisarbeidet lagt ned av de frivillige i organisasjonene, og som lå til grunn for disse organisasjonenes virksomhet, til sammen utgjorde 66000 årsverk, som igjen utgjorde 3.6 % av den totale sysselsetting i 1986.¹⁸ Verdien av disse tjenestene ble anslått til ca. 9-10 milliarder kroner. Dette arbeidet er selvfølgelig ikke bare sentrert rundt pengespill, men knytter seg i stor grad opp til slik virksomhet.

For private lotterier er det vanlig å dele markedet inn i et gamblermarked og et støttemarked. Sistnevnte appellerer til

---

¹⁶ «Jeg gir for å få». deltakeren gir penger til det veldedige formål, men håper samtidig å tjene på det.

¹⁷ Se Revidert nasjonalbudsjett 1991 - St.meld. nr.2 (1990-91) side 180: «...De frivillige organisasjonene utfører en betydelig innsats i samfunnet og lotteriene er en viktig finansieringskilde. Regjeringen vil legge vekt på at rammebetingelsene tilrettelegges slik at organisasjonene kan skaffe seg egne inntekter.»

¹⁸ NOU 1990:14 s.14

deltakeren med det formål lotteriet skal tjene, mens førstnevnte appellerer til deltakerens ønske om å vinne gevinster og premier. Det har vært en tydelig kommersialisering å spore hos de private lotterier de siste årene, man har tydeligvis ønsket å nå større deler av gamblermarkedet. Dette innebærer også at man har møtt større konkurranse fra de statlige spill. Samtidig har de private operatørene av pengespill hatt et inntektstap som følge av lav kostnadseffektivitet. Nettopp av disse grunner ønsker nå flere av de private lotteriene å utnytte markedet som er å finne på Internett. En lansering på Internett ville innebære store innsparinger på administrasjonskostnader, samtidig som man har potensiale til å nå et langt større marked.

Dette fordi Internett sentraliserer de oppgaver som påhviler operatøren av det private pengespillet. All den nødvendige programvare og informasjon vil ligge på en database som vil være tilgjengelig over hele verden. Operatøren kan også sørge for at betalingsformidlingen foregår over Internett, slik at dataprogrammet som styrer pengespillet teoretisk kan utføre alle de nødvendige funksjonene. Dette vil selvsagt innebære langt mindre kostnader enn i dag, hvor lodd, kuponger o.l. selges gjennom et fordyrende kommisjonærnett.

Tatt i betraktning at den legislative begrunnelse for å tillate pengespill er å tilordne inntekten til de veldedige formål, er det et vektig argument at spill på Internett vil medføre lavere driftskostnader, og dermed en høyere andel av omsetningen som tildeles veldedighet.

1.3 Hva er Internett?

Internett er et medium som har blitt tildelt stadig økende oppmerksomhet de senere årene. Her skal jeg kort gjøre rede for

hva Internett er, og hva jeg legger i begrepet Internett. Med Internett sikter man til datamaskiner koplet sammen i et verdensomspennende nettverk, med mulighet for å kommunisere med hverandre. Det er vanlig å skille mellom det vi kjenner som Internett, som er det globale nettverket, og Intranett som er et internt nettverk. Disse to nettverkstypene bygger på den samme teknologien.

Ett eksempel på et Intranett har vi der datamaskinene til de ansatte i en bedrift er koblet sammen i ett nettverk. Dermed kan man sende elektroniske meldinger til andre ansatte, samtidig som hver enkelt datamaskin kan trekke på de felles ressurser som ligger i dette nettverket. Mange bedrifter velger å koble sitt Intranett opp mot Internett på en slik måte at man kan sende elektroniske meldinger mellom de to nettverkene. Personer utenfor det interne nettverket, men som er tilkoplek Internett, kan da sende elektronisk post til ansatte i firmaet, og vice versa. I det følgende vil jeg konsentrere meg om Internett, og kun trekke frem Intranett for å belyse særskilte problemstillinger.

Dagens Internett bygger på datamaskiner som er koblet sammen via telefonlinjer, optiske kabler, satelittsignaler, kabler for fjernsynsoverføringer o.l. Den enkelte bruker kobler seg normalt opp til dette nettverket via en telefonlinje. Internett ble utviklet for militære formål på slutten av 1960-tallet, fordi man ønsket en sikker kommunikasjonslinje i krisesituasjoner. Fordelen med dette datanettverket var nemlig at det fortsatt vil være operativt selv om enkelte deler av det ikke skulle fungere. Internett er mao. ikke koplet sammen som tradisjonelle juletrelys, som slutter å fungere når en pære er gått. Etterhvert koblet man flere nettverk sammen, og man fikk et stadig voksende nettverk. Internett er derfor ikke et eget nettverk, men er i dag en

sammenkobling av over 30.000 mindre nettverk.¹⁹ Anslag fra 1996 tyder på at det da var ca. 60 millioner mennesker som var brukere av Internett.²⁰

Forutsetningen for et nettverk av denne typen er at datamaskinene er fysisk tilkople, og at de kan kommunisere med hverandre. Datamaskinbaserte standarder, som oftest kalt protokoller, muliggjør selve kommunikasjonen mellom maskinene. Disse protokollene kan enklest forklares som et språk datamaskinene bruker for å utveksle informasjon. Internett består altså av flere forskjellige protokoller som gir grunnlag for forskjellige tjenester. F.eks. vil FTP-protokollen²¹ gi grunnlag for overføring av filer mellom datamaskiner, mens SMTP-protokollen²² muliggjør sending av e-post fra en maskin til en annen tilkoblet Internett. En annen protokoll som er av betydning er NNTP-protokollen.²³ Denne bestemmer hvordan meldinger som er postert på en diskusjonsgruppe skal distribueres til tjenere tilrettelagt for diskusjonsgrupper. Den protokollen som folk flest forbinder med Internett er nok HTTP-protokollen.²⁴ Denne protokollen gjør det mulig å overføre multimedia over Internett, og danner selve grunnlaget for «World Wide Web»,²⁵ som

---

¹⁹ Internett adresse: <http://www.sol.no/moss/byrett/datakrim.html>

²⁰ Ascehoug og Gyldendals multimedialeksikon. 1997 (oppslagsord: Internett)

²¹ File Transfer Protocol

²² Simple e-post Transfer Protocol

²³ Network News Transfer Protocol

²⁴ Hyper Text Transfer Protocol

²⁵ Betegnelsen «World Wide Web» skyldes hypertextfunksjonen som ligger i protokollen. Ved hjelp av denne kan man trykke på en peker, som vil laste ned informasjonen pekeren viser til. Leser man f.eks en oppskrift for et sukkerbrød som bygger på eggedosis, kan det være en peker til oppskriften på eggedosis. Der oppskriften til eggedosisen ligger kan det være pekere til retter man kan lage med eggedosis, bla. karamellpudding, sjokoladecake og

heretter vil kalles Tekstveven. Tekstveven tilbyr et svært brukervennlig grensesnitt pga. dens håndtering av multimedia-informasjon, hvor både tekst, stillbilder, animerte bilder og lyd kan kobles sammen. Det er imidlertid viktig hele tiden å erindre at Tekstveven ikke er synonymt med Internett, den er kun en av flere tjenester som Internett kan tilby.

Når jeg i det følgende bruker begrepet Internett vil det likevel være Tekstveven jeg sikter til. Dette er fordi det er denne Internett tjenesten som er best egnet for pengespill. Det foregår pengespill på andre tjenester også, bla. ulike pyramidespill og kjedeforretninger på forskjellige diskusjonsgrupper og gjennom e-post. Disse spillene har en ganske annen karakter enn vanlige pengespill, og vil bli behandlet særskilt under pkt. 3.6. En protokoll som derimot kan tenkes å brukes til mer seriøse pengespill er Telnet, som gjør det mulig å kontakte andre datamaskiner og styre enkelte funksjoner hos denne. I dag er det ingen pengespill over Telnet, selv om det er mange forskjellige slags underholdningsspill som spilles over denne protokollen. Det som i det følgende sies om Tekstveven, vil i vesentlig grad få anvendelse også på eventuelle pengespill på Telnet.

Den som ønsker å delta i pengespill på tekstveven må være tilkopleet Internett. Man trenger mao. tilgang til en datamaskin, tilgang til Internett samt den nødvendige programvaren. Tilgangen til Internett får man gjennom en Internett leverandør.²⁶ Leverandøren stiller til disposisjon sitt nettverk, som vil være ett av de ca. 30.000 nettverkene som utgjør Internett. Ved å

---

ikke minst sukkerbrodet man begynte med. Ombestemmer man seg etter å laget eggedosisen, man kan altså trykke på pekeren til karamellpuddingen for å få oppskriften. Dermed oppstår et intrikat vev av informasjon.

²⁶ F.eks. Scandinavia Online som nylig har slått seg sammen med Schibsted Nett.

opprette en forbindelse mellom leverandørens nettverk og ens egen datamaskin, når man altså ut til det verdensomspennende nettverket Internett. Denne forbindelsen må opprettholdes så lenge man ønsker å bruke Internett. Forbindelsen kobles deretter ned, for å bli tatt opp igjen neste gang man ønsker å bruke Internett. Ettersom forbindelsen i dag vanligvis opprettes via telenettet, er det brukerens telefonregning som belastes. I tillegg kommer som regel en fast abonnementsavgift for bruk av leverandørens nettverk.

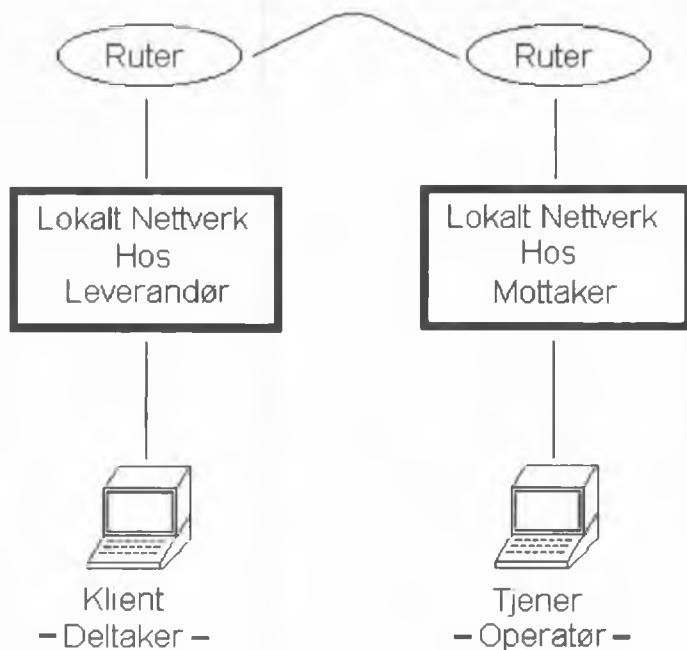
For å kunne bruke tjenester på Internett trenger man også programmer som kan bruke de ulike protokollene. I utgangspunktet trenger man ulike programmer for å benytte seg av de forskjellige tjenestene. I den senere tid har imidlertid utviklingen gått i retning av større programmer, som gjør det mulig å benytte flere tjenester på Internett.²⁷ I tillegg til disse programmene trenger man hjelpemidler for å finne frem på Internett. Ved å bruke slike hjelpemidler, kan man f.eks. søke etter den elektroniske postadressen til en person, eller søke etter spesielle filtyper. Når man søker etter informasjon på tekstveven eller i diskusjonsgrupper, bruker man egne søkeverktøy tilpasset dette formålet. Disse søkeverktøyene søker i store databaser som kan fortelle hvor den ønskede informasjonen befinner seg. Slike verktøy er nødvendige fordi informasjonen som er tilgjengelig via Internett ikke ligger samlet på ett sted. Den ligger spredt på forskjellige datamaskiner tilkopleet nettverket. Disse datamaskinene kalles tjenerer, og har hver sin adresse på Internett, mens den datamaskinen brukeren av Internett benytter seg av kalles klient.

---

²⁷ Eksempler på dette er den nye generasjonen «web-browsere». Netscape Navigator fra Netscape, og Internett Explorer fra Microsoft. Selv bruker jeg Netscape Navigator, for et skjermbilde av denne, se side 28

Figur 1.

Figur 1. Viser veien mellom brukerens maskin (klient) og tjenermaskinen. Undertittelen deltaker betegner en som deltar i et pengespill over Internett, mens operatøren er den som driver pengespillet gjennom tjenermaskinen. Merk at de to maskinene kan være plassert hvor som helst i verden, såfremt forutsetningene for å koble seg opp til Internett er oppfylt. Tatt i betraktning at informasjonen deles opp i små pakker, og at disse når destinasjonspunktet uavhengig av hverandre, vil det være vanskelig å stanse eller overvåke slike forsendelser.

Når informasjon skal sendes mellom klienten og tjeneren, styres dette av en overordnet protokoll, TCP/IP-protokollen.²⁸ Denne protokollens funksjon er altså å bestemme hvordan informasjonen skal sendes over Internett. Skal man f.eks. sende informasjon fra klienten til tjeneren, vil protokollen dele opp informasjonen i mindre deler som kalles *pakker*. Deretter fester den adressen til tjeneren på hver enkelt pakke, som deretter sendes ut. For å styre veien pakkene benytter for å komme fram til tjeneren, har man såkalte rutere. Disse ligger på knutepunkter mellom de enkelte nettverk som utgjør Internett. Når pakken kommer hit, leser ruterens adressen den skal til, og sender den i den retningen den mener er raskest. Som regel vil pakkene gå gjennom flere rutere på vei til tjeneren. Hvilken retning som er hurtigst kan stadig variere. Dermed kan pakkene ta forskjellige veier, og komme frem på litt forskjellige tidspunkt. Etterhvert som pakkene kommer til destinasjonspunktet, tjeneren, blir de satt sammen igjen ved hjelp av IP-protokollen.²⁹

---

²⁸ Transmission Control Protocol/Internet Protocol

²⁹ Internet Protocol

2. Pengespill: rettskilder og begrepsapparat

2.1 Rettskilder

For privat spillvirksomhet, altså der operatøren ikke er et statlig organ eller er underlagt et slikt organ, er Lotteriloven av 24. Februar 1995 med tilhørende forskrifter det rettslige utgangspunkt. Den inneholder de sentrale bestemmelser om vilkår for avholdelse av pengespill, rammebetingelser, bestemmelser om gevinster osv. Loven avløser den eldre lov fra 1939,³⁰ men det materielle innholdet er i stor grad det samme.

Den nye loven legger riktignok til grunn en annen inndeling av de forskjellige pengespillene ettersom det tidligere systemet var meget uoversiktlig. Dette skyldtes stadige utvidelser av loven til også å gjelde andre former for pengepill, f.eks. Bingo. Disse endringen ble gjort ved diverse forskrifter som gjorde at lovteksten ble utdatert.³¹

Samtidig som den nye loven ble gitt, ga man også en del forskrifter og rundskriv som regulerer overgangen mellom de to lovene.³² Tidligere rettsavgjørelser og forvaltningspraksis vil altså være relevant ved tolkingen av den nyere lov, etter som den ikke innebærer noen realitetsendringer. Lovverket som regulerer de statlige pengespillene vil i enkelte tilfelle kunne bidra med momenter som vil være relevant ved tolkingen av Lotteriloven.

---

³⁰ Lov av 12. Mai 1939 nr. 3 om lotterier mv.

³¹ Forskrift om bingo (FOR 1990-10-24 877) gitt av Justisdepartementet.

³² Forskrift til lov om lotterier (FOR-1995-02-24-185), gitt av Justisdepartementet.

Høyesterettsavgjørelser tillegges avgjørende vekt i den juridiske metodelære. Det er imidlertid svært lite rettspraksis omkring pengespill generelt, og ingen avgjørelser som berører spørsmål med tilknytning til pengespill i nettverk. De få høyesterettsdommene som berører pengespillsrettslige problemer får en svært snever anvendelse som prejudikater, da man vanskelig kan utlede noen generelle prinsipper av det foreliggende materiale. Dette betyr ikke at andre rettskilder får større egenvekt, men at deres rolle som tolkningsverktøy ikke bare vil være mer fremtredende, men ofte også avgjørende i det enkelte tilfellet.

Av annen rettspraksis er Europadomstolens avgjørelser av stor betydning. Her vil jeg særlig nevne "Schindler-saken" av 24. mars 1994.³³ Dommen er avsagt etter at Norge meldte seg inn i EØS, og skal i henhold til EØS-avtalen tillegges adskillig vekt.³⁴ Denne avgjørelsen, samt andre problemstillinger i forhold til EU og EØS samarbeidet, vil bli behandlet under kapittel 6.

Ved tolkningen av en lov som er så ny som Lotteriloven, er det åpenbart at forarbeidene er av stor betydning, særlig tatt i betraktning den spinkle rettspraksisen som foreligger fra den tidligere loven. Selv om de to lovene er svært like i sitt innhold, er det grunn til å advare mot å legge for stor vekt på forarbeidene som lå til grunn for loven fra 1939. På tidspunktet da denne loven ble innført, hadde man et annet syn på pengespill generelt, og markedet var et ganske annet. Det var på den tiden loven av 1939 ble gitt, at man rundt om i de forskjellige land begynte å åpne for pengespill til inntekt for veldedige formål. Pengespillene er i dag en viktig inntektskilde for både statskassen og de humanitære organisasjonene, og har etablert seg over hele

---

³³ Commissioners of Customs and Excise vs. Gerhart Schindler and Another (275/92)

³⁴ Jfr. EØS-avtalens §6, preambelen, og ODA-avtalen

verden. Videre var det mange av de spillformer vi kjenner i dag som ikke var utarbeidet da loven ble vedtatt. I de nye forarbeidene³⁵ har man måttet ta stilling til mange prinsipielt vanskelige spørsmål, noe som særlig fremgår av Justiskomiteens innstilling. Av særskilt betydning her er de kommentarer man har kommet med vedrørende bruken av moderne teknologi for å gjøre pengespillene mer tilgjengelige, som jeg vil komme tilbake til senere.

I utredningen «Om utviklingen på lotterimarkedet 1984-1988» har man tatt for seg utviklingen på lotterimarkedet i den angitte perioden.³⁶ Utredningen er av betydning fordi den særskilt belyser bruken av nye og alternative omsetningsmidler, og hvordan dette påvirker markedet. Ved tolkningen av bestemmelsene om pengespill må man ha for øyet selve formålet med å tillate slik virksomhet, nemlig å samle inn penger til veldedige eller fiskale formål. Utredningens betydning blir dermed av særskilt betydning fordi den belyser forholdet mellom de statlige og private pengespillene, samt forholdet mellom de enkelte spilltypene, uavhengig om det er drevet i offentlig regi eller ikke.

En arbeidsgruppe oppnevnt av Justisdepartementet foreslo i en offentlig utredning at det opprettes et lotteritilsyn (Statens lotteritilsyn).³⁷ Hvis et slikt tilsynsorgan opprettes, må også dette organets praksis kunne tillegges vekt. Tilsynet foreslås organisert som et direktorat, administrativt underlagt Justisdepartementet. Lotteritilsynet skal ha fire hovedoppgaver. 1) Den praktiske forvaltningen av de private lotterier og tilsyn med både de private lotterier og de statlig kontrollerte spill. 2) Myndighetsoppgaver

---

³⁵ Innst. O. nr. 9 (1994-1995), Ot. prp. nr. 58 (1993-94), NOU 1988:14

³⁶ NOU 1990: 4

³⁷ Pressemelding 12 februar 1997,

<http://odin.dep.no/jd/prm/97/k1/970212.html>

og forvaltning, herunder ansvar for generelle juridiske spørsmål, førsteinstansvedtak samt være rådgivende organ for departementene. 3) Oppfølging av skadevirkninger, herunder informasjonsvirksomhet om skadevirkninger med opplysninger om hjelpeinstanser og støtte til forskning på skadevirkninger. 4) Utviklingsoppgaver/kompetansesenter for departementene, herunder følge utviklingen vedrørende nye spillekonsepter og følge utviklingen vedrørende ny teknologi.

2.2 Begreper og definisjoner

2.2.1 Uklarheten i begrepene

Begrepet pengespill har ikke et entydig innhold i norsk rett. Dette skyldes flere forhold. For det første har man i forarbeider og lovgivning lagt til grunn en inkonsekvent begrepsbruk, som har resultert i en viss uklarhet med hensyn til begrepets eksakte innhold. Et godt eksempel er Lov om lotterier m.v. som regulerer de private pengespillene. Navnet på loven er misvisende, da den også regulerer andre spillformer enn lotterier, f.eks bingo, gevinstautomater o.l. Et illustrerende eksempel på dette har vi i forskrift om fiskekonkurranser.³⁸ Denne bestemmer at arrangøren av en fiskekonkurranse må godtgjøre at en rekke vilkår er oppfylt, for at ikke fiskekonkurransen skal være et lotteri etter Lotteriloven. Det kan neppe hevdes å være i tråd med den alminnelige språklige forståelse å kalle en fiskekonkurranse et lotteri. Etter min mening hadde det vært hensiktsmessig med et annet navn på den nye loven, for å unngå forvirring.

---

³⁸ Forskrift om fiskekonkurranser, fastsatt av Justisdepartementet 25. November 1965, med senere endringer, gitt virkning for den nye loven ved forskrift av 24. Februar 1995

For det annet har pengespillene vært lite behandlet i den juridiske litteratur. Den rivende utviklingen pengespillene har gjennomgått det siste decenniet har også ført til at deler av det som faktisk har blitt skrevet om emnet nå er av liten interesse. Man mangler altså den metodeinndeling og det begrepsapparat som rettsvitenskapen bruker for å beskrive de enkelte rettsområder. På bakgrunn av dette er det nødvendig her å gjøre rede for begrepenes nærmere innhold.

2.2.2 Lotterier som eget begrep for private pengespill

Det er all grunn til innledningsvis å presisere at det *generelle* begrepet lotteri³⁹ har det samme materielle innhold som begrepet pengespill. Disse begrepene vil i det følgende bli brukt om hverandre.

At lovgiver i Lotteriloven sikter til mer enn bare de konvensjonelle lotterier følger av lovens §1 første ledd litra a, der man presiserer at man med lotterier mener en form for virksomhet der deltakeren, mot en nærmere bestemt innsats, kan erverve en gevinst ved en fremgangsmåte som beror på et tilfeldig utfall. Denne definisjonen rammer åpenbart flere former for spill med penger enn kun de konvensjonelle lotterier.

I forarbeidene til Pengespilloven, ga man uttrykk for at begrepet *pengespill* var en mer generell og treffende betegnelse på forskjellige grupper av spill, deriblant lotterier, der man satser penger på et utfall som er et utslag av tilfeldighet.⁴⁰ Dette er det lett å gi sin tilslutning.

---

³⁹ I motsetning til de *konvensjonelle lotterier* som baserer seg på en faktisk loddtrekning, betegner det generelle lotteribegrepet altså alle slags private pengespill, f.eks bingo, lykkchjul, gevinstautomater osv.

⁴⁰ Ot. Prp. Nr. 52 (1991-92) s.11

Det er i alle fall på det rene at man med begrepet pengespill sikter til en videre krets med spill, enn det som ligger i den språklige forståelsen av «lotteri». Fra den angloamerikanske retten kjenner vi uttrykket “payment of a price for a chance to win a prize,”⁴¹ som i det materielle innholdet er en parallell til det vi betegner som private pengespill og Lotterilovens definisjon av et lotteri.⁴² Heretter vil jeg legge til grunn at Lotterilovens lotteribegrep slik det kommer til uttrykk i Lotteriloven §1, tilsvarer det jeg betegner som private pengespill.

2.2.3 Hva er et privat pengespill?

Utgangspunktet må være den naturlige språklige forståelsen av begrepet, sett i sammenheng med konteksten det opptrer i.⁴³ I det følgende vil jeg legge til grunn en vid forståelse av ordet pengespill, slik at dette blir et slags paraplybegrep. Inn under denne paraplyen faller all virksomhet med økonomisk gevinst som formål eller virkning, der den utviste aktivitet baserer seg på spill eller sjanse. Denne definisjonen er objektiv, deltakernes subjektive mening tillegges ingen vekt.

Om deltakeren er så sikker på utfallet, at gevinsten subjektivt nærmest fremtrer som renteavkastning på innskuddsbeløpet, eller f.eks. et honorar for en demonstrasjon av deltakernes kunnskaper, kan likevel ikke dette være avgjørende. Altså vil det fortsatt være et privat pengespill (lotteri) der deltakeren deltar i en konkurranse om å gjette antall klinkekuler i en krukke, og regner seg frem til resultatet. For ham vil ikke trekningen fortone

---

⁴¹ Blacks s. 611

⁴² I Tennessee, U.S.A. heter det «risking anything of value for a profit whose return is to any degree contingent on chance» (Tenn. Code Ann. At 39-17-509 (1994)). Dette begrepet ligger svært tett opptil vårt lotteribegrep «helt eller delvis beror på tilfeldighet», se pkt. 2.3

⁴³ Eckhoff s.33 og 48 ff.

seg som tilfeldig når han vinner, men i lovens forstand er den nettopp det.

Begrepet pengespill må forstås som et koblingsord mellom på den ene siden de ulike typer spill, og den andre siden de tilhørende rettsregler. Det rettslige utgangspunkt er at pengespill i enhver form er forbudt, jfr. Lotteriloven §6 første ledd og Pengespilloven §2. Regelen er ment å skulle beskytte borgerne mot risikoen som ligger i overdrevet spill med penger, samtidig som man ønsker å unngå kriminelle elementer som har lett å knytte seg opp til den type virksomhet lovene regulerer.⁴⁴ Fra denne regelen har man likevel gjort unntak og tillatt enkelte pengespill. Disse legaliserte pengespillene må oppfylle visse krav, og må foregå under ordnede og kontrollerte former.

Begrunnelsen for i det hele tatt å tillate disse spillene, er bla. at det hos publikum har vært en stor interesse for å delta i slike spill.⁴⁵ Denne interessen var i realiteten et latent marked med et stort potensiale, og man ønsket at dette markedet ikke skulle utnyttes eller misbrukes ved at det ble opprettet illegale pengespill. For å forebygge en slik situasjon tillot man altså pengespillene, men stilte som vilkår at en vesentlig del av overskuddet fra virksomheten skulle øremerkes veldedige formål eller statskassen. Med dette håpet man altså å avlaste markedsbehovet. Lovgiver tilsiktet mao. å forebygge kriminell virksomhet og tilfredsstille den enkelte borgers behov, samtidig som man opprettet en form for frivillig beskatning. Dette siste innebærer at deltakerne, som selv velger hvilke spill (og dermed hvilke formål) de deltar i, bestemmer hvem som skal tildeles overskuddet av disse midlene. For å oppnå harmoni på dette punktet beskattes man ikke av inntekt vunnet ved pengespill, jfr.

---

⁴⁴ Blakey s. 1

⁴⁵ Gotestam, der det antas at så mye som som 90% av den voksne befolkning deltar i en eller annen form for pengespill.

Skatteloven §43 1 ledd, den såkalte tilfældighetsregelen. Det skatterettslige symmetriprinsipp innebærer dermed at man heller ikke kan kreve fradrag for utgifter til deltakelse i pengespill, selv om formålet presumptivt er å erverve en inntekt.⁴⁶

Det generelle forbudet mot pengespill i sin alminnelighet gjør at slik virksomhet krever særskilt hjemmel. Skillet mellom statens og de privates virksomhet på dette området innebærer at de har forskjellig hjemmelsgrunnlag, de reguleres av hvert sitt lovverk. Altså kan man dele pengespill inn i tre grupper: Statens pengespill, private pengespill (lotterispill) og ulovlige/ikke-regulerte pengespill. I tillegg har man en fjerde kategori, de utenlandske pengespillene. I den tidligere Lotteriloven hadde man et forbud mot utenlandske lotterier, men dette er nå opphevet. Dette medfører at de utenlandske lotteriene kan søke om tillatelse til å drive lotterier her i Norge, da som et privat spill under lotteriloven.

2.2.4 Det fragmentariske system

De forskjellige bestemmelser som regulerer de private pengespill er hovedsakelig samlet i Lotteriloven. Her skal jeg forsøke å gjøre rede for andre regler som også kan få anvendelse.

Det alminnelige forbudet mot pengespill i sin helhet følger av Straffelovens Kap. 29 om åger og lykkespill, Lotteriloven §6 første ledd og lov om pengespill §2. Dette er et eksempel på lovens fragmentariske system. De forskjellige lovene regulerer ulike rettslige aspekter ved pengespill.

Straffeloven §298 hjemler straff for den som "gjør sig en Næringsvei av Lykkespill...", med mindre lykkespillet er tillatt

---

⁴⁶ Zimmer s. 34-35

etter særskilt lov.⁴⁷ Den enkeltstående transaksjon rammes altså ikke.⁴⁸ Der det er snakk om pengespill på Internett vil operatøren normalt foreta flere pengespillstransaksjoner enn kun en enkelt. Det ligger altså ingen reell begrensning i ordet «næringsvei». Den nærmere avklaringen på hva som ligger i begrepet *lykkespill* finner vi §299. Etter denne bestemmelsen er alle spill om penger eller pengers verdi, der det fremgår av innsatsens høyde eller spillets art at hensikten er å vinne, for lykkespill å regne.

Selv om definisjonen av et lykkespill slik den fremkommer i strl. §299 har en annen ordlyd enn den lovgiver har valgt for de private pengespillene, er det materielle innholdet det samme. Lykkespillsbegrepet forutsetter også en innsats fra deltakeren, jfr. "Innsatsernes Høide" i §299 første ledd. Muligheten for å erverve en gevinst ligger også sentralt i forståelsen av uttrykkene. I strl. § 299 er dette kommet til uttrykk slik: "...det vindesyge Øiemed fremtræder som det fremherskende".

Skeie legger til grunn at den som søker å skaffe seg en fordel uten noen rimelig motytelse, handler vinnesykt.⁴⁹ Kravet om et vinningsmotiv må forstås i sammenheng med de særlovene som § 298 oppstiller unntak for, f.eks. Lotteriloven og Pengespillsloven. Disse tillater spill der inntekten er øremerket humanitær virksomhet, og spilloperatørens egen inntekt står i bakgrunnen og ofte er svært begrenset. Man kan altså ikke legge en utvidende tolkning av "Øiemeds-begrepet" til grunn, da dette ville innsnevre antallet ulovlige lotterier ettersom disse ikke ville blitt fanget opp av særlovene. Det er altså nok å konstatere at muligheten for gevinst foreligger.

---

⁴⁷ Lotteriloven §17 gir straffehjemmel for brudd på lovens bestemmelser.

⁴⁸ Stenseth & Stenvik s. 53, Hagstrøm s. 65

⁴⁹ Skeie s. 740

Videre forutsetter begrepet pengespill et tilfeldig utfall, noe som også fremgår klart i benevnelsen *lykkespill*. Man må altså legge til grunn at innholdet i de to uttrykkene er det samme, noe som også er en forutsetning for å oppnå harmoni mellom bestemmelsene som gjør seg gjeldende på dette området. En viss terminologisk forskjell ligger i den utvidelse i lykkespillsbegrepet som gjøres i strl. § 299 annet ledd, der også veddemål og terminspill "ved hvilke det samme er Tilfældet" faller inn under regelen. Jeg finner imidlertid støtte i forarbeidene til Straffelovens ikrafttredelseslov (Strl. ikrl.) §12 at det ikke har vært hensikten å legge til grunn et skille mellom pengespill og veddemål, såfremt veddemålet beror på en eller flere tilfeldige begivenheter.⁵⁰ Dette innebærer at det ikke er noen materiell innholdsforskjell i begrepene, de regulerer den samme formen for virksomhet.

Et viktig aspekt ved lovens regler om pengespill finner vi i Str. ikrl § 12, "Af Spil og Væddemaal opstaar ingen Forpligtelse...". Bestemmelsen er særlig viktig for vårt tema, ettersom den setter klare begrensninger for bruk av internett, eller mere presist, betalingsformidlingen på Internett i tilknytning til pengespill. Dette er en bestemmelse av stor interesse, og vil bli behandlet særskilt i kapittel 4.

2.2.5 De private pengespillenes avtalerettslige status

Den juridiske metodelære baserer seg i vesentlig grad på sammenhenger og linjer mellom de ulike rettskilder. Det er derfor av overordnet betydning at man kan plassere pengespillene i dette systemet. De private pengespillene består av en avtale mellom to parter. Jeg ser ikke her på forhold der f.eks. deltakeren i pengespillet representerer en større gruppe deltakere

---

⁵⁰ Motiver 1896 s. 42

(tippelag e.l.), men legger til grunn den ordinære pengespillsavtalen. Det som skiller disse kontraktene fra den alminnelige kontraktsretten er forholdene omkring partenes ytelser. Ytelsen fra deltakeren, som består av ett innskudd i pengespillet, er klarlagt ved kontraktens inngåelse. Deltakeren vil som regel få et slags bevis eller kvittering der utfallet ikke umiddelbart er avklart. Ytelsen fra operatøren av pengespillet er imidlertid ikke avklart på det tidspunkt kontrakten inngås. Det er denne ytelsen deltakeren spekulerer i, og dens innhold er resultatet av et tilfeldig utfall.

I avtaleretten har man tradisjonelt sett på klarlegging av partenes ytelse som en nødvendig forutsetning for at det i det hele tatt kan sies å foreligge en avtale. Partene må kunne vite hva de har avtalt. En kontrakt om deltakelse i et pengespill har i juridisk forstand faktisk avklart partenes ytelser. Operatørens ytelse er her betinget, på lik linje med termin- og differenshandel og ikke minst forsikringsavtaler, som også har et spekulativt element. I kontrakten er det et underliggende sett med regler for hvorledes utfallet av pengespillet skal avgjøres, premiebeløp, utbetaling av beløpet osv.

Et dekkende navn på slike kontrakter, der den ene partens ytelse ikke er avklart på avtaletidspunktet og avhenger av et tilfeldig utfall, er *aleatoriske kontrakter*.⁵¹ Dette begrepet favner videre enn bare pengespillene, det rammer alle avtaler der spekulasjonsmomentet er det karakteristiske ved avtalen. Således vil f.eks. karytelser, der den ene parten skal yte visse tjenester til den annen ut dennes levetid, oppfylle dette vilkåret. I den videre

---

⁵¹ Begrepet stammer fra den franske retts Code Civil: *contrat aleatoire*. Jfr. Nicholas s. 53, 54 og 115. Ordet aleatorisk kommer fra latin *alea*, som betyr terning eller hasardspill. Derav Caesars ord da han krysset Rubicon i 49 f.kr. «*Alcae iacta est*» - terningen er kastet.

fremstilling vil jeg bruke betegnelsen aleatorisk om pengespillskontrakter.

2.3 Lotteribegrepet ⁵²

2.3.1 De ulike lotterier

Lotteriloven regulerer alt som faller inn under hovedbegrepet lotteri, og som ikke ved lov er unntatt lovens område. Eksempelvis regulerer den ikke de statlige pengespillene. I lovens § 1 litra a er det gitt en definisjon av hva som menes med lotteri:

“virksomhet der deltakerne mot innskudd kan erverve gevinst som følge av trekning, gjetting eller annen fremgangsmåte som helt eller delvis gir et tilfeldig utfall.”

Videre i §1 gir man definisjoner på forskjellige typer private pengespill som også hører inn under Lotteriloven. Det er imidlertid en forutsetning at disse spillene skal falle inn under lotteribegrepet som nevnt ovenfor. For å avgjøre om den konkrete virksomhet ansees som et lotteri i lovens forstand, holder det altså ikke å plassere den innenfor en av undergruppene som er oppstilt i lovens § 1 litra b - e. Det avgjørende er hvorvidt virksomheten faller inn under lotteribegrepet slik det er definert i § 1 litra a. Denne inndelingen er et resultat av at lovkonsipistene har sett et behov for å supplere regelverket med utfyllende forskrifter for de enkelte spilltypene. Dermed kan det for de forskjellige pengespillene være forskjellige vilkår for tillatelse fra

---

⁵² Med lotteri siktes det her (og i den videre fremstilling) til de private pengespill generelt.

forvaltningen, mens selve avgjørelsen av om hvorvidt en virksomhet faller inn under Lotteriloven må skje etter hovedbegrepet lotteri. Skal man for eksempel oppstille en gevinstautomat, må man følge reglene i forskrift om gevinstautomater, mens dette ikke er nødvendig om man skal starte opp et bingolokale.

Slik lovens system er oppbygd, får man et hierarkisk forhold spillene imellom, der enkelte spill sokner til en spesiell spilltype eller art. Øverst i denne stigen står selvsagt hovedgruppen lotterier, som følger av hoveddefinisjonen nevnt ovenfor i § 1 litra a. Dernest kommer undergruppen lykkespill, jfr. § 1 litra b. Lykkespillene er definert som lotterier der trekningen foregår ved en mekanisk eller elektronisk innretning. Som eksempler på Lykkespill nevner loven tombola, lykkehjul og bingo. Under Lykkespillene har vi en tredje gruppe: Gevinstautomatene, jfr. § 1 litra c. Disse defineres som lykkespill, altså foregår trekningen ved en mekanisk eller elektronisk innretning, samt at automaten også foretar automatisk utlevering av gevinsten. Loven skiller mellom to typer gevinstautomater: Varegevinstautomater og Utbetalingsautomater, jfr § 1 litra d og e. Skillet mellom disse følger ganske klart av navnet, førstnevnte er en Gevinstautomat som gir gevinster i form av varer og gjenstander, mens sistnevnte utleverer gevinster i form av penger eller verdibevis.

Figur 2.

Figur 2. Viser en oversikt over de forskjellige typer pengespill, med vekt på de private pengespillenes innbyrdes plassering i lovens hierarkiske system. Pengespill som etter sin art er forbudt ved lov er ikke vist på figuren. Dette omfatter lykkekjeder, pyramidespill, kjedeforretninger eller liknende tiltak hvor penger eller andre verdier omsettes etter hvert innen en ubestemt krets av personer, jfr. Lotteriloven §16.

Det er verdt å merke seg at på denne rangstigen, vil alle de forskjellige spilltypene (unntatt hovedbegrepet lotteri) være en særskilt variant av gruppen ovenfor, og vil altså legges til grunn definisjonen for denne gruppen pluss en variabel. Dette betyr at man kan spore alle spilltypene tilbake til hovedbegrepet lotteri. F.eks. er et lykkehjul et lykkespill. Et lykkespill er et lotteri med en mekanisk eller elektronisk innretning som forestår trekningen. Hva et lotteri er følger av hoveddefinisjonen.

I tillegg til det som her er sagt, kan det være hensiktsmessig å inndele også de *konvensjonelle lotteriene* i grupper. Med konvensjonelle lotterier siktes det her til pengespill der trekningen ikke foregår ved en elektronisk eller mekanisk innretning, altså spill som avledes direkte fra hovedbegrepet lotteri, men ikke sokner til undergruppen lykkespill. En slik inndeling følger av Lotteriloven § 8 første ledd:

“Lotterier kan enten forhåndstrekkes eller trekkes etter endt loddsalg. Trekning kan også gjennomføres fortløpende som lykkespill.”

Fra hovedbegrepet lotterier får vi da to hovedgrupper: konvensjonelle lotterier og lykkespill. De konvensjonelle lotteriene har to undergrupper, de tradisjonelle ettertrukne lotteriene og de forhåndstrukne lotteriene som er relativt nye her i Norge. De ettertrukne lotteriene kjennetegnes ved at trekningene finner sted etter en på forhånd angitt loddsalgperiode. Trekningen kontrolleres av politiet. De forhåndstrukne lotteriene ble tillatt i Norge våren 1987 og innebærer at lotteriet er trukket på forhånd. Deltakerne blir ikke gjort kjent med resultatet før etter de har kjøpt lodd i lotteriet. Loddet vil da normalt selv angi resultatet.

2.3.2 Utvidelse av lotteribegrepet

At man i den nye lov ikke eksplisitt har regulert spill over nettverk, betyr ikke at man har tatt endelig stilling til spørsmålet. Muligheten til å gi konkrete bestemmelser om dette ligger innenfor Justisdepartementets kompetanse etter loven, jfr. §4 som delegerer en utstrakt forskriftskompetanse.

Justisdepartementet har tidligere tillatt bla. bingo og skrapelotterier etter en tilsvarende forskrift i loven fra 1939. En forskrift som regulerer pengespill på Internett vil dog lett bli kasuistisk, samtidig som den teknologiske utvikling raskt ville gjøre den lite anvendelig.

En bedre løsning er etter mitt syn å legge de eksisterende regler til grunn også ved bedømmelsen av private pengespill over nettverkssystemer. Det er ikke her snakk om nye spilltyper, kun nye måter å formidle spillene til deltakeren. Myndighet til å avgjøre søknader om lotterier er gjennom Lotteriloven §3 lagt til politiet og Justisdepartementet. I det konkrete tilfellet vil altså Justisdepartementet selv kunne ta stilling til hvorvidt et pengespill skal tillates på Internett eller ikke.

At departementet har en slik kompetanse også i tvilstilfelle, følger direkte av Lotteriloven §1 annet ledd. Ordlyden i bestemmelsen gjør det klart at dette er en avgjørelse som hører under forvaltningens frie skjønn: «i tvilstilfelle avgjør departementet *med bindende virkning* om det foreligger lotteri, og i tilfelle hva slags lotteri som foreligger.»⁵³ I bestemmelsen ligger det altså at domstolenes prøvelsesrett er begrenset på dette området. Dette ble også antatt å gjelde for den tilsvarende bestemmelsen i den tidligere loven av 1939, jfr. Rt. 1963 s. 727 (s. 728):

---

⁵³ Min utheving

«Både etter Lotterilovens §1, 2. ledd og etter §6, 2. ledd, avgjør nemlig vedkommende departementet i tvilstilfelle med bindende virkning om det foreligger lotteri (§1) og om lotteriet er av den art som er nevnt i §6... Noen rettslig overprøvelse kan det ikke være plass for, iallfall ikke når forholdet ligger an som i denne saken...»

Dommen gjør det klart at avgjørelse etter Lotteriloven §1 annet ledd er et fritt skjønn. Forbeholdet som tas i dommen, må forstås som et forbehold mot tilfelle der den ulovfestede myndighetsmisbrukslære kan gjøres gjeldende.⁵⁴

---

⁵⁴ Eckhoff *Forvaltningsrett* s. 249-258

3. Foreligger det et pengespill?

3.1 Lotteribegrepets tre vilkår

Problemstillingen er her hva slags virksomhet som utgjør et privat pengespill (lotteri) i lovens forstand. Dette er av sentral betydning ettersom private pengespill krever tillatelse for å være lovlige.⁵⁵ Virksomhet som ikke er pengespill trenger heller ikke tildele noen del av inntekten til veldedige formål. Jeg skal i det følgende forsøke å tegne opp en grense for hvor skillet går mellom virksomhet som trenger en slik tillatelse, og virksomhet som faller utenfor lovens område.

Som jeg har vært inne på ovenfor står hovedbegrepet lotteri sentralt i vurderingen av om det foreligger et lotteri. Definisjonen følger direkte av Lotteriloven § 1 litra a, og av den kan man utlede tre vilkår for at et lotteri skal foreligge:

- 1 Deltakeren må yte et innskudd.
- 2 Det må foreligge en mulighet for å vinne en gevinst.
3. Om man vinner eller ikke skal bero på et helt eller delvis tilfeldig utfall.

---

⁵⁵ Lotteriloven §6

3.2 Innskuddet

3.2.1 Gratislotterier

Lotterier der deltagelsen er gratis faller utenfor lovens definisjon, ettersom deltakeren ikke yter noe innskudd. Dette kan selvsagt by på avgrensingsproblemer der deltakeren forplikter seg til å yte noe annet enn penger. Et eksempel har vi i det engelske Virtual UK National Lottery,⁵⁶ der deltakelsen er gratis. Trekningen baserer seg på de samme numrene som i det nasjonale engelske lotteriet. Det virtuelle lotteriet har imidlertid ingen tilknytning til the National Lottery, bortsett fra at man baserer seg på deres nummer. Vilkåret for at deltakerne av det virtuelle lotteriet skal kunne delta i trekningen, er at de er i stand til å svare på ett spørsmål som vedrører en av sponsorene av det virtuelle lotteriet. Svaret på dette spørsmålet er å finne på deres Internett sider, som det henvises til fra det virtuelle lotteriet. Dermed kommer sponsoren i en posisjon de ellers måtte ha betalt for, ved at deltakeren er nødt til å lese sponsorens sider for å kunne erverve en gevinst. Vinneren av lotteriet får utbetalt ca. 2500 kr.

Tidligere ble beløpet utbetalt via internasjonale sjekker.⁵⁷ Dette medførte høye administrasjonskostnader, og man har nå valgt en annen løsning. Premiebeløpet overføres til deltakeren ved at det opprettes en spillekonto hos InterLotto, som også er et Internett lotteri (men som ikke er gratis).⁵⁸ Dette innebærer selvsagt en gunstig reklame effekt for InterLotto, som også får tilført nye

---

⁵⁶ Internett adresse: <http://lottery.merseyworld.com/Virtual/>

⁵⁷ Inntil 16 september 1996

⁵⁸ Internett adresse: <http://interlotto.li> InterLotto er et lotteri som er offentlig godkjent i Liechtenstein. Det har sin Internett-tjener i dette landet, og tilbyr sitt lotteri til deltakere i hele verden over Internett.

kunder. Dermed får man den interessante situasjon, at man har å gjøre med tre forskjellige lotterier. UK National Lottery gir tallene som danner utgangspunktet for trekningen hos det virtuelle lotteriet, der premien overføres som til en spillekonto hos det tredje lotteriet, InterLotto.

I vårt tilfelle med det virtuelle lotteriet må man altså spørre om dette i realiteten er et gratislotteri, ettersom deltakeren yter en slags innsats ved å svare på spørsmålene. I forarbeidene heter det at "enhver form for gratislotteri fortsatt holdes utenfor definisjonen av lotteri."⁵⁹ Uttalelsen gir tydelig uttrykk for at gratislotterier er en form for virksomhet som ikke hører hjemme i Lotteriloven. Definisjonen av et gratislotteri er et lotteri der det ikke koster noe å delta. Man må her legge til grunn at det ikke kun er snakk om pengeytelser, men også ytelser in natura. Kravet til at et gratislotteri ikke skal koste noe, må mao. kobles sammen med vilkåret om at et lotteri krever et innskudd fra deltakeren. I forarbeidene til Markedsføringsloven⁶⁰ uttaler man følgende om gratislotterier:

«Etter gjeldende fortolkning er det visstnok klart at «innskudd» som består i løsning av oppgaver o.l. fra deltakerens side ikke er å betrakte som innskudd i lovens forstand.»

Konklusjonen må være at man må vurdere det enkelte lotteriet for seg, samtidig som man legger til grunn et vidt gratisbegrep. Videre følger det av lovens system at det er forholdene hos

---

⁵⁹ Ot.prp. nr. 58 (1993-94) s. 18

⁶⁰ Innstilling fra konkurranselovkomiteen (Otta 1966) til Lov om kontroll med markedsføring og avtalevilkår av 16. juni nr. 47 1972. Uttalelsen gjelder forholdet til Lotteriloven av 1939, men er også relevant overfor den nye Lotteriloven.

deltakerens side, og ikke lotteriarrangørens som er av interesse. Sistnevnte mottar ikke noe innskudd der deltakeren løser oppgaver o.l. Dette gjør at det virtuelle lotteriet må betraktes som et gratislotteri som faller utenfor Lotterilovens virkeområde.

3.2.2 Ulovlige gratislotterier

Som jeg var inne på ovenfor har ikke lovgiver ansett Lotteriloven som et egnet redskap til å regulere gratislotterier. Dette har å gjøre med at hensikten bak slik virksomhet ikke er å tjene penger på deltakerens innskudd. Gratislotterier brukes i utgangspunktet som et ledd i en næringsvirksomhets markedsføring. Det foreligger altså ingen direkte fortjeneste ved å avholde gratislotteriet, men heller en langsiktig plan om inntekt.

Reglene om gratislotterier finner vi altså i Markedsføringsloven, nærmere bestemt §5. Første ledd oppstiller en regel om at det er forbudt å drive utlodning i næringsvirksomhet for å fremme salget av varer, tjenester eller andre ytelser. Selv om gratislotterier ikke trenger tillatelse etter Lotteriloven §6, er altså utgangspunktet at de likevel er forbudt etter Markedsføringsloven. Markedsføringsloven §5 definerer også hva den sikter til med begrepet utlodning:

«...utlodning eller annen foranstaltning der tilfellet helt eller delvis avgjør hvem en fordel (gevinst, belønning, premiering eller annet) skal tilfalle.»

Denne definisjonen har det samme materielle innholdet som definisjonen for et lotteri etter Lotteriloven, bortsett fra at kravet til et innskudd selvfølgelig ikke er inkludert i Markedsføringslovens bestemmelse om *gratis*lotterier.

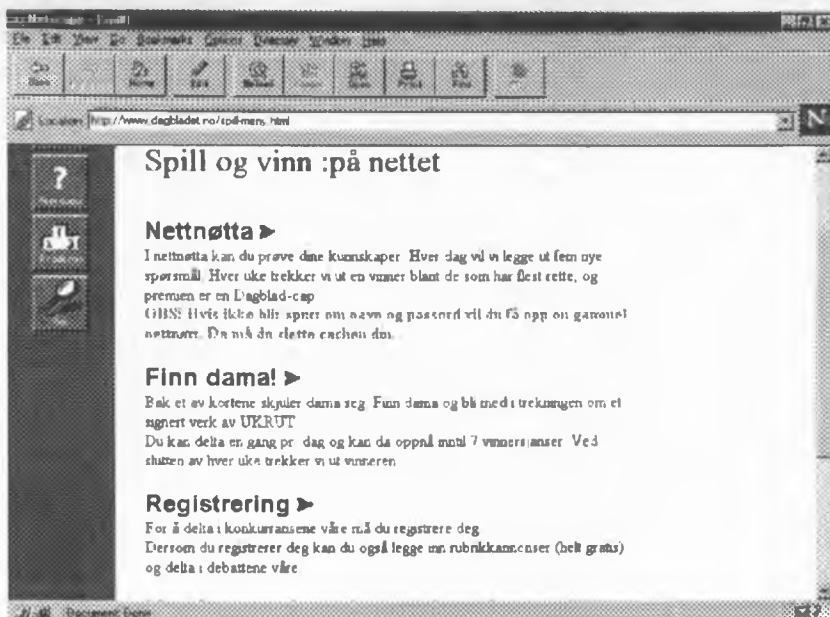
Bestemmelsen beskjerer i vesentlig grad anvendelsesområdet for gratislotterier, ettersom formålet med slike spill som regel er å drive markedsføring for næringsvirksomhet. Fra denne hovedregelen oppstiller §5 annet ledd et viktig unntak for utgivere av periodiske publikasjoner. Disse kan i sin publikasjon fremsette tilbud om gevinst eller belønning for oppgaveløsninger, konkurransedeltakelse eller liknende prestasjon fra lesernes side. Slike spill krever som regel ikke innskudd, og faller derfor utenfor Lotteriloven ettersom de er gratisspill.

Mer interessant er hvem som omfattes av begrepet periodiske publikasjoner. Omfatter begrepet også sider fra tekstveven på Internett som stadig forandres og presenterer ny informasjon? Med periodisk har man ment at publikasjonen skal utkomme på fast basis, og med et visst tids mellomrom, jfr. Ot. prp nr 57 (1971-72) s 19:

“Unntaket er begrenset til periodiske publikasjoner og gjelder således bare dagsaviser, ukeblader, månedsskrifter o.l. som kommer fast med visse mellomrom i tid.”

I dette ligger at det må forekomme en forandring i publikasjonens innhold fra utgivelse til utgivelse, og at publikasjonen må utgis på fast basis. Oppregningen i sitatet er på ingen måte uttømmende, dette følger av at man bruker «o.l.» i lovteksten. Dette er en sterk indikasjon på at også publikasjoner som har mye til felles med de som er oppramset, omfattes av vedtaket Bestemmelsen angir mao. hva slags *type* publikasjoner regelen gjelder. Den må dermed kunne tolkes som en slag standard som vil forandres i takt med den teknologiske utviklingen. Dermed vil publikasjoner på Internett som er periodiske og ligger i innenfor publikasjonstypen i oppramsingene, også omfattes av vilkåret.

Figur 3.

Figur 3 viser Et skjermbilde av Dagbladet sin tekstvev utgave (10.02 97). Foruten at dette er et greit eksempel på en periodisk publikasjon på tekstveven, tilbyr Dagbladet her rent faktisk et gratisspill som heter «Finn dama!». Ved å klikke på ikonet kommer man til en ny side, der man kan klikke på ett av fire kort. Kommer det opp en dame, blir man med i trekningen av en signert utgave av UKRUT. Dette gratislotteriet er lovlig, ettersom også det elektroniske Dagbladet er å regne som en periodisk publikasjon.

Elektroniske journaler distribuert via e-post og journaler som ligger tilgjengelig på tekstveven vil dermed oppfylle kravet såfremt de utgis fast med et visst tidsmellomrom. De faller jo inn under publikasjonstypen i oppramsingen, ettersom den eneste forskjellen ligger i at elektroniske journaler og tekstvevsider utgis i maskinlesbar form. Et eksempel på en periodisk publikasjon distribuert via e-post, har vi i InterLottos eget nyhetsblad som kommer en gang i uken. Her får man oppgitt tallene fra forrige ukes lotto trekning, nyheter innen bransjen, nye produkter InterLotto kan tilby, informasjon og nyheter fra Liechtenstein samt noen vitser.

På tekstveven finnes det utallige publikasjoner, f.eks. Villanova Information Law Chronicle⁶¹ og norske aviser som Aftenposten⁶² og Dagbladet.⁶³ Alle disse eksemplene oppfyller kravet til en periodisk publikasjon. Sistnevnte publikasjoner kan tilby det samme som sine trykte motstykker, f.eks. nyheter, sport, tv-program o.l. I tillegg kan de også tilby andre tjenester, som f.eks. søking i eldre artikler, og muligheten til å følge opp en nyhetsbegivenhet ved å gå tilbake til tidligere publiserte artikler.

På tekstveven er det blitt meget utbredt at brukerne av Internett har egne hjemmesider. En slik side er et eller flere tekstvev dokumenter som ligger lagret på det lokale nettverket til Internett leverandøren. Disse sidene er tilgjengelige for alle brukere av tekstveven. De inneholder typisk informasjon om brukeren og dennes bekjente. Der en slik hjemmeside eller annet tekstvevsdokument inneholder en viss mengde informasjon utover rent personlige opplysninger, og disse jevnlig oppdateres og forandres, må man legge til grunn at dette også kan være periodiske publikasjoner. Dette vil imidlertid ikke behandles

---

⁶¹ Internett adresse: <http://ming.law.vill.edu/vill.info.l.chron/>

⁶² Internett adresse: <http://www.aftenposten.no>

⁶³ Internett adresse: <http://www.dagbladet.no>

nærmere, da det er karakteristisk for slike tekstvevsider at de er til personlig bruk. Markedsføringsloven får dermed ikke anvendelse, ettersom det ikke her er snakk om næringsvirksomhet.

3.2.3 Internett som svartjeneste for gratislotterier

Der gratislotteriet er tillatt etter unntaket i Markedsføringsloven §5 annet ledd, har man også tillatt at deltakeren kan formidle den nødvendige informasjon til operatøren via en svartjeneste på teletorg. En slik svartjeneste kan ta seg betalt hos deltakeren for denne tjenesten, uten at dette regnes som et innskudd i utlodningen. Spørsmålet her blir derved hvilken rettslig hjemmel teletorgene har for å formidle en slik tjeneste, og hvorvidt en slik hjemmel kan anvendes til fordel for en Internett-svartjeneste.

Innledningsvis er det på sin plass å definere hva et teletorg er. Galtung legger til grunn at «teletorg er en form for informasjonstjeneste der brukeren av denne tjeneste blir fakturert for bruken samtidig som for bruken av telefonen ellers.»⁶⁴ For den tjenesten som her skal behandles (svartjenesten), må dette utdypes noe nærmere. Registrering og fakturering av tjenesten foretas av teleoperatøren (Telenor).⁶⁵ Telenor tar seg betalt for å formidle denne tjenesten, mens det resterende beløpet tilfaller tjenesteleverandøren. Det er sistnevnte som i forbindelse med en periodisk publikasjon driver selve gratislotteriet via teletorgtjenesten.

---

⁶⁴ Galtung s. 1

⁶⁵ Forskrift om teletorgtjenester av 3. mars 1994, gitt av Samferdselsdepartementet §2 litra a. Forskriften ble opprinnelig gitt med hjemmel i Lov om Eneret for Staten til Befordring af Meddelelse av Hjælp at Telegraflinjer og Lignende Anlæg av 29. april 1899 (!), men er nå hjemlet i Lov om telkommunikasjon av 23. juni 1995 nr. 39

For å delta i gratislotteriet ringer deltakeren et spesielt nummer (som regel anmerket i den periodiske publikasjonen), og blir deretter veiledet gjennom lotteriet ved at det avspilles tidligere innspilte beskjeder.⁶⁶ Deltakeren kan selv styre denne prosessen ved å trykke på tastene på sin telefon..

Det rettslige grunnlag for å drive en slik tjeneste finner vi i regler for teletorg § 2-12:⁶⁷

“TeleTorg kan brukes til levering av svar på oppgaver, konkurranser m.v. som er inntatt i aviser, ukeblader og andre periodiske publikasjoner som omfattes av markedsføringsloven § 5 annet ledd.”

Reglene om teletorg er gitt med hjemmel i forskrift om teletorgtjenester §19, jfr. §8 som tillater underholdningstjenester på teletorg. Telefonfaktureringen skal ikke overstige kostnadene deltakeren ville hatt ved innsending av den nødvendige informasjon med postkort eller brev. Utgifter deltakeren har i forbindelse med oversendelse av svaret kan ikke betraktes som et innskudd i Lotterilovens forstand. Dette må i alle fall gjelde så lenge utgiftene ikke overstiger det normale for en tilsvarende oversendelse via postverket. Man har derfor satt en maksimalbegrensning på innringerens omkostninger stor kr. 7,30.⁶⁸

I regler om teletorg §2-10 er det bestemt at regelverket får tilsvarende anvendelse når en teletorgtjeneste tilbys i

---

⁶⁶ Galtung kaller teletorgtjenester som baserer seg på avspilling for «audiotexttjenester».

⁶⁷ Regler for teletorg er en avtale mellom Telenor, TeleForum og Forbrukerrådet, godkjent av Statens teleforvaltning juni 1994

⁶⁸ Regler om teletorg §2-12 annet ledd.

kombinasjon med andre medier. Dette kan være praktisk, tatt i betraktning at de aller fleste Internett brukere i dag knytter seg opp til Internett ved hjelp av telenettet. Det ville altså være mulig å kombinere telefonfaktureringsen med de multimedia-fasiliteter Internett kan tilby.⁶⁹ Spørsmålet her er imidlertid om man kan tilby en svartjeneste som kun benytter seg av Internett og ikke teletorget.

Forskrift om teletorgtjenester er gitt med hjemmel i Lov om telekommunikasjon (Tkl). I denne lovens §1 angis lovens virkeområde til «telekommunikasjonsvirksomhet». Hva som ligger i begrepet telekommunikasjon følger av §1-6:

«telekommunikasjon : overføring av lyd, tekst, bilder eller andre data ved hjelp av lys, radiosignaler eller andra elektromagnetiske signaler i et kommunikasjonssystem for signalbefordring»

Internett er etter definisjonen ovenfor et telekommunikasjonssystem.⁷⁰ Videre har Internett flere sider som ligger nært opp til teletorgetts funksjoner. Dette kan tale for at også Internett kan fungere som en svartjeneste for gratislotterier.

Selve grunnlaget for en svartjeneste på teletorget er det syn at innsending av svar og informasjon over telefon er å betrakte som et likeverdig alternativ til en postforsendelse.⁷¹ På lik linje med postsystemet er det også ved telefontjenesten enkelte utgifter på driftssiden som gjør det berettiget å ta betalt for tjenesten. Dette vil selvsagt også gjelde for en tilsvarende tjeneste på Internett.

---

⁶⁹ Telenor har faktisk planer om å tilby en svartjeneste over Internett.

⁷⁰ Jfr. pkt. 1.3

⁷¹ Jfr. forskrift om teletorgtjenester §2-12 annet ledd.

Videre er det av betydning at Internett kan tilby tjenester som har mer til felles med den konvensjonelle postforsendelse.

Eksempelvis vil e-post ligge nærmere det tradisjonelle og fysiske brev via postverket, enn det teletorgtjenesten gjør. Dette fordi man i en e-post lager en ferdig "pakke" som så sendes til mottakeren. Tjenesten er fullstendig asynkron, og kan inneholde all slags digital informasjon. Teletorgtjenesten forutsetter at deltakerens informasjon leses inn på en slags telefonsvarer. Dette begrenser selvsagt hva slags informasjon som kan overføres med dette systemet. For å illustrere nærheten mellom vanlig post og e-post, kan det nevnes at senderen av e-posten like godt kunne ha valgt å lagre "pakken" sin på en diskett eller CD-ROM, og sendt den via postverket. Hovedforskjellen ligger altså i at e-posten begrenser seg til kun å gjelde informasjon som kan lagres digitalt, og altså ikke til å sende møbler eller andre fysiske gjenstander.

Med dette som utgangspunkt kan det med styrke hevdes at man også på Internett kan opprette en svartjeneste, etter en analogi fra teletorgtjenesten. Også med en e-post eller tekstvev basert tjeneste vil det være kostnader direkte forbundet med selve oversendelsen av svaret, f.eks. utgifter til opprettelse og vedlikehold av Internett-tjeneren der informasjonen skal lagres. Reelle hensyn taler altså for at disse mediene, som kan fungere langt mer tilfredsstillende som en svartjeneste enn teletorget, også skal kunne yte slike tjenester.

I motsatt retning taler hensynet til kontroll og overvåking av en svartjeneste på Internett. På teletorget er det som nevnt Telenor som står ansvarlig for å registrere bruken av tjenesten og den påfølgende fakturering av deltakeren. Telenor er igjen overvåket av Teletorgrådet i tråd med Regler om teletorg kapittel 4.⁷² En

---

⁷² Jfr. Forskrift om teletorgtjenester §19

tilsvarende ordning eksisterer i dag ikke for Internett. Dette medfører at forbrukere som deltar i et gratislotteri og benytter seg av en svartjeneste på Internett, ikke vil ha den samme beskyttelse som på teletorget. Muligheten for kontroll med en Internett-svartjeneste er dermed begrenset. Hensynet til forbrukeren taler altså meget sterkt i mot å tillate svartjenester på Internett.

Reglene om svartjenester på teletorg kan etter dette ikke gi grunnlag for en tilsvarende tjeneste på Internett.

3.3 Gevinsten

For at det skal foreligge et lotteri i lovens forstand, må deltakeren ha en mulighet til å erverve en gevinst, jfr. definisjonen ovenfor. I forarbeidene forutsettes det at en gevinst skal ha økonomisk verdi⁷³. En vanlig definisjon på begrepet økonomisk verdi, særlig kjent fra skatteretten, er at andre personer må betale (og er villige til å gjøre dette) for å komme i samme posisjon som innehaveren av den rettigheten eller gjenstanden det dreier seg om. Dette er ikke til stor hjelp i forhold til lotterier, der alle deltakerne yter en innsats nettopp for å erverve gevinsten. Her kan det altså sies å foreligge en presumsjon for at alle deltakerne er villige til å betale for å komme i samme posisjon som vinneren. Grensetilfellet må i så fall være der deltakerne åpenbart yter sitt innskudd for å støtte lotteriets formål, og ikke for å vinne en gevinst. Dette kan forekomme der den forholdsmessige verdien av innskuddet klart overstiger en eventuell gevinst, eller der gevinsten åpenbart ikke har noen reell verdi. Eksempelvis vil et lotteri der premien er tittelen «Norges heldigste person» ligge i dette grenseområdet.

---

⁷³ Ot. Prp. Nr. 58 (1993-94) s. 18

3.4 Tilfeldighet

Av større interesse er det tredje vilkåret nevnt ovenfor: Utfallet av lotteriet skal bero på et helt eller delvis tilfeldig utfall. I den tidligere loven av 1939 hadde man et snevrere vilkår, her måtte utfallet bero på tilfeldighet. En definisjon av lotteri der man la til grunn hel eller delvis tilfeldighet kom først i Markedsføringsloven av 1972 §5.⁷⁴ Ved også å inkludere delvis tilfeldighet utvidet man lotteribegrepet tilsvarende. Dette medfører at det i dag er langt flere former for virksomhet som betraktes som et lotteri. Tilfeldighetsvilkåret er av avgjørende betydning i sontringen mellom ferdighets- og kunnskapspillene som ikke trenger tillatelse, og private pengespill som trenger tillatelse etter Lotteriloven. Her skal jeg gjøre nærmere rede for begrepets innhold og forsøke å trekke opp en grense for hva som rammes av lovens vilkår om tilfeldighet.

Legger man til grunn en vid tolkning av begrepet "delvis tilfeldighet", beskjerer man samtidig det antall spill som beror på ferdighet og kunnskap. Grensen mot ferdighetsspillene slik den i dag blir praktisert av forvaltningen er meget streng, og vil nødvendigvis måtte tillegges adskillig vekt av domstolene. Domstolene vil som regel ikke være kompetente til å gjøre om enkeltvedtak fra forvaltningen som avgjør om et spill faller innenfor lotteridefinisjonen, jfr. pkt. 2.3.2.⁷⁵ Dette gjør at forvaltningens praksis får større rettskildemessig betydning, og at den kan legges til grunn for å klargjøre hvor grensen mellom ferdighet og delvis tilfeldighet ligger.

---

⁷⁴ Merkelig nok er det i forarbeidene til denne loven ikke pekt på hvorfor man legger til grunn en videre forståelse av begrepet lotteri enn i Lotteriloven av 1939.

⁷⁵ Med mindre det foreligger grunnlag for en mer intensiv prøvelse av vedtaket, f.eks myndighetsmisbruk. (Eckhoff *Forvaltningsrett* s. 249-258)

Et eksempel på spill som tidligere falt utenfor lotteribegrepet, men som etter den nye loven er lotterier, er de populære knipsekassene.⁷⁶ Tidligere la man til grunn at en eventuell gevinst deltakeren vant på en slik automat, var et resultat av ferdighet. Argumentet var her at deltakeren måtte beregne styrken i knipset og hvor det var gunstigst å sikte. I dag regnes dette som et tilfeldighetsspill, ettersom det delvis beror på tilfeldighet. Også pausespillene på fjernsynet har blitt berørt av lovendringen. Før hadde man nemlig et spill på TV-Norge som var basert på samme prinsippet som knipsekassene. Ved å ringe et spesielt teletorgnummer kunne man ved hjelp av telefonen stille inn styrken og vinkelen på «knipset». Dette ga seg utslag i hvordan «mynten» på fjernsynsskjermen beveget seg. Etter den nye loven er heller ikke dette lenger betraktet som et ferdighetsspill.⁷⁷

Et meget godt utgangspunkt for å illustrere grensen mellom ferdighetsspill og lotterier finner vi i Justisdepartementets vedtak omkring spill på teletorg. Som jeg har vært inne på tidligere, fakturerer Telenor deltakeren av slike spill etterskuddsvis, normalt fire ganger i året. Slike spill foregår altså på kreditt. Dette er årsaken til at lotterier på teletorg ikke er tillatt, jfr. kapittel 4. De vedtak Justisdepartementet har fattet om slike spill, berører nesten utelukkende tvilstilfelle ettersom Telenor selv er pålagt ansvar for at det ikke tilbys lotterier på teletorg.

En vanlig spilltype på teletorg er der innringeren må svare på tre spørsmål hurtigst mulig, og personen med flest riktige og hurtigst avlagte svar innenfor en gitt periode, vinner konkurransen. Justisdepartementets prinsipielle uttalelser i vedtak vedrørende Røde Kors sitt lotteri «Stigespill»⁷⁸ er her av stor interesse.

---

⁷⁶ Også kalt kronautomater.

⁷⁷ Jfr. brev til Telenor Link fra Justisdepartementet 29.12.95 (3320/95 Å-J-3 ST/mwb)

⁷⁸ vedtak 96/5242 a-af pm/asy

Tanken var her at utvelgelsen av deltagerne til Røde Kors sitt lotteri "Stigespill", som ble gjennomført på TV 2, skulle foregå ved en spørrekonkurranse gjennomført på Teletorget. Spørrekonkurransen var av en slik type som beskrevet ovenfor. Man la til grunn at det å bli deltager i selve "Stigespillet" var en gevinst i henhold til Lotteriloven §1.1 litra a, jfr. pkt. 3.3 ovenfor. Spørsmålet som oppstod var dermed hvorvidt spørrekonkurransen berodde på ferdighet eller ikke. Her kom man til at den tiden som den enkelte spiller brukte på å besvare spørsmålene var et utslag av tilfeldighet.

Synspunktet man la til grunn var at det var tilfeldigheter som avgjorde hvilke spørsmål som ble stilt, og dermed også hvor raskt man er i stand til å svare. Dette er en meget streng fortolkning av lovens vilkår om delvis tilfeldighet, særlig tatt i betraktning at man i forarbeidene har uttalt:⁷⁹

"Endringer i ordlyden tar likevel ikke sikte på en vesentlig utvidelse av virkeområdet. Hensikten er å fange opp arrangementer som har så mye til felles med lotterier at de bør omfattes av loven."

I motsatt retning taler at man allerede før lovendringen tolket tilfeldighetsvilkåret utvidende, jfr. Rt. 1963 s. 727 (728), der Høyesterett tiltrer byrettens bemerkelse om at "...det ikke er nødvendig at et spill i alle henseender er et 100% sjansespill, før det kan sies å rammes av Lotteriloven."

Også etter den tidligere lov har man eksempler på en streng bedømmelse av regelen, enda den som sagt tillot flere ferdighetsspill enn dagens lov. Illustrerende er den tidligere omtalte forskriften om fiskekonkurranser. Det

---

⁷⁹ Ot.prp. nr. 58 (1993-94) s.22

er ikke på noen innlysende at en fiskekonkurranse skal betraktes som et lotteri, mens en knipsekasse (se nedenfor) ble betraktet som et spill basert på ferdighet og kunnskap.

Legger man dette til grunn ved tolkningen av bestemmelsen slik den lyder i dag, er det åpenbart at det skal et svært lite innspill av tilfeldigheter til før spillet er et lotteri i lovens forstand. Man må også ta i betraktning at spill over teletorg og Internett er relativt ferske nyheter, og at man i lovforarbeidene ikke har tatt eksplisitt stilling til denne teknologien. I uttalelsen fra forarbeidene heter det at man ikke tar sikte på en vesentlig utvidelse av lotteribegrepet. Dette må også forstås i den retning at man rent faktisk har utvidet virkeområdet, men at man har ønsket fortsatt å beholde en del av ferdighetsspillene. Forvaltningens tolking av tilfeldighetsvilkåret må etter dette sies å være i samsvar med gjeldende rett.

Spørsmålet om delvis tilfeldighet kan etter det som her er sagt med fordel formuleres fra en litt annen synsvinkel. Det springende punkt blir da hvorvidt spillet beror utelukkende på ferdighet eller kunnskap. Det skal svært lite innspill av tilfeldighet til, for at man vil kalle spillet et lotteri. Etter dette vil for eksempel et kryssord kunne tenkes å være et lotteri. Dette fordi det er såpass mange som løser selve kryssorden, at det blir den etterfølgende trekningen som utgjør utfallet. Denne trekningen baserer seg på tilfeldighet, og kryssordet kunne dermed tenkes å være et lotteri. Årsaken til at kryssord rent faktisk ikke er et lotteri, er selvfølgelig at deltakeren ikke yter noe innskudd, og at det av denne grunn faller utenfor lotteridefinisjonen.

3.5 Private pengespill som ikke trenger tillatelse

3.5.1 Innledning

Lotteriloven forutsetter at private pengespill kun kan avholdes til inntekt for humanitære eller samfunnsnyttige formål. For å avholde et slikt lotteri må man i tillegg innhente tillatelse i samsvar med Lotteriloven §6. Slik tillatelse skal i utgangspunktet kun gis til landsdekkende, regionale eller lokale organisasjoner eller foreninger. Der særlige hensyn tilsier det, kan også andre sammenslutninger eller institusjoner gis tillatelse, såfremt lotteriet holdes til inntekt for humanitær virksomhet. Departementets bevilningspraksis har tidligere vært meget streng overfor de mindre organisasjonene, som f.eks. idrettsklubber o.l. I den siste tiden har man imidlertid kunnet spore en viss oppmykning i saksbehandlingen.⁸⁰ Årsaken til dette er at man ikke har ønsket å gjøre de små organisasjonene avhengige av de større landsdekkende, da man vil unngå forskjellsbehandling samt det effektivitetstapet en slik ordning medfører. Videre ønsker man å stimulere det lokale foreningsmiljøet, ved at det blir direkte involvert og ikke bare en passiv tilskuer⁸¹

For operatøren som vil legge ut et lotteri over et nettverkssystem, er stillingen imidlertid svært usikker. Politiet og Justisdepartementet, som er de bevilgende instanser etter Lotteriloven, har foreløpig ikke tatt stilling til hvorvidt spill på nettverk er eller burde være tillatt etter Lotteriloven. Deres posisjon vil dermed være uklar inntil en konkret søknad fra den

---

⁸⁰ Dette er en konsekvens av uttalelser i forarbeidene, særlig i Innst. O. nr. 9 (1994-95) s.4 «Komiteen ønsker å tone ned departementets oppfatning om at inntekter fra lotterier ikke må være hovedinntektskilden for finansiering av organisasjonenes virksomhet.»

⁸¹ Innst. O. Nr. 9 (1994-95) s.4

private pengespillsektoren foreligger. Denne passive holdningen medfører ikke bare lengre saksbehandlingstid når spørsmålet først blir tatt opp i en søknad, men også at den nødvendige juridiske kompetansen som er avgjørende for forvaltningens behandling, ikke vil foreligge på dette tidspunkt. Videre innebærer dette at det er de private organisasjonene som belastes de økonomiske og juridiske ressursene som kreves for å sette seg inn i dette saksområdet, nettopp fordi deres legalposisjon er såpass uklar.

Denne situasjonen er svært lite heldig, tatt i betraktning at den åpenbart innebærer en forsinkelse av innføringen av pengespill på Internett som ikke skyldes mangelfull teknologi, men snarere et uavklart rettsspørsmål. Dette synspunktet finner jeg også støtte for i Justiskomiteens innstilling, der komiteens inntrykk er at departementet er for restriktiv når det gjelder organisasjonenes mulighet til å prøve nye lotteriformer, og at "...det bør kunne utvises større åpenhet for utprøving av nye lotteriformer i takt med den teknologiske utvikling."⁸²

Dette er det lett å gi sin tilslutning, særlig tatt i betraktning den økende konkurransen innen lotterimarkedet de senere år. Utvikling av nye produkter og bruk av dagens teknologi er en forutsetning for å forsvare en sterkt utsatt markedsposisjon og muligheten til å gi konkurransedyktige tilbud til markedet. Dette så langt det fortsatt er mulig å opprettholde et forsvarlig kontrollnivå av spill og spilleinntektene. Likevel er det ikke tvil om at Justisdepartementet er klar over den store veksten i lotterimarkedet, samt de utfordringer bransjen står overfor. Det var nettopp grunnet disse forhold at man i mars 1996 overførte behandlingen av lotterisaker fra politiavdelingen til sivilavdelingen i Justisdepartementet. I fremtiden vil kanskje det

---

⁸² Innst. O. nr. 9 (1994-95) s.4

foreslåtte Lotteritilsynet kunne avlaste departementets arbeidsoppgaver, men på nåværende tidspunkt er dette uvisst.

3.5.2 Problemstillingen

For operatøren som står overfor et uavklart rettsområde, kan det altså være hensiktsmessig å finne en spilltype som helt eller delvis faller utenfor Lotteriloven, samtidig som det ikke rammes av det generelle forbudet mot pengespill. Det er særlig dette siste som vil være et problem, ettersom virksomhet som grenser opp til, men faller utenfor Lotteriloven, som oftest vil fanges opp og reguleres etter av andre bestemmelser. Et eksempel på dette har vi i gratislotterier, som faller utenfor Lotteriloven, men i de fleste praktiske tilfelle reguleres av Markedsføringsloven §5.

Spørsmålet som legges til grunn i det følgende, er i hvilken grad Lotteriloven selv åpner for at virksomhet som oppfyller vilkårene i §1 og dermed er et lotteri, likevel kan unngå kravet til tillatelse. Utgangspunktet for den videre behandling blir dermed at det foreligger et privat pengespill etter hoveddefinisjonen i §1, samt at dette pengespillet formidles over et nettverkssystem.

Lotteriloven §5 2. ledd og §7 oppstiller unntak fra lovens regel om at lotterivirksomhet krever særskilt tillatelse. Virksomhet som faller inn under dette unntaket kalles henholdsvis møtelotterier og basarer.

3.5.3 Basarregelen

Lovens ordlyd i overskriften i §7 "lotterier som ikke trenger tillatelse", innebærer åpenbart at disse lotteriformene også er ment å skulle falle utenfor det generelle forbudet mot pengespill. Lotteriloven §7 litra a gjør unntak for lotterier som holdes innenfor et avgrenset område såfremt trekningen foregår i

nærvær av loddkjøperne i umiddelbar tilknytning til loddsalget. Her skal det gjøres rede for bestemmelsens anvendelse på lotterier i nettverk.

Etter §7 litra a må tre vilkår oppfylles:

1. Området må være avgrenset.
2. Trekningen må foregå i nærvær av kjøperne.
3. Trekningen må ha en umiddelbar tilknytning til loddsalget.

I tillegg har man et fjerde vilkår, som ikke fremtrer særlig tydelig av lovteksten. I §7 heter det nemlig «Følgende *lotterier* trenger ikke tillatelse». ⁸³ Når man i §7 viser til at særskilte lotterier ikke trenger tillatelse, forutsetter man altså at det dreier seg om virksomhet som i utgangspunktet rammes av vilkårene i §1, slik at det foreligger et lotteri. Dette innebærer at virksomheten må tildele overskuddet til veldedige formål. I det følgende vil jeg referere til dette som *formålsbegrensningen*. I lovens §5 heter det:

«Lotteri kan bare avholdes til inntekt for et humanitært eller samfunnsnyttig formål.»

Denne bestemmelsen får anvendelse også på lotterier som ikke trenger tillatelse. Slike lotterier kan således kun

---

⁸³ min utheving. Hva et lotteri er, har jeg beskrevet ovenfor.

avholdes til veldedige formål. Dette samspillet mellom definisjonen av et lotteri i §1 litra a, formålsbegrensningen i §5 og unntakene i §7 er ikke uten videre åpenbar. Nøkkelen til denne intrikate tolkningen er å finne i §5 annet ledd. Her heter det at §5 første ledd, som angir formålsbegrensningen, ikke gjelder for møtelotteriene i annet ledd. Slike møtelotterier trenger altså ikke avholdes til inntekt for veldedige formål. Møtelotterier trenger heller ikke tillatelse, ettersom §7 første ledd litra c henviser til §5 annet ledd i sin oppregning over lotterier fritatt for kravet til tillatelse. Årsaken til at man har plassert regelen om møtelotterier i §5 istedenfor §7, er altså at slike lotterier (møtelotterier) ikke kreves avholdt til veldedige formål. Derav følger at lotteriene angitt i §7 er bundet av formålsbegrensningen i §5 første ledd. Dette synspunktet får betydelig støtte i forarbeidene der det heter at «basarer kan avholdes til inntekt for et lotteriverdig formål (§5) uten tillatelse.»⁸⁴ Lotterier avholdt etter §7 litra a er altså bundet av formålsbegrensningen.

Problemstillingen blir dermed hvorvidt lovens krav i §7 litra a kan oppfylles av et pengespill som formidles over Internett eller lignende nettverkssystemer. Et avgjørende spørsmål i denne sammenhengen finner vi i lovens ordlyd, der §7 litra a avsluttes med ordet *basar* i parentes. Hva som egentlig menes med dette utdypes hverken i lovtekst eller i forarbeidene. Den rettskildemessige betydningen av et slikt tillegg i parentes er høyst usikker.

Ordet i seg selv er svært flertydig. Opprinnelsen er persisk, med omtrent det samme meningsinnholdet som

---

⁸⁴ Ot. prp nr. 58 (1993-94) s. 34

det romerske *forum*. Ordet kan forbindes med torg, sammenhengende butikker eller et slags lotteri. Åpenbart er det sistnevnte det siktes til her, uten at man utdyper hvorvidt basar er ment som et rent eksempel eller en begrensning i bestemmelsens rekkevidde.

Etter min mening må man legge til grunn at ordet kun er ment som et navn på denne typen lotterier. Lovteksten foran parenteser er altså en legaldefinisjon på ordet basar. Dette synspunktet har mest for seg ettersom man hadde en tilsvarende bestemmelse i den tidligere lov, da uten noen referanse til basarer. Hadde lovgiver ønsket å forandre meningsinnholdet i bestemmelsen, hadde dette kommet tydeligere frem. Ergo ligger det ingen beskjærelse av bestemmelsens omfang i selve ordet «basar».

3.5.4 Basarregelen anvendt på nettverkssystemer

Det kan med en viss tyngde hevdes at et område i et nettverkssystem kan avgrenses, og at et pengespill begrenset til et slikt område rammes av unntaksregelen. Dette vil ikke nødvendigvis være en geografisk avgrensning av området, slik ordlyden i loven synes å antyde, men kan også være en avgrensning av nettverket som sådan. Eksempelvis kan vi tenke oss et firma av en ikke ubetydelig størrelse, som har koblet opp sine datamaskiner i et internt nettverk.⁸⁵ En av de ansatte, Peder Aas, driver et lotteri fra sin terminal, der de andre ansatte kan koble seg til gjennom nettverket. De ansatte har fra før av etablert en "konto" hos Peder, som han motregner mot loddkjøpene. Peder gir altså ikke kreditt.⁸⁶ Når de andre logger

---

⁸⁵ Et slikt nettverk er et eksempel på et Intranett, jfr. pkt. 1.3

⁸⁶ Jfr. Kap. 4

seg på lotteriet, velger de hvor mange lodd de skal ha, og trekningen foregår umiddelbart. Peder har nemlig laget et program som viser trekningen på både sin egen og loddkjøperens skjerm, slik at kjøperen kan se at alt går riktig for seg. Som gevinst tilbyr Peder bilder av seg selv. Skulle noen vinne, overfører Peder umiddelbart et digitalt eksemplar av bildet over nettverket.

Nettverket som er beskrevet ovenfor er i realiteten geografisk begrenset til kun å gjelde kontorområdet, ettersom ekstern pålogging ikke er mulig i et slikt lukket nettverk. Et slikt synspunkt finner jeg også støtte for i Lov om telekommunikasjon (Tkl.). Her gir man i §1-6 litra j definisjonen av et *internt telenett*:

«...telenett som er anlagt innenfor grunnmur eller *avgrenset geografisk område* (husstands- eller bedriftsinterne net), og som er beregnet på eller kan tilknyttes offentlige telenett.»⁸⁷

At et Intranett faller inn under denne definisjonen, følger av Tkl. §1-6 litra e, som beskriver et telenett som et nett for transport og fordeling av signaler mellom bestemte termineringspunkter ved hjelp av trådforbindelse, radio, optiske eller andre elektromagnetiske medier. Av det som er sagt om nettverkssystemer i pkt. 1.3, skulle det fremgå at et Intranett også kan betegnes som et internt telenett. Tkl. forutsetter altså at et Intranett kan avgrenses geografisk. Dette må tillegges vekt ved tolkningen av hva som kreves av vilkåret om geografisk avgrensning i Lotteriloven §7.

---

⁸⁷ Min utheving.

Dermed er det ikke sagt at man uten videre kan legge til grunn definisjonen fra Tkl. overfor Lotteriloven. Av Tkl. §1-3 fremgår det at loven er ment å sikre de nasjonale behov for telekommunikasjon og regulere samordning mellom teletjenester. Lotteriloven og Tkl. er altså ment å ivareta vidt forskjellige formål. Begrensningen som ligger i den geografiske avgrensningen i Lotteriloven §7 litra a, må altså tolkes ut ifra de formål Lotteriloven skal ivareta.

For å illustrere dette, kan vi tenke oss at Peders firma har flere kontorer i Norge og resten av verden, og at Peder gjør sin digitale basar tilgjengelig for alle disse via et intranett. Også dette nettverket vil være geografisk begrenset etter Tkl. Spørsmålet er om bestemmelsen i Lotteriloven kan tolkes dithen at den omfatter slike nettverk. Problemstillingen tilspisses ytterligere hvis vi forutsetter at bedriftens ansatte kan logge seg på eksternt, f.eks. via Internett, basaren er da ikke lenger geografisk begrenset, ettersom den kan nåes fra hvor som helst i hele verden. Likefullt er den begrenset til kun å gjelde en bestemt krets av personer, ettersom det kun er bedriftens ansatte som har adgang. For å kunne trekke en grense for hva som faller inn under basarregelen, må man altså ta stillingen til om regelen diskriminerer mellom et virtuelt avgrenset område og et geografisk avgrenset område. At det rent faktisk er mulig å avgrense et område virtuelt, er det ingen tvil om.⁸⁸

Selv om det ikke ligger noen direkte begrensning i ordet *basar* i §7, er dette en sterk indikasjon på at lovgiver har hatt andre former for pengespill i tankene under utarbeidelsen av regelen. I lotteriutvalgets utredning påpeker man at basarer er en relativt arbeidskrevende for lotteri, ettersom man må disponere lokale, skaffe til veie gevinster og bringe dem til lokalet, noen må være

---

⁸⁸ Jfr. pkt 1.3

til stede og selge lodd osv. Videre uttaler man at «...utvalget antar at det bare i et fåtall av tilfeller vil bli avholdt basar mer enn en gang årlig av samme arrangør.»⁸⁹ Dette er et sterkt argument for at lovgiver har lagt til grunn en ganske annen forståelse av basar enn Peder i eksempelet ovenfor.

Deltakerne er bare virtuelt, og ikke fysisk tilstede, og de har ikke mulighet til personlig og fysisk å se trekningen. En forutsetning for å tillate basarer har vært at publikum selv kan kontrollere at trekningen foregår på riktig vis, ved at de er innenfor det avgrensede område der basaren foregår. En slik mulighet til kontroll foreligger ikke der Peders datamaskin foretar trekningen.⁹⁰ Videre er det liten tvil om at en tolkning avgrensningsvilkåret som tillot basarer over nettverk, ville skape store vanskeligheter ettersom en liten gradforskjell i hvor langt man tøyer det geografiske begrepet, kan gi seg store utslag i spillets utstrekning over nettverket.

Basarregelen i Lotteriloven §7 litra a, kan etter det som ovenfor er anført ikke gi grunnlag for å fritta pengespill over nettverk fra kravet til tillatelse som følger av §6, ettersom de ikke lar seg avgrense geografisk i Lotterilovens forstand.

3.5.5 Møtelotterier

Som jeg har vært inne på ovenfor, gir Lotteriloven §7 litra c fritak fra kravet til tillatelse også for lotterier som nevnt i §5 annet ledd. Slike lotterier er også fritatt fra kravet om at inntekten fra lotteriet skal gå til et veldedig formål, jfr §5 annet ledd. Her skal jeg utdype det nærmere innhold av denne bestemmelsen i forhold til spill over nettverkssystemer.

---

⁸⁹ NOU 1988:14 s.36

⁹⁰ Innst. O. nr. 9 (1994-95) s.4

Slike pengespill som omtales i Lotteriloven §5 annet ledd, kalles møtelotterier og må oppfylle to vilkår:

1. Lotteriet må holdes under et møte hvor ikke allmennheten har adgang.

2. Lotteriet kan ikke være hovedformålet med møtet.

Det springende punkt er her hvorvidt unntaket for møtelotterier kan tenkes anvendt på pengespill formidlet over et eller flere nettverkssystemer. En åpen Internett-tjeneste der alle har adgang, oppfyller ikke vilkåret om at ikke allmennheten skal ha adgang. Det forutsettes altså her at man har å gjøre med en Internett-tjeneste der tilgangen er begrenset til å gjelde en bestemt krets med personer, eller et lukket Intranett. Jeg vil utdype dette nærmere nedenfor.

Bestemmelsen om møtelotterier er en videreføring fra den tidligere Lotteriloven §5 siste ledd. Den tar særlig sikte på utlodninger i foreninger, organisasjoner, møter og festlige lag, der man ofte har utlodninger av f.eks. vinflasker, fruktkurver, mindre pengepremier o.l. Dette er pengespill som har et meget begrenset omfang, og der premiene som regel er av mindre økonomisk verdi. Det er heller ikke vanlig at slike utlodninger går med overskudd, innskuddene fra deltakerne blir kanalisert til vinnerne. Det ville altså vært liten vits i å kreve at overskuddet skulle tildeles veldedig virksomhet. Private lotterier av denne typen ville også være vanskelige for det offentlige å kontrollere, ettersom de foregår i lukket selskap. En viss regulering har imidlertid funnet sted, ved at man gjennom forskrift⁹¹ har fastsatt

---

⁹¹Forskrift om maksimumsgrenser for innskudd og gevinster og avgifter ved lotteri. (FOR 1975-05-06 3625) gitt av Justisdepartementet.

maksimalverdier som kan vinnes i slike lotterier. Dette har blitt gjort for å forhindre spekulasjon i regelen.

Som jeg har nevnt tidligere, er det en enkel sak å begrense tilgangen til en nettverkstjeneste slik at kun en begrenset krets av personer har adgang. Vi kan tenke oss at en akvarieforening for sjøhestinteresserte danner et eget forum på Internett for å diskutere sine interesser.⁹² Her kan det tenkes avholdt et lotteri der vinneren får et sjeldent sjøhesteksempel, koraller eller en anemone som «operatøren» av lotteriet har til overs. Innskuddene vil da typisk dekke operatørens kostnader for å erverve premien. Skal et slikt lotteri falle inn under unntaket for møtelotterier, kan det ikke være foreningens hovedformål å arrangere slike lotterier. At enkelte deltakere er der hovedsakelig for å delta i lotteriet er ikke i seg selv nok til at det faller utenfor unntaket, så lenge akvarieforeningens hovedformål er å utveksle informasjon om akvarierelatert virksomhet.

Et problem ligger i at deltakerne ikke fysisk er tilstede ved slike møtelotterier. De deltar kun gjennom et datanettverk. Dermed kan det hevdes at det ikke foreligger noe møte eller sammenkomst i lovens forstand, deltakerne er bare virtuelt tilstede. Et sentralt moment er her at muligheten for å avholde slike virtuelle møter kun er blitt mulig i den aller seneste tiden. Det var altså ikke noe man overveide under utformingen av lovens bestemmelser. I dag kan privatpersoner verden over delta i interaktive datafora, og utviklingen peker i retning av at dette er

---

⁹² Et slikt forum kan lages på grunnlag av flere av Internett-tjenestene nevnt i pkt. 1.3. F.eks. ved hjelp en tekstvev side, lukkede diskusjonsgrupper, Telnet, eller IRC (Internett Relay Chat). Poenget er her at det er mulig for flere personer å opptre synkront, dvs. at det er plass til flere personer som kan utveksle informasjon samtidig, på lik linje med en telefonkonferanse. Enkelte fora tillater konferanser med bildeoverføringer og lyd, men det vanlige er (foreløpig) tekstbasert kommunikasjon.

en tendens som vil vokse seg sterkere. Man kan slutte avtaler om kjøp og salg, utveksle informasjon og benytte seg av tjenester på Internett på en måte de færreste hadde forestilt seg.

Her kan vi bruke bedriften Peder jobber i som eksempel. Peder oppretter et hjemmekontor for på denne måten å passe på sine to småbarn hjemme. Han opprettholder kontakt med kontoret ved å koble seg opp mot det interne nettverket i bedriften fra sin hjemmedatamaskin. Det er vanlig i mange bedrifter at det holdes små møtelotterier for de ansatte, gjerne med en vinflaske i premie. Det ville virke lite rimelig om Peder ikke kunne delta i dette lotteriet fordi han jobbet hjemmefra, særlig tatt i betraktning den beskjedne økonomiske ramme møtelotteriene er pålagt. I forarbeidene heter det at sistnevnte begrensning «skulle gjøre det overflødig med noe tillatelses- eller meldingssystem.»⁹³ Dette taler også sterkt i retning av man kan anvende unntaket på møtelotterier over nettverk. Konklusjonen må være at møteregelen får full anvendelse også over Inter- eller Intranett.

3.5.6 Oppsummering

Det er viktig å se forskjellen mellom basarer på datanettverk, som ikke faller inn under basarregelen, og møtelotterier over slike nettverk. Til felles har de at begge formidles over lignende nettverkssystemer og at deltakerne kun virtuelt er tilstede. Hovedforskjellen ligger i at møtelotteriene kun er tilgjengelige for en lukket personkrets og at premiene er langt mer beskjedene i slike lotterier.⁹⁴ Samtidig er det et viktig moment at innskuddet

---

⁹³ Ot. prp. nr. 58 Om lov om lotterier m.v. s22

⁹⁴ jfr. ⁹⁴Forskrift om maksimumsgrenser for innskudd og gevinster og avgifter ved lotteri. (FOR 1975-05-06 3625) gitt av Justisdepartementet.

kommer samtlige loddkjøpere til gode ved at allmennheten ikke har adgang og at operatøren normalt ikke tar ut et overskudd.

3.6 Kjedeforretninger og pyramidespill

Pyramidespill og kjedeforretninger faller utenfor begrepet pengespill, ettersom gevinsten ikke beror på et tilfeldig utfall. Jeg skal likevel her kort gjøre rede for hva slike spill går ut på, og deres rettslige status.

Grunnen til at jeg velger å behandle slike «spill», er at de flourer på de forskjellige Internett-tjenestene. Et godt eksempel på dette er diskusjonsgruppene på Internett. I disse gruppene, som er fordelt i tusenvis av forskjellige temaer, kan man diskutere og utveksle informasjon som er relevant for den enkelte gruppen. Uansett hvilket gruppe man befinner seg på, er det meget sannsynlig at man vil finne invitasjoner til å delta i ulike pyramidespill eller kjedeforretninger.⁹⁵ Et viktig formål bak Lotteriloven er å beskytte publikums interesser, noe jeg har vært inne på tidligere.

Den eneste bestemmelsen i Lotteriloven som retter seg direkte mot deltakeren er Lotteriloven §16. Den oppstiller et forbud mot deltakelse i pyramidespill og kjedeforretninger. Det må understrekes at denne regelen fra lovgivers side er ment å skulle beskytte publikum. Karakteristiske for slike spill er nettopp det at noen må tape på dem. De fungerer slik fordi det kun foregår rene pengebytter mellom deltakerne, og ved at denne forskyvingen av penger går fra nye deltakere til gamle deltakere og bakmenn. I

---

⁹⁵ Som et eksempel kan nevnes at jeg på diskusjonsgruppen rec.aquaria.marinc reefs (som samler mennesker interessert i saltvannsakvarier med koraller) har opplevd at hver tiende artikkel var en oppfordring til å delta i slike spill. Disse oppfordringene krysspostes, dvs. at avsenderen sender oppfordringen til mange diskusjonsgrupper om gangen.

det klassiske pyramidespillet, kjøper man seg inn i spillet ved å gi et visst beløp til de som står høyere plassert i systemet enn en selv. Deltakeren må nå oppsøke og verve andre deltakere, som også må kjøpe seg inn i pyramiden ved å gi penger til dem som står ovenfor dem i systemet. Dermed vil de øverst i pyramidestrukturen i teorien få utbetalt en større andel enn det de skjønner inn i pyramiden. Ved at det stadig må tilføres flere deltakere for at de som allerede er med skal kunne ta ut sin gevinst, vil spillet etterhvert stanse opp. De som kommer med i spillet mot slutten, vil altså tape sitt innskudd.

Grensedragningen kan i mange tilfelle være problematisk, ettersom pyramidespillene opptrer i forskjellige varianter, eller kan kamufleres som noe annet. En kan f.eks. påberope seg at midlene som skifter hender er medlemskontingenter, provisjon for verving av nye medlemmer i en forening eller klubb osv. Poenget er ikke her å trekke opp denne grensen, snarere å illustrere hvordan Lotteriloven er ment å beskytte publikum mot uhederlige spilloperatører, og ikke minst seg selv.

Slike spill kan på overflaten virke harmløse, men det finnes eksempler på at slike spill kan få alvorlige privatøkonomiske og finanspolitiske konsekvenser. Et meget illustrerende eksempel på dette er å finne i skrivende stund i Albania. Her hadde man «finansfond», som i realiteten fungerte som pyramidespill.

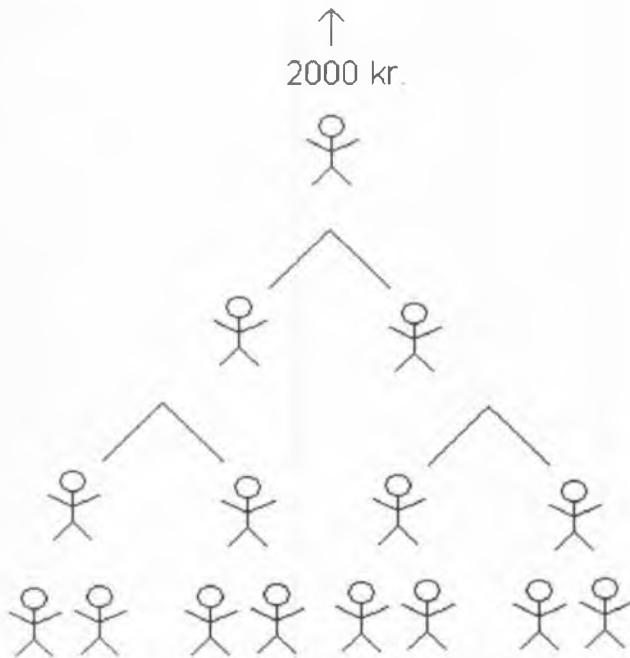
Hundretusener av Albanere kjøpte inn sparepengene i disse fondene, som kunne skilte med en avkastning på 50% - 100% i måneden⁹⁶. Som alle pyramidespill er dømt til å gjøre, kollapset også disse etter kort tid. Til sammen gikk to milliarder dollar tapt, noe som nesten

---

⁹⁶ CNN World News 27. januar. 1997 «Albanian military called to action in protests».

tilsvarende landets bruttonasjonalprodukt.⁹⁷ Resultatet av dette var enorme demonstrasjoner med titusener av mennesker, som blant annet brente ned landets eneste oljeraffineri.

Figur 4.

Figur 4 viser et eksempel på et pengespill, hentet fra et reellt pengespill startet høsten 1996 på BI-Sandvika, jfr. Aftenposten 30. januar 1997 «Pyramidespill utenfor pensum på BI». Personen øverst har kjøpt seg inn i

⁹⁷ Aftenposten 30. januar 1997 «Albanias leder avviser kritikken»

spillet ved å betale 2000 kr. De 8 personene nederst i pyramiden må hver betale personen øverst 2000 kr. Dennes fortjeneste blir dermed 8×2000 kr. - innskuddet på 2000 kr. = 14000 kr.

4. Spill på kreditt

4.1 Problemstilling

Her skal behandles aleatoriske kontrakter⁹⁸ der en eller flere av partene ytes kreditt. Spørsmålet er hvilke begrensninger slike avtaler er pålagt av lovgiver, og hvor langt disse begrensningene favner. Jeg skal først se på de internrettslige forhold, for deretter å undersøke om det kan pålegges noen begrensninger der det ytes kreditt i internasjonale avtaleforhold om pengespill.

Lovgivers innstilling til avtaler om pengespill der det ytes kreditt, bygger på de samme forhold som gjelder for kredittavtaler generelt. Lovkonsipisten har funnet det nødvendig å verne partene mot seg selv, ved å begrense deres avtalerettslige kompetanse. Dette har man gjort for å forhindre at vedkommende skal foreta disposisjoner som er lite veloverveid. Der parten ikke kan få kreditt, kan han heller ikke forbruke mer enn han er god for. Man har derfor funnet det nødvendig å særskilt regulere slike forhold, bla. med en egen lov om kredittkjøp. For pengespillenes vedkommende har man en egen regel som tar for seg kreditt på pengespill.

Straffelovens Ikrafttredelseslov (Strl. ikrl.) §12 Oppstiller en ugyldighetsregel for fordringer som har sin opprinnelse i pengespill.⁹⁹ Regelen, som vi også kjenner fra mange andre land i

---

⁹⁸ Jfr. pkt. 2.2.5.

⁹⁹ Lov om den almindelige borgerlige Straffelovs Ikrafttræden av 22. mai nr. 11 1902

og utenfor Europa,¹⁰⁰ bla. under navnet *exception de jeu*,¹⁰¹ ble utarbeidet på 1800-tallet. Bakgrunnen for bestemmelsen var den veksten man hadde sett i pengespillsmarkedet, samt at man satte spørsmålsteget ved den etiske og moralske siden av slike spill. Regelens første ledd lyder slik:

“Af Spil og Væddemaal opstaar ingen Forpliktelse, og en Anerkjendelse af derved stiftet Gjæld er uforbindende.”

Denne ugyldighetsregelen innebærer en indirekte beskjæring av den privatrettslige avtalefrihet, fordi rettsapparatet ikke beskytter slike fordringer. Den ligger i samme sjiktet som Norske Lovs 5-1, der det heter «Alle Contracter... som ikke er imod Loven, eller Ærbarhed, skulle holdes i alle deris Ord og Puncter, saasom de ingangne ere».¹⁰² Bestemmelser av denne typen representerer ikke en tilblivelsesmangel ved avtalen, som er den tradisjonelle problemstillingen i avtaleretten. Snarere er det her snakk om en mangel ved selve *innholdet* i avtalen. Forskjellen kommer til syne der avtalepartene, her deltakeren og operatøren, ønsker at avtalen de har inngått skal få virkning som om den var gyldig.

På bakgrunn av om det foreligger en tilblivelses- eller innholdsmangel i avtalen, sonderer man mellom ugyldighetsgrunner som er opsjonelle og de som er

---

¹⁰⁰ Bla. Amerika, Frankrike og England. Sistnevnte skiller mellom veddemål, som er forpliktende gjeld, og spillgjeld som ikke er forpliktende. Tjåum s.227-271.

¹⁰¹ Dette er regelens navn i fransk rett, jfr. Tjåum s. 215

¹⁰² Kong Christian Den Femtis Norske Lov, 15. april 1687, femte bok, 1. kapittel, artikkel 2

reprobative.¹⁰³ Utgangspunktet er at opsjonelle innholdsmangler kan repareres ved at avtalepartene enes om at avtalen, tross tilblivelsesmangelen, skal ansees som gyldig. Eksempler på avtaler som lider av slike mangler er der den ene parten er blitt tvunget til å inngå avtalen, er blitt sveket eller er offer for utbytning. Her kan altså parten som regel velge at avtalen skal gjelde. En slik ratihabisjon av avtalen får virkning *ex tunc*, altså fra det tidspunkt den ugyldige avtalen ble inngått.¹⁰⁴ Det er dermed ikke snakk om en *datio in solutum*, kun en konstatering av at avtalen skal gjelde likevel. For de reprobative ugyldighetsgrunner gjelder det motsatte. Partene har ikke mulighet til å gi avtalen virkning som om den var gyldig ved at en eller begge parter godkjenner avtalen. I dette ligger at partene ikke kan gi avkall på den beskyttelsen som Strl. Ikrl. §12 gir, før betaling er skjedd. Operatøren kan således ikke stille som vilkår for deltakerens kreditt på innskuddet i pengespillet at deltakeren fraskriver seg retten til å påberope seg bestemmelsen. Har imidlertid deltakeren spilt på kreditt, og senere gjort opp sin gjeld, kan han ikke påberope seg den reprobative ugyldighetsregelen. Dette følger av Strl. Ikrl. §12 nr. 1 tredje ledd, som lyder:

---

¹⁰³ Jo Hov «Avtaler og ugyldighet» bruker betegnelsene relativ (opsjonell) og absolutt (reprobativ). Etter min mening gir dikotomiene opsjonell og reprobativ en mer nøyaktig beskrivelse av det man legger i begrepene. Relativ og absolutt er for det første begreper som brukes i mange andre sammenhenger i juridisk terminologi. Videre ligger det i ordet reprobativ at ugyldigheten er et utslag av at forholdet ikke er beskyttelsesverdig, samtidig som dette ordet horer sammen med verbet «reprobere». At ugyldigheten er opsjonell indikerer at parten som kan påberope ughyldighetsinnsigelsen har en valgmulighet.

¹⁰⁴ Dette er en sannhet med visse modifikasjoner, og vil ikke alltid være tilfelle der det er andre parter inne i bildet. F.eks. vil hensynet til kreditorer som ivaretas etter Konkursloven §100, og som begrenser debtors rett til å forføy over sine eiendeler, kunne stå i veien for en *ex tunc* ratihabisjon.

«En frivillig ydet Betaling kan ikke fordres tilbake, medmindre Betalingen er ydet i Uvidenhed om Fordringens Ugyldighed eller med Formuesgjenstande istedetfor Penge.»

Forutsetningen for at deltakeren ikke skal kunne kreve sin betalte gjeld tilbake fra operatøren, er dermed at han har betalt med penger, fullt vitende om at fordringen er ugyldig. Her kommer hensynet som ligger bak Strl. Ikrl. §12 nr.1 særlig godt til syne. Man ønsker å beskytte partene - særlig mot seg selv. Ved at debitor beholder ugyldighetsinnsigelsen der han betaler sin spillegjeld med annet enn penger, forsøker man å forhindre at folk skal spille bort alt de eier.

Regelen har også en annen side, kreditor vil nok tenke seg om to ganger før han mottar betaling som ikke består av penger. Han vil da risikere at debitor krever pengene tilbake. Dette kravet fra debitor vil ikke falle inn under Strl. Ikrl. §12, ettersom kravet ikke er en direkte konsekvens av pengespill eller veddemål. Kreditor kan således ikke påberope seg bestemmelsen for å unngå å måtte levere pengene tilbake. Denne forskjellen er selvsagt vesentlig. Operatøren som innvilger kreditt til deltakerens innskudd, får ingen hjelp av rettsapparatet til å drive inn kravet. Om debitor likevel betaler, men da i naturalia, kan han med rettsapparatet i ryggen kreve beløpet tilbakebetalt. Dette innebærer at debitor vil ha vanskeligheter med å innfri fordringen med annet enn kontanter. I dette kan det således sies å ligge et *solemnitetshensyn*. Med dette sikter jeg til at regelen virker hemmende på impulsive eller lite gjennomtenkte handlinger, og at debitor tvinges til å tenke seg godt om før han selger sine eiendeler for å betale kreditor i kontanter.

I den juridiske litteratur har det vært diskutert hvorvidt det kreves ond tro hos kreditor.¹⁰⁵ Det spørres altså om regelen er en såkalt sterk ugyldighetsinnsigelse, dvs. at den ikke tar hensyn til de subjektive forhold. Denne diskusjonen tar imidlertid utgangspunkt i reglene om terminspill og differensspill. I slike avtaleforhold er det langt vanskeligere å trekke en grense for hva som er spill og veddemål, altså der spekulasjonsmomentet er det avgjørende, enn det er i de ordinære pengespillsavtaler.

Hagstrøm viser til at både Avtaleloven §36 og Prisloven §18, som begge er ugyldighetsregler med et meget vidt anvendelsesområde gjennomgående statuerer ugyldighet uavhengig av subjektive forhold. Hans konklusjon er at §12 slår igjennom overfor den gode tro. Dette må gjelde desto mer i en ordinær pengespillsavtale. Bestemmelsens formål er ikke kun å forebygge pengespill på kreditt, men også å hindre slike avtaler i å bli gjennomført.

Der debitor har en spillegjeld, har altså kreditor ingen lovlige virkemidler han kan ta i bruk for å drive inn fordringen. På den annen side er det ingenting som står i veien for at partene, til tross for den reprobative ugyldighetsgrunnen, velger å etterleve avtalen. Dog kan man ikke omgå regelen ved å bruke en tredje part som formidler av betalingen. Dette følger av Strl. Ikr1. §12 nr. 1 annet ledd, som bestemmer at ugyldigheten også rammer lån eller forskudd ytt av tredjemann, såfremt denne er «vidende om Øiemedet».

Tatt i betraktning regelens alder, kan man undres over at det ikke er mer rettspraksis omkring den. Dette har nok sin bakgrunn i at debitor må påberope regelen overfor sin kreditor. Skulle han først gjøre dette, vil han neppe få innvilget kreditt av denne

---

¹⁰⁵ Stenseth & Stenvik s. 48-49, Hagstrøm s. 72

kreditoren ved senere anledninger. Skulle en sak om slik gjeld komme for retten, vil domstolen anvende regelen *ex officio*, slik det er vanlig å gjøre med de reprobative ugyldighets grunner. Dette bla da også gjort i Eidenbom-dommen.¹⁰⁶ Regelen har dermed en klar preventiv funksjon. I dagens samfunn har man sett seg nødt til å lage et juridisk regelverk som oppstiller klare krav til begge partene i et kontraktsforhold. Der den ene parten opptrer illojalt, eller ikke oppfyller sine forpliktelser vil den annen part kunne inndrive kravet ved rettens hjelp. Har man ikke denne garantien fra rettsvesenet i ryggen, blir usikkerhetsmomentet i avtaleforholdet betraktelig større.¹⁰⁷

Har man f.eks. inngått et veddemål, har man altså ingen mulighet til å inndrive kravet der debitor påberoper seg §12. Virkningen av dette er selvfølgelig at det økonomiske grunnlaget for å drive pengespill er langt mindre enn hva det ellers hadde vært. Regelen virker etter dette begge veier: der spilleren etter å ha tapt nekter å betale sin gjeld, og der spilleren vinner, men hans avtalepart nekter å utbetale gevinsten. Av dette kan følger at pengespill over Internett der det ytes kreditt er lite gunstig for begge parter, ettersom det er ikke noe personlig forhold mellom partene som gir grunnlag for tillit. Den praktiske konsekvensen av dette er at partene må stille strenge krav til betalingsformidlingen for pengespill på Internett, slik at man unngår kreditt.

---

¹⁰⁶ Rt. 1927 s.663

¹⁰⁷ I rettsosiologien ser man på kontraktsreglene som et ønske om å oppnå tillit under upersonlige forhold. Med dette siktes det til at avtalepartene i dagens samfunn som regel ikke vil ha et personlig forhold som gjør at de kan stole på hverandre. Der man ikke har rettsapparatet i ryggen, har man altså intet grunnlag for å forvente at den annen part skal innfri sin forpliktelse.

4.2 Betydning for internasjonale forhold

4.2.1 Innledning

Det neste spørsmålet blir dermed den internasjonale rekkevidden av §12. Det dreier seg altså her om hvorvidt §12 kan legges til grunn i pådømmelsen av en pengespillsavtale med internasjonal karakter. Med internasjonal karakter siktes det her til at avtalen har tilknytning til to eller flere lands rett. Her skal jeg kun ta for meg det tilfelle hvor en norsk deltaker spiller på et pengespill over Internett, der Internett-tjeneren er fysisk plassert i utlandet. Årsaken til dette er at man i Norge ikke vil finne legale pengespill som yter kreditt. For de statlige spills vedkommende reguleres dette i særskilte forskrifter til de enkelte pengespillene.¹⁰⁸ De private pengespillene vil heller ikke ha anledning til å yte kreditt. Dette følger av at slike spill ikke vil få den nødvendige tillatelse etter Lotteriloven.¹⁰⁹

Pengespillet vil altså i utgangspunktet være et utenlandsk pengespill, ettersom det formidles fra utlandet. Her vil jeg belyse rettstilstanden ved å bruke InterLotto i Liechtenstein som eksempel. Det ville favne for vidt å her gå inn på hvorvidt norske domstoler har jurisdiksjon over avtaleforholdet. Har de ikke jurisdiksjon, må saken avvises. En forutsetning for denne drøftelsen, er altså at norske domstoler er kompetente til å pådømme forholdet. Jeg tar også utgangspunkt i at partene ikke har avtalt verneing.

---

¹⁰⁸ F.eks. i forskrift om spilleregler for lotto (FOR-1995-05-11-471), gitt av Justisdepartementet, pkt. 8 der det heter «Innsatsbeløpet for antall spilte rekker skal betales mot utlevering av spillkvittering.» Det er altså ikke anledning til å yte kreditt.

¹⁰⁹ Jfr. vedtak fattet av Justisdepartementet 30.08.96 (96/5242 A-AF PM/asy), som gir uttrykk for en fast praksis basert på lovgivers motforestillinger mot pengespill på kreditt.

At spørsmålet om §12's internasjonale rekkevidde er av praktisk betydning, følger av at flere av de utenlandske pengespillene faktisk yter kreditt til deltakerne. Et eksempel på slik kreditt finner vi hos InterLotto. Her formidles deltakerens innskudd til operatøren via et kredittkort. Ved å taste inn sitt kredittkortnummer kan altså deltakeren bli med i pengespillet umiddelbart. Deltakeren vil først bli fakturert for denne tjenesten på et senere tidspunkt. Dette systemet er åpenbart ikke velegnet til å beskytte forbrukeren mot uvettede og lite gjennomtenkte disposisjoner. F.eks. kan barn få tak i sine foreldres kredittkort og delta i pengespill over hele verden med dette.¹¹⁰ En kan også tenke seg en konflikt som går den andre veien, altså at deltakeren vinner en gevinst, men ikke får utbetalt denne av operatøren. Hvis deltakeren anlegger sak her i Norge,¹¹¹ og det fremmede landets rett legges til grunn, må det tas stilling til om §12 får anvendelse.

Først må det altså avgjøres hvorvidt norsk rett får anvendelse på en avtale om pengespill over Internett med bakgrunn i de nevnte forutsetninger. Er dette tilfelle, vil man uten videre legge til grunn §12. Skulle det vise seg at domstolene må anvende det fremmede landets rett, må det likevel spørres om ikke §12 vil skjære igjennom den fremmede rett hva angår fordringens gyldighet.

4.2.2 Den individualiserende metode

Avtalen om pengespill som er inngått mellom deltakeren i Norge og operatøren i Liechtenstein, pådømmes ikke uten videre etter

---

¹¹⁰ Hvorvidt deltakeren kan gå på kortselskapet når han blir fakturert, og hevde at fordringen er ugyldig, skal ikke behandles her.

¹¹¹ Jeg forutsetter som sagt at domstolene har jurisdiksjon over forholdet.

norsk rett. Selv om norsk rett har jurisdiksjon, må det altså tas stilling til hvilket lands rett som skal anvendes.

I norsk rett finnes det ingen generell lov om lovvalg i avtalerettslige forhold, og heller ikke særregler om lovvalg for pengespillsavtaler. Der avtaleforholdet har internasjonal tilknytning, har vi altså ingen positive regler nedfelt i loven som regulerer hvilket lands rett som skal legges til grunn. Dette fører til at rettsanvenderen må se hen til andre rettskilder som kan bidra til å avklare spørsmålet om lovvalg.

I norsk rett har vi et sedvanerettslig prinsipp, den individualiserende metode, som danner utgangspunktet for lovvalgsspørsmålet der rettsanvenderen ikke har noen lov om lovvalg å forholde seg til.¹¹² Innholdet i prinsippet kommer klart til uttrykk i Rt. 1937 s. 888 der man om lovvalget uttaler følgende:

«Det avgjørende synspunkt ved bedømmelsen av dette spørsmål må da bli at rettsforholdet er undergitt loven i den stat som det har sin nærmeste tilknytning til, alle forhold tatt i betraktning»

Det uttalte *ratio decedendi* gir altså anvisning på en helhetsbedømmelse av det foreliggende tilfellet, der man anvender det lands lov som kan sies å ha sterkest tilknytning til forholdet som skal bedømmes. Dette må kun forstås som et utgangspunkt for vurderingen av hvilket lands rett som skal anvendes. Vekten av de forskjellige momentene i denne vurderingen kan variere med karakteren av rettsforholdet, og ut

---

¹¹² Prinsippet er også kjent som Irma-Mignon formelen, etter saken i Rt. 1923 II s. 59, og er blitt fulgt opp i senere Høyesterettsavgjørelser, jfr. Rt. 1931 s. 1185 ff. Rt. 1937 s.888 og Rt. 1957 s. 246.

ifra de forhold som gjør seg gjeldende i det konkrete tilfelle. Regelen bidrar således til å gi rimelige resultater, f.eks. i familierettslige forhold der man legger større vekt på å oppnå et godt resultat i det enkelte tilfelle enn på hvilket lands rett som har sterkest tilknytning.¹¹³

Utgangspunktet for avgjørelsen blir dermed hvilket lands rett avtalen om pengespillet har sterkest tilknytning til. All programvare og informasjon som vedrører pengespillet ligger lagret på en Internett-tjener i Liechtenstein. Når deltakeren skal delta i pengespillet, må han logge seg på denne tjeneren. For å få tilgang til InterLotto må han verifisere sin identitet ved å oppgi et tidligere avtalt passord, forutsatt at han er tidligere registrert. Deretter angir han spillene han skal delta i, og logger seg ut igjen. Informasjon om hvilke spill han deltar i, innskuddets størrelse osv. lagres på tjeneren i Liechtenstein. Det er også i Liechtenstein at selve trekningen foregår.

All informasjon omkring pengespillet er dermed å finne i Liechtenstein. At også selve trekningen finner sted her, taler sterkt for at det er her tilknytningen er sterkest. I tillegg kommer at deltakerens innskudd og eventuelle premiebeløp formidles gjennom Liechtensteinische Landesbank AG som ligger i Liechtenstein. Videre er det av betydning at dette kun er en av mange enkeltstående avtaler operatøren inngår med deltakere fra alle verdens land. Dette er et moment som taler for at Liechtensteinske regler kommer til anvendelse. På denne måten får man en større rettsenhet i pådømmelsen av forholdet. Det ville være ønskelig om lovvalget ble det samme hvor enn saken kommer til pådømmelse. Dette kan vanskelig skje om man legger til grunn at deltakerne har den sterkeste tilknytning, ettersom disse hører inn under forskjellige lands rettssystemer.

---

¹¹³ Jfr. Rt. 1953 s. 1159 om farskap.

Den individualiserende metode får også støtte i EU konvensjonen om hvilken lov som skal anvendes på kontraktsrettslige forpliktelser (Romakonvensjonen),¹¹⁴ jfr. artikkel 4 nr. 1 «...avtalen underkastet loven i det land, som den har sin nærmeste tilknytning til.» Dette er en konvensjon der Norge ikke er en av avtalepartene, den regulerer kun forholdet mellom EU-landene. Like fullt er det ingen tvil om at denne konvensjonen har stor betydning som rettskilde innen lovvalgsspørsmål, tatt i betraktning at våre avtaleparter etter EØS-avtalen vil legge den til grunn seg imellom. Den har altså en ikke uvesentlig vekt som rettskilde, også der operatøren av pengespillet befinner seg utenfor avtaleområdet etter EØS-avtalen.

I konvensjonens artikkel 4 nr. 2 har man forsøkt å utdype tilknytningsprinsippet. Her formodes det at avtalen har sterkest tilknytning til det land hvor den part som skal prestere den *for avtalen karakteristiske yttelse*, har sin bopel. Det karakteristiske for de aleatoriske kontrakter er at de er avhengige av tilfeldighet, det er dette som er den betingende faktoren i avtalen. Av dette følger at det er sterkest tilknytning til Liechtenstein, ettersom det er her all informasjonen lagres og trekningen foretas. Konklusjonen må være at den individualiserende metode taler for at det er Liechtensteinsk rett som skal legges til grunn for den generelle pådømmelse av avtalen. Spørsmålet om §12 likevel kan skjære igjennom, behandles under pkt 4.2.4.

4.2.3 Særskilte forhold på operatørens side

Det kan tenkes at en operatør av et pengespill oppretter et pengespill i utlandet som er spesielt siktet inn mot det norske markedet. På denne måten forsøker altså operatøren å unngå at norsk rett skal få anvendelse. Det er åpenbart lite tilfredsstillende

---

¹¹⁴ EU Konvensjon 1980 - 06 - 19 (80/934/EØF)

at operatøren, ved å legge tjeneren i Liechtenstein, Antigua eller land med like liberale regler, populært kalt *forum shopping*, skal kunne unngå det norske regelverket.¹¹⁵ Her skal jeg ikke trekke opp noen klar grense for hva som rammes av en slik pro forma vurdering, kun antyde momenter som må tillegges vekt i lovvalgsavgjørelsen. Dette fordi den individualiserende metode forutsetter en vurdering som bygger på de forhold som gjør seg gjeldende i det konkrete og individuelle tilfelle.

Den individualiserende metode legger til grunn et krav om tilknytning. Det springende punkt er her om pengespillet får sterkere tilknytning til norsk rett der operatøren foretar slik *forum shopping*. Formulert på en litt annen måte, kan det også spørres om man ut ifra en omgåelsesbetraktning kan legge til grunn et svakere eller mer nyansert krav til tilknytning.

I Europarådskonvensjonen om fjernsyn over landegrensene heter det i artikkel 16:¹¹⁶

«... skal reklameinnslag som særskilt og noenlunde regelmessig rettes mot seere i en enkelt annen Part enn den sendende Part, ikke omgå reklamereglene for fjernsyn i den mottakende Part.»

Gode grunner taler for at denne artikkelen tillegges vekt også ved tilknytningsvurderingen. Internett er på mange måter sammenlignbart med kringkastningssendinger. Pengespillet som

---

¹¹⁵ «forum shopping» vil si at parten benytter lovalgsreglene på en slik måte at han får bedomt sin sak ut ifra det rettssystem som for han fremtrer som mest gunstig. Et velkjent eksempel på slik «forum shopping» har vi der et lasteskip havarerer i internasjonalt farvann. Rederiet vil da bringe skipet til den nodhavnen som har de gunstigste reglene for slike forhold. Dette er åpenbart ikke en ønskelig situasjon.

¹¹⁶ St. prp. nr. 61 (1992-93)

ligger på en Internett-tjener formidler elektromagnetiske signaler til deltakerens datamaskin i Norge. Signalene kommer frem til mottakeren i form av lyd og bilder. Hovedforskjellen ligger i at Internett oppretter en toveis kommunikasjon, mens et fjernsynsapparat kun er i stand til å motta signaler. Artikkel 16 må derfor kunne anvendes som et tolkningsmoment i forhold til den individualiserende metode.

Vi kan tenke oss at en nordmann utvikler et pengespill i Norge, kjøper en Internett-tjener og legger pengespillet inn på tjeneren. Han drar til utlandet med tjeneren og kobler den opp mot Internett. Deretter drar han hjem, ettersom han kan logge seg på maskinen i utlandet fra Norge.¹¹⁷ Operatøren kan derved være en norsk statsborger bosatt i Norge, og likevel drive et utenlandsk pengespill. Hvis vi legger til grunn at pengespillet er siktet spesielt inn mot det norske markedet, f.eks. ved at tekstvevsidene er skrevet på norsk, vil det følgelig bli litt anstrengt å legge til grunn at pengespillet har sterkest tilknytning til tjeneren i utlandet.

I dette tilfellet vil det åpenbart være sterkest tilknytning til Norge, ettersom både operatøren og deltakeren er norske og maskinen er rettet spesielt inn mot det norske markedet. Dermed må man legge norsk rett til grunn for pådømmelsen av avtaleforholdet mellom partene. I vurderingen av det enkelte forhold vil operatørens og pengespilletts tilknytning til deltakerens land være momenter av sentral betydning. Ellers kan nevnes navnet på pengespillet og myntenheten som brukes til å angi innskudds- og premiebeløp.¹¹⁸

---

¹¹⁷ For å styre funksjoner hos tjeneren fra Norge, logger han seg ikke på som deltaker. Som eier av tjeneren har han tilgang til alle dens lagrede opplysninger.

¹¹⁸ Jfr. St. prp. nr. 61 (1992-93) s. 8

4.2.4 Kan §12 skjære gjennom den fremmede rett?

Her spørres det om hvorvidt Strl. ikrl. §12 kan legges til grunn også der pådømmelsen skal foretas etter fremmed rett. Det er ikke snakk om å tilsidesette hele den fremmede retten, men altså bare å legge §12 til grunn hva angår spørsmålet om pengespillsfordringens gyldighet. Det er ingen selvfølge at bestemmelsen skal få anvendelse der man legger til grunn et fremmed lands rett. Hensikten med bestemmelsen er å virke preventivt på pengespill i *Norge*, ikke i utlandet. Spørsmålet er om det kan oppstilles en regel eller et prinsipp som kan legges til grunn for den internasjonale anvendelsen av §12.

Høyesterett har i et tilfelle der den har lagt til grunn fremmed rett, ansett seg kompetent til å anvende §12. I Frønsdal-dommen uttaler retten dette om tilfelle der fordringen påstås uforbindende etter norsk rett:¹¹⁹

«...kan jeg ikke være i tvil om at det er norsk lovgivning som maa finne anvendelse ved avgjørelsen. At ville bringe utenlandsk lov og ikke norsk lov i anvendelse paa tilfældet vilde, saavidt jeg forstaar, være det samme som at berøve ikrafttrædelseslovens §12 om terminspill det væsentlige av dens betydning»

Riktignok dreide denne saken seg om en terminkontrakt,¹²⁰ men det er utvilsomt at dette prinsippet også får anvendelse på spill

---

¹¹⁹ Rt. 1927 s. 663

¹²⁰ Strl. ikrl. §12 nr. 1 tredje ledd bestemmer at paragrafen får virkning også på terminspill (differenshandel) som har et spill eller veddemåls karakter.

og veddemål, ettersom terminspillene må ha en tilsvarende karakter som disse for at fordringen skal bli reprobert.¹²¹

Det har fra flere hold vært påpekt at denne dommen er et utslag av noe annet enn den såkalte «ordre public» regelen.¹²²

Denne regelen kan forstås som et forbehold mot å anvende et fremmed lands rett der dette ville virke særlig støtende eller stridende mot vår rettsfølelse. Der man anvender ordre public, medfører ikke dette at man i den konkrete sak legger norsk rett til grunn. Vanligvis modifierer man den fremmede rett ved å anvende norsk rett på enkelte punkter, eller ved å unnlate på enkelte punkter å bruke den fremmede rett. (positiv og negativ ordre public). Videre er det ikke den fremmede rettsregel som sådan man tar avstand fra, kun det resultatet regelen medfører i det konkrete tilfelle.

Årsaken til at flere rettstenkere har funnet at bestemmelsen ikke er et utslag av ordre public, er at Høyesterett uttalte at det var lovbestemmelsens innhold i seg selv som begrunnet dens ekstraterritoriale virkeområde. I motsetning til ordre public regelen, som er en rettslig standard som vil endres i takt med utviklingen i samfunnet, vil en slik tolkning av Høyesteretts oppfatning være relevant i forhold til §12 så lenge regelen gjelder.¹²³

---

¹²¹ Se Stenseth & Stenvik s. 37. De oppstiller to vilkår for en differenskontrakt skal falle inn under bestemmelsen. Det må foreligge en differenshandel, og denne må ha et spills eller veddemåls karakter. Dette tilsier at dommen også får anvendelse på pengespill.

¹²² Se Tjaum s. 223. Stenseth & Stenvik s. 50-53. Hambro s. 278-279 (og 282 der han kritiserer avgjørelsen).

¹²³ Stenseth & Stenvik s. 51. Tjaum s. 223.

Gaarder hevder imidlertid at dommen er et utslag av positiv ordre public.¹²⁴ Legger man dette syn til grunn, er det ikke uten videre sikkert at dommen fortsatt vil ha sin prejudikatvirkning. Ordre public regelen er som nevnt en rettslig standard. Vurderingen som ligger til grunn for en positiv ordre public regel i Frønsdal-dommen kan altså være utdatert. Et godt argument for dette synet er at pengespill godkjent av lovgiver omsatte for 17 milliarder kroner i 1996. Det gir altså liten mening å kalle pengespillene for anstøtende mot rettsoppfatningen når staten selv har sanksjonert og driver slike spill. For å legge ordre public til grunn, kreves det mer enn at den fremmede regelen tilgodeser andre hensyn enn de som legges til grunn i norsk rett. Ordre public får altså kun anvendelse der det foreligger en kvalifisert kollisjon mellom vår rettsoppfatning og den foreliggende regel. Dette har kommet klart til uttrykk i engelsk rett, der det foreligger ordre public hvis den fremmede regel:

«Would violate some fundamental principle of justice, some prevalent conception of justice, some deep-rooted tradition of the common weal.»

Etter det som her sagt, gir jeg min tilslutning til det syn at dommen ikke er et utslag av ordre public. Spørsmålet blir dermed hvilke synspunkter Høyesterett har bygd sin avgjørelse på, og hvorvidt disse kan lede til et prinsipp eller regel for §12's internasjonale rekkevidde. Det gir liten veiledning kun å si at bestemmelsen i seg selv er grunnlag for dens ekstraterritoriale utstrekning. Selv om regelen kun hadde blitt anvendt i Norge, hadde dens preventive virkning likevel motvirket opprettelsen i Norge av pengespill som yter kreditt.

---

¹²⁴ Det virker som om Tjaum også inntar dette standpunkt. Tjaum s. 23 med videre henvisninger til Gaarder-

4.2.5 Er §12 en internasjonalt preseptorisk regel?

I forarbeidene til Lov om lovvalg i forsikring (heretter Lvf.)¹²⁵ finner jeg en del uttalelser av prinsipiell natur, som berører lovvalgsspørsmål.¹²⁶ Denne loven er av interesse ettersom avtaler om forsikring også inneholder et vesentlig spekulasjonsmoment. Den regulerer altså et område som ligger i samme retning som pengespillene. Loven er også av langt nyere dato enn Frønsdal dommen, og kan gi grunnlag for en mer moderne utforming av Frønsdal-prinsippet om §12's rekkevidde i internasjonale forhold. I forarbeidene heter det:

«Hvis en sak kommer for norske domstoler, vil imidlertid domstolen muligens anse en del av forsikringsavtalelovens bestemmelser som internasjonale preseptoriske, dvs. at de skal anvendes uansett hvilket lands lov som ellers skal anvendes på avtalen...»

Regler i norsk rett som er Internasjonalt preseptoriske er etter dette tvingende uansett hvilket lands lov som ellers skal anvendes. Når man kaller disse preseptoriske reglene for internasjonale, er det ikke fordi de er internasjonalt anerkjent eller godtatt. Begrepet sikter kun til at disse reglene vil legges til grunn også i internasjonale rettsforhold, selv om partene ikke har avtalt dette. Det er følgelig norsk rett som legges til grunn for å avgjøre om en rettsregel har denne egenskapen. Der et forhold skal pådømmes etter et fremmed lands rett, innebærer dette på lik linje med ordre public, at man kun anvender de norske rettsbestemmelser som er internasjonalt preseptoriske. Den resterende delen av bedømmelsen vil fortsatt skje etter fremmed rett.

---

¹²⁵ Lov om lovvalg i forsikring av 27. nov 1992 nr. 111

¹²⁶ Ot. prp. nr. 72 (1991-92) s.20

Hvorvidt den enkelte bestemmelse faller inn under kategorien internasjonalt preseptorisk følger enten av en tolking av bestemmelsen, eller ved at det fremgår uttrykkelig av lovteksten.¹²⁷ Grunnen til at lovgiver ikke har angitt hvilke bestemmelser som er internasjonalt preseptoriske direkte i loven, er at en slik angivelse ville bli for kasuistisk og summarisk. Oppramsingen ville også kunne få vidtrekkende konsekvenser i det enkelte tilfellet, som ikke ville være overskuelige på lovgivningstidspunktet. Det er altså opp til domstolene å foreta denne vurderingen.

Ved tolkingen av bestemmelsen gir Romakonvensjonen veiledning ved at det også der er bestemmelser om internasjonalt preseptorisk regler.¹²⁸ Konvensjonen oppstiller et vilkår om at rettsforholdet må ha en nær tilknytning til et land for at dette skal kunne anvende sine internasjonalt preseptoriske regler. Dette vilkåret er altså ikke like strengt som «nærmest tilknytning.» For utenlandske pengespill over Internett innebærer dette at både deltakerens og operatørens land har en nær tilknytning til den aleatoriske avtalen. Der vår norske deltaker spiller på InterLotto i Liechtenstein vil altså dette vilkåret være oppfylt både for norsk og liechtensteinsk rett.

Av Romakonvensjonen artikkel 7 nr. 1 i.f. følger at man i avgjørelsen om en regel er internasjonalt preseptorisk skal ta hensyn til regelens art, formål og konsekvensene av at regelen anvendes (eller ikke anvendes). Det er altså av avgjørende betydning hvilke hensyn en rettsregel er ment å ivareta. En pekepinn om hva slags formål som skal tilgodeses av prinsippet

---

¹²⁷ Et eksempel på sistnevnte finner vi Lvf. §5 om internasjonalt preseptoriske regler, der det heter «Selv om fremmed lov legges til grunn, skal norske domstoler anvende ufravikelige regler i norsk lov når de er tvingende uansett hvilket lands lov som ellers anvendes.»

¹²⁸ Jfr. Romakonvensjonen artikkel 7.

får vi av forarbeidene til Lvf. Her oppgir man at avtaleloven §36¹²⁹ med stor sannsynlighet vil ha de nødvendige egenskaper.¹³⁰ Denne regelen er ment å beskytte partene mot urimelige avtalevilkår.¹³¹ I mandatet til komiteen som lagde en utredning om avtaleloven §36 var det særskilt fremhevet at utvalget skulle «...særlig ha for øye behovet for beskyttelse av forbrukerne.»¹³² Dette taler i retning av at hensynet til forbrukerne er et viktig moment i vurderingen av om en regel er internasjonalt preseptorisk. Dette finner jeg også støtte for i Romakonvensjonen artikkel 5 nr. 3, som bestemmer at prinsippet om nærmest tilknytning etter artikkel 4 (se ovenfor) må vike for hensynet til forbrukeren. Således følger det av artikkelen at det er det landets rett hvor forbrukeren bor som skal anvendes.

Som jeg har nevnt tidligere er hovedformålet med Strl. ikrl. §12 vern av partene, samt dens generelle preventive virkning. Videre er også denne bestemmelsen, på lik linje med Avtaleloven §36, en sterk regel om ugyldighet. Partenes subjektive forhold tas altså ikke i betraktning. Etter min mening innebærer dette at §12 vil få anvendelse ved pådømmelsen av pengespillsavtaler ettersom den er en internasjonalt preseptorisk bestemmelse. Dette er også i tråd med det prinsippet som ble utpenslet i Frønsdal-dommen, men gir et klarere uttrykk for de lege lata.

---

¹²⁹ Lov om avslutning av avtaler, om fullmakt og om ugyldige viljeserklæringer av 31. mai 1918 nr.4

¹³⁰ Ot. prp. nr. 72 (1991-92) s.66

¹³¹ Hov s. 276 og 277

¹³² NOU 1977:32 s.47

5. Utenlandske pengespill

5.1 Innledning

Det sentrale spørsmål i denne avhandlingen er de rettslige problemer omkring pengespill på Internett. Et meget karakteristisk trekk ved dette nettverket er nettopp dets internasjonale anvendelsesområde, som på en måte en ikke tidligere har sett ignorerer nasjonale grenser, og dermed langt på vei nasjonal kontroll.

Utgangspunktet er at det alminnelige forbudet mot pengespill får anvendelse også på utenlandske pengespill som tilbys i Norge. Slik virksomhet krever dermed hjemmel i lov. Her skal jeg undersøke hvorvidt norsk rett har en slik hjemmel.

5.1.1 Generelt om utenlandske pengespill på Internett

Etter Lotteriloven av 1939 §8 var utenlandske pengespill ikke tillatt. En slik regel var ikke noe særnorsk fenomen, og den finnes i svært lik utforming i andre europeiske land i dag.¹³³

Utgangspunktet for regelen er også det samme, og baserer seg på et generelt forbud mot pengespill. Dette forbudet springer ut av etiske og sosiale årsaker.

Ikke desto mindre finner en unntak i samtlige av de landene som har et slikt forbud.¹³⁴ Som jeg tidligere har vært inne på, er

---

¹³³ Jfr. Schindler-saken side 4 avsnitt 3 følgende. Dommen ble ansett for å være av stor interesse, og samtlige EU-land bortsett fra Italia innleverte en redegjørelse for hva slags regelverk de hadde omkring pengespill.

Avgjørelsen presenteres mer utførlig under pkt. 6.2.

¹³⁴ Se fotnoten ovenfor

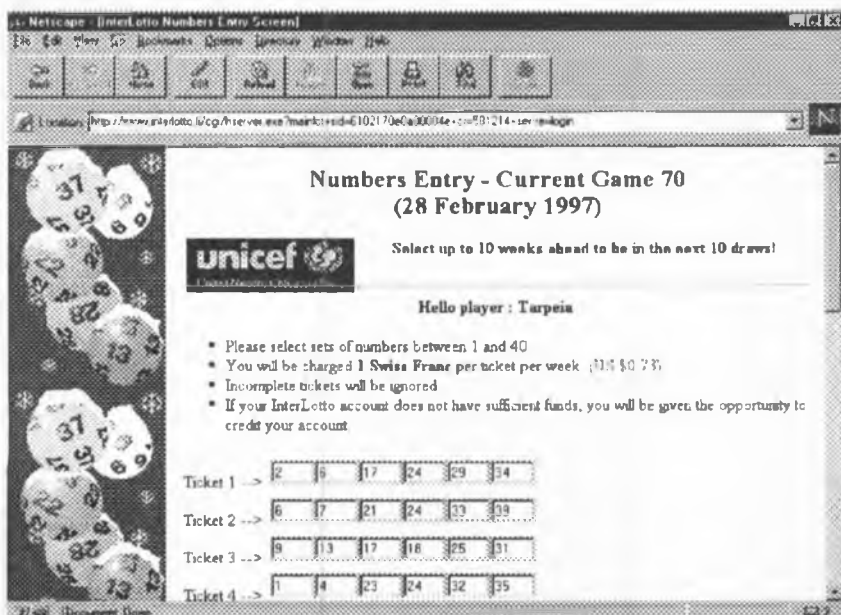
hensikten med et slikt unntak delvis å imøtekomme borgernes ønske om å delta i pengespill, samtidig som en utøver en viss kontroll, og delvis å forebygge illegal gambling ved å tillate enkelte spill som ligger under myndighetenes kontroll. Videre har man ønsket en del pengespill som kan bidra til å kanalisere penger til fiskale eller veldedige formål. Dermed vil deltakernes innskudd i pengespillene, om enn indirekte, tilbakeføres til dem selv via en bredere samfunnsøkonomisk subsidiering. Det er to måter å realisere disse målene på, enten begrenses unntaket til kun å gjelde de statlige pengespill, eller man kan tillate private lotterier som er godkjent gjennom et konsesjonssystem, og der overskuddet tildeles aktverdige formål. Dermed oppnår man den nødvendige kontroll, fordeling av overskuddet og forebygging av kriminalitet.

Det vanligste er kombinasjonen av de to ovennevnte mulighetene, altså at et land har både statlige og private lotterier. Med andre ord kan et utenlandsk lotteri, som opptrer på det norske markedet gjennom Internett, være enten statlig eller privat i forhold til landet det opererer i fra. Det første alternativet har i utgangspunktet mer å tilby deltakerne, da de statlige spillene gjennomgående har større ressurser, større andel av omsetningen og ikke minst større troverdighet overfor andre lands deltakere enn de private pengespill. Dette er også noen av grunnene til at det liechtensteinske lotteriet InterLotto, er i stand til å fungere i et nettverksmiljø. InterLotto er det offisielle statlige lotteriet i Liechtenstein, og blir revidert og kontrollert av Coopers & Lybrand, et selskap med et meget godt renommé. Lotteriet har nå operert på nettet siden høsten 1995, og har oppnådd stadig økende tillit hos publikum, og dermed også økt omsetning.

Har et lotteri som er lansert på nettet først oppnådd troverdighet hos publikum, vil spillet med stor sannsynlighet få større omsetning enn de vanlige lotteriene, da målgruppen er såpass

mye større - den omfatter jo hele den digitale verden. Til tross for dette er det ikke til å nekte for at det er de mindre landene som f.eks Liechtenstein og Gibraltar som har lagt ut pengespill på Internett med en multinasjonal målgruppe. Likevel må vi ikke glemme at også Finland har lagt sitt statlige lottospill ut på Internett. Finland har valgt en annen løsning for sitt lottospill, enn «Lilleputtlandene» som hovedsakelig retter sin oppmerksomhet utover landegrensene. I Finland har man nemlig begrenset tilgangen til lotteriet til finske borgere med bankkonto i Finland. At deres Internett sider er på finsk, bidrar også til å begrense pågangen fra utlandet.

Figur 5

Figur 5 viser ett skjermbilde fra InterLotto sine sider. Her har jeg først logget meg inn med brukernavn og passord. Alt man trenger å gjøre er å fylle inn numrene

man ønsker å spille med. Man kan også velge å spille med tilfeldig valgte tall. Før man sender inn tallene, velger man også et veldedig formål man ønsker skal tildeles overskuddet.

At man ønsker å begrense pågangen fra utlandet er etter min mening et tegn på det finske pengespilletts seriøsitet. De rettslige forhold omkring pengespill på Internett har ikke blitt klarlagt i tilstrekkelig grad til at et seriøst selskap, drevet i offentlig regi, uten videre bør satse på å tilby sine pengespill til verdenssamfunnet. Ved å opptre forsiktig i begynnelsen, unngås de store feiltrinnene. Dette er også standpunktet til Norsk Tipping, som foreløpig ser an situasjonen på markedet.¹³⁵

De private operatørene derimot, er ikke underlagt den samme styring som de statlige spillorganene, og står dermed friere til å lage spill som er rettet mot det globale marked. Vi må huske at pengespillmarkedet på verdensbasis tilsvarer flere hundre milliarder kroner. Dette forklarer også den tilnærmet eksponentielle veksten i antall private pengespill på Internett på verdensbasis.

5.1.2 Hensyn bak et forbud mot utenlandske pengespill

Ved å slippe til utenlandske lotterier, mister myndighetene kontroll med spillene og hvilke (om noen) veldedige formål overskuddet går til. En slik situasjon der det er fri konkurranse med pengespill er nettopp noe av det man har ønsket å unngå med de reguleringer de forskjellige statene har i dag.

---

¹³⁵ Norsk Tippings årsrapport for 1995, s.4 og 5

Et eksempel på hvor uønsket en forskyving i systemet er, finner vi i lotteriutvalgets utredning.¹³⁶ Hovedårsaken bak denne utredningen var å klargjøre hvorvidt moderniseringen samt introduksjonen av nye statlige pengespill hadde forårsaket en omsetningssvikt hos de private pengespill. Det kom klart frem, ikke bare av rapporten, men også hos flertallet i Stortinget, at en slik utvikling ikke er ønskelig. Det private incitament ønskes altså opprettholdt. Ett mer til det mindre prinsipp skulle altså lede til at disse hensynene også er gjeldende overfor de utenlandske pengespillene. Introduksjonen av disse ville nødvendigvis føre til enda større forskyvinger enn de fluktuasjoner som fulgte etter innføringen av Lotto og Måltips i Norge.

5.2 Har norsk rett et forbud mot utenlandske pengespill?

Som en følge av EØS-avtalen har ikke den nye Lotteriloven noe eksplisitt forbud mot utenlandske pengespill. På denne måten ønsket man å unngå en kollisjon med prinsippene om fri bevegelse for tjenester og fri etableringsrett. Disse prinsippene er nedfelt i EØS-avtalens artikkel 31 og 36, som tilsvarer Romatraktatens (heretter Rtr.) artikkel 52 og 59. Mye peker på at dette kun har vært en formell endring, og at det i realiteten fortsatt er et forbud mot utenlandske pengespill.

Det følger av Lotteriloven §6 første ledd at det er forbudt å avholde lotteri uten tillatelse, mens annet ledd spesifiserer hvem som kan få slik tillatelse. §6 annet ledd, første punktum begrenser slik virksomhet til foreninger og organisasjoner som driver samfunnsnyttig virksomhet innenfor det geografiske området lotteriet skal avholdes i. Dette utelukker i realiteten utenlandske pengespill, som ikke vil ha særskilt interesse i å avholde lotterier i

---

¹³⁶ NOU 1990:4 Utviklingen på lotterimarkedet

Norge, dersom inntekten må tildeles samfunnsnyttige formål i Norge på det stedet pengespillet avholdes.

I realiteten kan man altså legge til grunn at Norge har et forbud mot utenlandske pengespill. At dette også har vært formålet med å sette opp et tilknytningsvilkår mellom tildelingen av inntekter og pengespillets geografiske utstrekning, kommer klart frem av forarbeidene.

«Departementet konkluderer med at vilkårene for lotteritillatelse kan utformes slik at de sikrer lotterienes rolle som inntektskilde for humanitære og samfunnsnyttige organisasjoner uten å være diskriminerende.»¹³⁷

Man har altså ønsket å opprettholde status quo etter den gamle loven, der man hadde et eksplisitt forbud mot utenlandske pengespill. Av uttalelsen kommer det også klart frem at man har valgt å beskytte pengespillene som inntektskilde for veldedig arbeide i Norge, samtidig som man prøver å unngå den ovennevnte kollisjon med EØS-avtalen. Det er ikke åpenbart at et slikt valg makter å tilgodese begge disse hensynene. Dette vil jeg komme tilbake til i kapittel 6.

5.2.1 Unntak fra «forbudet»

Lotteriloven §6 annet ledd åpner for unntak fra kravet til tilknytning mellom geografisk utstrekning og det samfunnsnyttige formål. To vilkår må oppfylles for at en slik tillatelse skal gis. For det første må lotteriet holdes til inntekt for humanitær virksomhet. Poenget er at denne virksomheten ikke

---

¹³⁷ Innst O. nr. 9 (1994-95) s 8

trenger være i Norge, det gjøres altså et unntak fra det geografiske tilknytningskrav. Det andre vilkåret bestemmer at en slik tillatelse kun kan gis «når særlige hensyn tilsier det». I dette ligger altså at det må være forhold utenom det vanlige, og ikke bare et ordinært pengespill.

Regelen kan tenkes å få anvendelse for å tillate utenlandske pengespill som avholdes til inntekt for internasjonalt hjelpearbeid,¹³⁸ f.eks for å hjelpe ofre etter en naturkatastrofe. For et slikt pengespill er Internett særlig godt egnet. Operatøren når ut til hele verden ved kun å bruke én Internett-tjener, noe som også medfører lavere kostnader enn for konvensjonelle pengespill av tilsvarende størrelse. Begrensningene vil i et slikt tilfelle ligge i Lotterilovens krav til kontroll med lotteriavviklingen og krav om adgang til regnskapet

Et eksempel på et lotteri som kan tenkes å gå inn under denne unntaksregelen er InterLotto. Der tilbys nemlig deltakeren å stemme blant flere forskjellige formål når han deltar i lotteriet, f.eks. UNICEF eller Røde Kors, eller andre mer generelle områder som miljø eller dyrevern. Det formål som får flest stemmer blant deltakerne, blir tildelt overskuddet. Foreløpig er likevel ikke InterLotto et tillatt lotteri Norge. Det er også lite sannsynlig at unntaksregelen i Lotteriloven §6 annet ledd annet punktum skal komme til anvendelse på et slikt utenlandsk pengespill, med mindre formålet er spesifisert på forhånd. Videre har InterLotto en meget høy tilbakebetalingsrate (65%), noe som gjør at det er en mindre del av den totale omsetningen som kommer de veldedige formål til gode.

P t. har ingen utenlandske pengespill fått tillatelse til operere i Norge, hverken etter den gamle eller nye Lotterilov. Konklusjonen må være at det kreves svært mye for at et

---

¹³⁸ jfr. Ot. Prp. Nr. 58 (1993-94) s.34

utenlandsk pengespill skal falle inn under unntaksregelen og dermed være tillatt i Norge.

5.2.2 Oppsummering

I realiteten har man altså beholdt det tidligere forbudet i Lotterilovens §8, for også her var det mulig for utenlandske lotterier «i særlige tilfelle» å få tillatelse til å drive lotteri, såfremt «øiemedet er allmenntilgitt eller veldedig.» Det ligger åpenbart ingen realitetsforskjell mellom «særlige hensyn» i den gjeldende lov, og «særlige tilfelle» i den tidligere lovens §8. Av det som ovenfor er sagt, skulle det fremgå at de endringene som har blitt foretatt ikke har forandret den tidligere rettstilstand. Det er derfor av stor interesse å granske hvorvidt reglene diskriminerer mot pengespill på Internett med base i ett EU/EØS land.

Ett eksempel på et slikt pengespill har vi i Liechtensteins InterLotto. InterLotto har vokst meget raskt, og omfatter p.t. flere forskjellige spillformer. Av disse er det ukentlige lotteriet, der man velger 6 tall ut av 40, klart størst med en jackpot på \$1 million. InterLotto henvender seg til sine deltakere på engelsk, fransk, italiensk, tysk, spansk, kinesisk og japansk. Dette er en ganske klar indikasjon på at man henvender seg til det internasjonale markedet. Ettersom Liechtenstein er medlem av EØS-avtalen, blir spørsmålet i hvilken grad den norske reguleringen av pengespill strider i mot EØS-avtalen. Dette drøftes i kapittel 6.

6. Forholdet til EØS-avtalen

Det er det på det rene at Norge må oppfylle sine folkerettslige forpliktelser. Et forbud mot pengespillsvirksomhet som også omfatter utenlandske lotterier, kan tenkes å være i strid med prinsippene om fri etableringsrett og fri bevegelighet for tjenesteytelser, på grunnlag av at det strider mot det grunnleggende diskrimineringsforbudet.¹³⁹

Reglene gjelder adgang til å etablere seg og til å yte tjenester over landegrensene på lik linje med personer og foretak i vertslandet. Pengespilloperatører fra andre EØS-land kan altså ikke påberope seg disse reglene der vertslandet har oppstilt et generelt unntaksfritt forbud mot slike spill, f.eks for å unngå sosiale skadevirkninger eller pga. av et fremherskende moralsyn i samfunnet, såfremt forbudet gjelder likt for både innenlandske og utenlandske operatører. Etersom omtrent alle medlemmene i EU og EØS har et slikt forbud som utgangspunkt, kan det vanskelig hevdes at denne rettsposisjonen strider mot avtalene.¹⁴⁰

Problemet er likevel ikke løst, ettersom samtlige av disse landene også har unntak fra dette forbudet for sine nasjonale pengespill. Det er store variasjoner mellom medlemslandene i hva slags pengespill som er tillatt, og vilkårene for å drive slike spill. Resultatet av dette er at et pengespill kan være tillatt i en stat, men forbudt i en annen. Slik regulering kan altså være i strid med avtalene. Eksempelvis har Norge ennå ikke tillatt et utenlandsk

---

¹³⁹ Dette prinsippet er nedfelt i Rtr. Artikkel 6, som tilsvarende Artikkel 4 i EØS-avtalen.

¹⁴⁰ Schindler-saken s. 4 og 5.

pengespill, mens man har tillatt mange former for nasjonale pengespill, både statlige og private.¹⁴¹

6.1 Er pengespill økonomisk aktivitet?

Her skal det undersøkes hvorvidt pengespill utgjør økonomisk aktivitet i EØS-avtalens forstand. Hvis det påvises at pengespill ikke er økonomisk aktivitet, kan det hevdes at slik virksomhet faller utenfor avtalens område ettersom avtalen begrenser seg til å gjelde de økonomiske forhold.¹⁴²

Hvorvidt pengespill faller inn under begrepet "økonomisk aktivitet" i EØS-avtalen og Rtr. beror på en tolkning der man legger til grunn avtalens egne begrepspresiseringer, og ikke definisjoner som brukes av den enkelte stat. Dette følger av at avtalene forutsetter en ensartet tolkning av begrepene for å oppnå rettsenhet på de områder avtalene regulerer.¹⁴³ Et argument som taler mot å legge pengespill under dette begrepet, er at avtalene kun gjelder slik økonomisk aktivitet som er egnet til å realisere målene i Rtr. artikkel 2 og EØS-avtalens preambel samt artikkel 1, og at et lotteri ikke oppfyller dette kravet. Dette argumentet støttes ytterligere av Europa-domstolens avgjørelser i *Walrave og Dona*, som klart slår fast at ikke-økonomisk aktivitet faller utenfor Rtr. (og dermed også utenfor EØS-avtalen).¹⁴⁴

---

¹⁴¹ Unntaket er her Viking-lotto. Dette spillet har en unik stilling, ettersom det er et samarbeide mellom de nordiske landene, der en forholdsmessig del av inntekten tilbakeføres til Norge.

¹⁴² Dette utdypes nedenfor.

¹⁴³ Jfr. EØS-avtalen artikkel 6 og preambelen.

¹⁴⁴ *Walrave* (Case 36/74 *Walrave* 1974 ECR 1405) og *Dona* (Case 13/76 *Dona* 1976 ECR 1333 avsnitt 12) der det ble lagt til grunn at visse sportsaktiviteter falt utenfor det området Rtr. regulerte, ettersom den utviste aktivitet ikke hadde den nødvendige økonomiske karakter.

Videre er det åpenbart at pengespill er en form for virksomhet som har en særposisjon i samfunnet, og at denne posisjonen samt de bakenforliggende hensyn må tillegges vekt i tolkningen. De regulerte pengespillene skiller seg også fra annen økonomisk virksomhet, ved at overskuddet som blir igjen etter kostnader og premier enten går til staten eller til veldedige formål.

Likevel må en huske at pengespillene er av stor økonomisk betydning i alle medlemslandene. En undersøkelse foretatt for Kommisjonen anslår den legale omsetningen innenfor EU-landene til 45.000 millioner ECU.¹⁴⁵ Argumentene nevnt ovenfor frarøver altså ikke pengespillene deres karakter av økonomisk virksomhet. Tjenesten som tilbys - deltakelse i et pengespill med sjansje til å vinne en premie, er ervervet ved betaling og inntekten er altså «økonomisk» uansett hvordan denne fordeles eller brukes. Dette fremgår klart av Rtr. artikkel 90, som bestemmer at avtalen også gjelder privat virksomhet og virksomhet som staten innvilger særrettigheter, herunder statlige monopoler.

I Schindler-saken uttalte Europadomstolen følgende om det synspunkt at pengespill kun hadde en sosial og veldedig karakter:¹⁴⁶

«...they do not entail that the Treaty as such or the Treaty rules on services are fundamentally inapplicable.»

Domstolen kom altså til at pengespill faller inn under Rtr., noe som må tillegges avgjørende vekt. Etter det som ovenfor er sagt, er det utvilsomt at pengespillsvirksomhet har den nødvendige økonomiske karakter. Dette betyr at EØS-avtalen får anvendelse på slik virksomhet.

---

¹⁴⁵ Kommisjonsrapporten (se kilder) undersøkelsen ble foretatt av Coopers & Lybrand, og viser til tall fra 1989.

¹⁴⁶ Under pkt 6.2 refereres de faktiske forhold i saken.

6.2 Er vilkårene diskriminerende?

Foran har jeg slått fast at pengespill faller inn under EØS-avtalens virkeområde. Her skal det taes stilling til om den norske reguleringen av utenlandske pengespill er i strid med EØS-avtalen ved at den diskriminerer overfor våre avtaleparter.

Der det enkelte medlemslandet tillater pengespill, altså oppstiller et unntak fra det generelle forbudet mot slik virksomhet, må det utvilsomt kunne oppstilles vilkår for å kunne drive slik virksomhet, og vilkår som stiller krav til hvordan pengespillet skal drives. Dette for å sikre både den enkelte spiller og samfunnet som helhet mot misbruk. Det må også aksepteres at det forekommer en viss variasjon i intensiteten og omfanget av beskyttelsen mot slikt misbruk mellom de enkelte land.

I praksis ser man at de store nasjonale lotteriene administreres gjennom offentlige organer eller i det minste er underlagt det offentliges overvåking. Dette er nok fordi man anser dette som den mest hensiktsmessige måten å beskytte mot misbruk, samtidig som det er naturlig tatt i betraktning at overskuddsmidlene enten tildeles staten eller går til veldedige formål. At overskuddet skal tildeles disse formålene og det offentliges rolle i pengespillmarkedet, er ikke i strid med hverken Rtr. eller EØS-avtalen.¹⁴⁷

Mer tvilsomt er forholdet til den reguleringen medlemslandene har foretatt for å begrense tilgangen til pengespill. Det uttalte formålet har her vært å beskytte forbrukerne mot farene som er forbundet med overdreven deltakelse i pengespill (spillemani), og har blitt gjennomført ved å begrense antall virksomheter som kan tilby spill, begrense tilbudet av spill generelt og ved å begrense

---

¹⁴⁷ Schindler-saken side 12

antall trekninger. Utgangspunktet i Rtr. og EØS-avtalen er en åpen og autonom markedsøkonomi, der offentlige inngrep og kontrollordninger fra det enkelte land er lite ønskelig. Det kreves altså kvalifiserte begrunnelser for slike inngrep, som samtlige medlemsland rent faktisk har foretatt.¹⁴⁸ Disse inngrepene har bestått i at virksomhet tilknyttet pengespill er underlagt sterke begrensninger, og at ingen vanlig kommersiell virksomhet er tillatt i denne sektoren av næringslivet.

Gjennom Europadomstolens avgjørelse av 24. mars 1994, som klargjør forholdet til Rtr. artikkel 59, er grensene for slike reguleringer blitt trukket opp.

Saken gjaldt en tvist mellom to tyske kommisjonærer for Süddeutsche Klassenlotteri, Gerhart og Jorg Schindler og det britiske tollvesen. Kommisjonærene hadde sent ut 20.000 brev til privatpersoner i Storbritannia med oppfordring om å delta i lotteriet, vedlagt kupongene som skulle fylles ut og inkludert en svar konvolutt. Det britiske tollvesen beslagla brevene med hjemmel i en lov som forbød slike lotterier, og som gjaldt tilsvarende for innenlandske lotterier.

Utifra domstolens prejudisielle avgjørelse kommer det frem at et medlemsland kan foreta følgende reguleringer uten å komme i konflikt med avtalen:¹⁴⁹

- Forby lotterier i sin helhet, eller bare delvis.

---

¹⁴⁸ Dette i følge de rapporter EU-landene innleverte i forbindelse med Schindler saken samt kommisjonsrapporten.

¹⁴⁹ Schindler-saken side 20

- Oppstille vilkår om forsvarlig drift av en tillatt virksomhet.
- Stille som krav at overskuddet fordeles til veldedige formål.
- Begrense lotteritilgangen i en viss utstrekning

Forutsetningen er her selvsagt at regelverket harmonerer med prinsippet om lik behandling slik det er nedfelt i Rtr. artikkel 6 (jfr. artikkel 56) og EØS-avtalens artikkel 4.¹⁵⁰ Selv om de norske vilkårene for utenlandske pengespill er så strenge at de egentlig utgjør et forbud, strider dette altså ikke mot våre forpliktelser etter EØS-avtalen, ettersom reglene bygger på sosialpolitiske hensyn og hensynet til å forebygge bedrageri.

6.2.1 Oppsummering

Etter min mening kan Schindler-saken også forstås slik, at den gir uttrykk for at et rettsforhold som i utgangspunktet strider mot EØS-avtalen, må avveies i forhold til rettstilstanden i resten av avtaleområdet. Der det i avtaleområdet er likeartede regler, virker det ut ifra denne avgjørelsen som om det kreves meget gode grunner for å sette dette regelverket til side, hvis det ligger i randsonen for hva som kan tillates etter avtalene. Dette kan føre til at en fremtidig utvikling der avtalepartene tillater utenlandske pengespill, også innebærer at Norge må gjøre det samme for ikke å komme i konflikt med EØS-avtalen. Dette selv om det ikke har blitt foretatt noen formelle endringer i avtalens innhold.

---

¹⁵⁰ Sejersted s. 44 og Arnesen mfl. s. 137

6.3 Er vilkårene uporsjonale?

Europadomstolen har gjentatte ganger presisert at en eventuell restriksjon i forhold til Rtr. og EØS-avtalen må være egnet til å fremme det hensynet den skal ivareta, og dessuten stå i et rimelig forhold til formålet.¹⁵¹ Dette prinsippet omtales gjerne som proporsjonalitetsprinsippet. Litt annerledes formulert tilsier dette prinsippet at det må være forholdsmessighet mellom mål og middel. Spørsmålet er her hvorvidt de norske restriksjoner på pengespillsvirksomhet er i strid med dette prinsippet, altså at de går uforholdsmessig langt. Skulle dette være tilfelle, ville det være i strid med EØS-avtalen.

Om et forbud eller særlig strenge vilkår overfor utenlandske lotterier og derav følgende begrensinger i den frie flyten av tjenester er i strid med proporsjonalitetsprinsippet, beror på en objektiv vurdering av samfunnets behov for et slikt regelverk. Rettsanvenderen må altså undersøke om de norske restriksjonene er det mest nærliggende middel til å realisere samfunnets behov og om reglene er rimelige sett i forhold til målet som ønskes oppnådd. En må altså først identifisere målsetningene som ligger bak forbudet. Medlemsstatene i EU som har slike restriksjoner, påberoper seg tre forhold som også har vært avgjørende for norsk rett.

6.3.1 Målsetninger bak forbud mot utenlandske pengespill

For det første har medlemsstatene ønsket å *beskytte forbrukeren*, deltakeren i pengespillet, mot illojal eller illegal opptreden fra operatørens side. Som det fremgår av norske forarbeider på dette rettsområdet, er pengespill et område der risikoen for svindel er sterkt fremtredende. Dette er en følge av at deltakeren har liten

---

¹⁵¹ Toth s.433 og 434 og Sejersted & Arnesen mfl. s 43 og 44

eller ingen mulighet til å undersøke hvor store beløp som er innbetalt til det enkelte lotteri, hvem som vinner og hvor mye som utbetales. Uten noen form for kontrollordninger ville det være meget enkelt å unndra penger, jukse under trekningen osv.

Som nevnt tidligere, har man også ønsket å forebygge at pengespillsindustrien skal bli tatt over av kriminelle elementer og bli brukt til kriminelle handlinger. Særlig Belgia har hatt problemer med lotterier som krysser landegrensene, dette gir nemlig mulighet for hvitvasking av penger.¹⁵²

Et argument mot dette hensynet finner vi i de offentlig styrte spillenes tilbakebetalingsprosent. Med dette menes altså hvor mye av deltakernes innskudd som betales tilbake i form av premier. De offentlige spillene har en tilbakebetalingssats på mellom førti og seksti prosent. Mao beholder man en stor del av innskuddet, noe som rettfærdiggjøres ved at overskuddet fordeles til veldedige formål. Illegal gambling har imidlertid en langt høyere sats, ofte så høy som 95%, ettersom de beholder overskuddet selv. For forbrukeren vil altså illegal pengespillsvirksomhet være langt mer fristende enn det offentlige tilbudet, ettersom sjansen for å vinne her vil være langt større. Altså er det ikke uten videre gitt at de lege lata oppnår den tilsiktede effekt.

For det andre har man gjort gjeldende at man ønsker å beskytte den enkelte mot uvettede disposisjoner. Enkelte personer kunne tenkes å bruke opp sine midler til skade for seg selv og sin

---

¹⁵² Med hvitvasking sikter jeg til tilfelle der midler som en juridisk person har, og ikke er opparbeidet på lovlig vis, blir omgjort til penger som er oppjent i overensstemmelse med lovens krav. Det klassiske eksempelet er bankraneren som drar til Bjerkebanen og kjøper bonger av de som har vunnet på å spille på hestene. Ved å veksle inn bongene får han utbetalt penger som er «legale».

familie. Likevel er det i dag ingen begrensning på antall ganger en person kan delta i et pengespill, eller hvor store summer den enkelte kan delta med. Dagens systemer er ikke stand til å foreta slik kontroll. Eksempelvis er kontrollfunksjonen for Norsk Tippings Lotto-spill nå lagt til den enkelte kommisjonær.

Et tredje hensyn som tillegges stor vekt er disponeringen av pengespillenes overskudd. Her må det utøves offentlig kontroll med hensyn til hvilke veldedige formål som velges, hvor stor tilbakebetalingssatsen skal være og at formålene rent faktisk får tildelt de beløpene de skal ha.

I Schindler-saken kom det frem at de tre hensynene nevnt ovenfor ble tillagt stor vekt, og at hvert enkelt i seg selv er nok til å tilsidesette prinsippet om fri bevegelse av tjenester.¹⁵³ Altså er det proporsjonalitets-prinsippet som er avgjørende for bedømmelsen av om reguleringen av lotterier er i strid med avtalene. Hvert av de tre målene må altså vurderes objektivt opp i mot regelverket, for å finne ut om restriksjonene står i forhold til de målene som ønskes oppnådd.

6.3.2 Beskyttelse av forbrukeren

Er restriksjonene nødvendige for å beskytte den enkelte forbruker og samfunnet ellers? Av Europa-domstolens praksis, bla. sak 205/84: Kommisjonen vs. Tyskland, følger at destinasjonslandet ikke kan påtvinge fremmede tjenesteleverandører sitt eget regelverk såfremt hensynene bak dette regelverket er tatt med i utformingen av lovene til leverandørens hjemland. Dette refereres ofte til som likhets-prinsippet. På den annen side betyr ikke dette at et medlemsland ikke kan nekte et fremmed lotteri adgang til sitt interne marked,

---

¹⁵³ Se pkt. 6.2

såfremt reglene som gjelder for det fremmede lotteriet i opprinnelseslandet og kontrollen det er underlagt ikke når opp til den standard destinasjonslandet ønsker å opprettholde. En må altså vurdere forholdene ut ifra det konkrete tilfelle.

6.3.3 Begrensing av tilgangen på pengespill

Er restriksjonene nødvendige for å begrense tilgangen til pengespill? Utgangspunktet er her at alle medlemslandene har akseptert et behov for en begrensing av tilgangen på pengespill. Problemet i denne sammenheng er at de forskjellige landene har ulike begrensinger på de forskjellige pengespillene. Hvis et land som f.eks. har forbudt tradisjonell rulett ikke skulle kunne forby tjenester fra utenlandske rulett-leverandører, ville dets muligheter til å begrense tilgangen på de pengespillene det ikke ønsker være sterkt beskåret. En mulighet hadde her vært å dele pengespillene opp i flere undergrupper, og tillatt importrestriksjoner kun på de spillene som har størst uheldig virkning. Det er nemlig stor enighet om at de forskjellige spillene har ulike sosiale funksjoner og virkninger, jfr. 1992 White Paper:

“Although these general principles underlie all gambling controls, they have been applied in different degrees to different forms of gambling. For example, casino gaming is more vulnerable to abuse by criminals and large amounts of money may be lost very quickly. It represents the hardest form (in the sense of vulnerability to abuse and of its dangers to the individual)...”¹⁵⁴

---

¹⁵⁴ White papers, eller «hvitebøker», inneholder utredninger og forslag til videre arbeid innen EU. De blir iverksatt av Europakommisjonen. Her vises det til White Paper mars 1992

Den samme vurderingen finner vi også i forarbeidene til Pengespilloven, hvor man klart peker på at lotto har mindre uheldige sider enn de typiske casino spillene. Dette er også grunnen til at rulett ikke vil få Lotteritillatelse i Norge.¹⁵⁵

Hvis de enkelte medlemsland må tillate lotterier som holdes på lovlig og kontrollert vis i alle de andre medlemslandene, vil det være umulig å begrense antall lotterier som holdes, antall trekninger og tilbakebetalingssatsen. Tilgangen i det enkelte land vil dermed bli bestemt av den totale tilgang innenfor avtaleområdet. Dette er også årsaken til at Kommisjonen har uttalt at det antakeligvis må være tillatt for det enkelte land å begrense tilgangen gjennom et ikke-diskriminerende konsesjonssystem. Denne innstillingen illustrerer problemet som oppstår når en anvender Rtr. og EØS-avtalen direkte på lotterivirksomhet. Konklusjonen må være at hvis man først aksepterer at medlemsstatene skal kunne regulere tilgangen på pengespill, må man også betrakte begrensinger i slike tjenester fra andre land som nødvendige og proporsjonale. Av dette følger nødvendigvis at de norske restriksjonene, som er et utslag av de hensyn som er nevnt ovenfor, ikke er uproporsjonalt tyngende.

6.3.4 Disponering av overskuddet

Er restriksjonene nødvendige og proporsjonale for statens mulighet til å regulere disponeringen av overskuddet?

Spørsmålet må sees i lys av en av beveggrunnene til i det hele tatt å tillate pengespill, innsamling av penger til verdige formål eller statskassen. En viss skepsis er berettiget i dagens situasjon, der vi ser en meget aggressiv markedsføring av f.eks. Lotto som neppe

---

¹⁵⁵ Dette følger av fast forvaltningspraksis. samt klare forutsetninger i forarbeidene til Lotteriloven.

er ment å skulle beskytte forbrukerne mot overdreven spilling. Videre er det for publikum ikke åpenbart at de legger mest vekt på hvilke formål som tildeles midlene. Undersøkelser gjør det klart at deltakerne legger størst vekt på premienes størrelse, sjansen for å vinne og gunstig beskatningsregler på utbetalt premie. Dette skulle åpenbart tyde på at en åpning av lotterimarkedet på tvers av alle landegrensene ville føre til en intensiv konkurranse mellom de store lotteriene. Sannsynligvis vil utviklingen da gå i retning av at de lotteriene som er store i utgangspunktet, altså de som har et stort hjemmemarked, utkonkurrerer ikke bare de små lokale lotteriene, men også de andre medlemslandenes nasjonale lotterier. En konsekvens av en slik konkurransesituasjon vil nødvendigvis være at lotteriene blir mer attraktive for deltakerne. Dette gjør man hovedsakelig ved å tilby de største premiene.

Størrelsen på premiene beror på det totale innskuddet i trekningen, administrative kostnader og tilbakebetalingssatsen. Her er sistnevnte av størst interesse. De lotteriene som opererer med høyest tilbakebetalingssats, og altså tildeler minst av det totale innskudd til de veldedige formål, vil ha de største premiene. Dette er en utviklingsprognose som støttes opp av Liechtensteins lotteri på Internett. For å tiltrekke deltakere fra andre lands nasjonale lotterier, har man valgt å sette tilbakebetalingssatsen på 65%, mao. 15% høyere enn i Norsk Tippings Lotto. Ved å åpne for utenlandske lotterier risikerer man altså å undergrave selve formålet med i det hele tatt å tillate pengespill, kanalisering av penger til formål staten finner verdig. I stedet vil sannsynligvis disse pengene ende opp hos de to store landene innen denne virksomheten, Tyskland og England. Et slikt resultat kan neppe sies å være beskyttelsesverdigg fra et norsk synspunkt.

Unntak kan likevel tenkes, et godt eksempel er her Liechtenteins InterLotto, som har en meget demokratisk ordning hva angår tildeling av overskuddsmidlene. Deltakerne oppfordres til å stemme på et verdig formål, og det formålet som oppnår flest stemmer tildeles trekningens overskudd. Her er altså beslutningskompetansen unndratt de nasjonale styringsorganer, og ligger altså i hendene på enkeltpersonene som deltar. Deltakernes flernasjonale bakgrunn har også den konsekvens at det sannsynligvis vil være de større verdensomspennende organisasjonene som tildeles midlene, noe som har sine positive såvel som negative sider.

Europa-domstolen kom i sin avgjørelse til at de sosiale og etiske hensyn slår igjennom overfor de hensyn som taler for at slik regulering som nevnt ovenfor er uproportjonal og i strid men Rtr. Dette synspunktet må også kunne legges til grunn i EØS-retten. Dermed kan ikke de norske inngrepene være i strid med avtaleverket.

6.3.5 Oppsummering

Selve formålet med Rtr. og EØS-avtalen er at midler skal allokere der de ut ifra en økonomisk synsvinkel hører hjemme, noe som ikke gjør seg like sterkt gjeldende for pengespill. Et argument for et liberalt europeisk pengespillmarked er at dette vil gi publikum større valgmuligheter. Som jeg pekte på ovenfor vil dette neppe medføre riktighet, da vi med stor sannsynlighet ville ende opp med kun en to-tre konkurransedyktige lotterier. Samtlige EU-land har ønsket å beskytte sine nasjonale pengespill mot spill som er utenlandske. Dette synspunktet har da også fått gjennomslag ved Schindler-saken.

7. Vurdering i forhold til utenlandske pengespill

Som tidligere nevnt, er selve fundamentet i det norske regelverket omkring private pengespill at inntekten fra slik virksomhet skal tildeles veldedige formål. Dette har også vært grunnlaget for å innføre pengespill i de fleste land som tillater slik virksomhet. Dermed er det av stor betydning at rettsreglene om private pengespill er egnet til å oppfylle dette formålet.

Ettersom alle pengespill som får tillatelse etter Lotteriloven er underlagt statlig tilsyn, bla. gjennom regnskapsplikten, får man kontroll over at lotteriene faktisk tildeler inntekten til de veldedige formål. Private pengespill som ikke har slik tillatelse, har man derimot ikke en slik kontroll over. Dersom man ikke har et effektivt reguleringsmiddel, vil slike illegale spill tappe markedet for inntekter.

Det er etter dette svakheter i regelverket i forhold til pengespill på Internett. Poenget her er ikke at det er pengespill på Internett som er problemet som sådan. Det er meget sannsynlig at Norsk Tipping (på lik linje med Finland) i løpet av ganske få år vil tilby sine pengespill på Internett. Dette vil være en naturlig utvidelse av On-line systemet som er i bruk i dag. Et slikt system underlagt Norsk Tipping, vil fortsatt tildele overskuddet til de veldedige formål

Problemet oppstår i forhold til utenlandske pengespill som formidles til Norge over Internett. Disse spillene vil være svært vanskelig å regulere. Jeg skal ikke her ta opp spørsmålene tilknyttet jurisdiksjon og lovvalg, kun påpeke at det vil by på store vanskeligheter å forhindre utenlandske operatører i å drive slik virksomhet.

Lotteriloven regulerer kun forhold i tilknytning til operatøren.¹⁵⁶ Lovens begrensninger kommer altså meget tydelig til syne overfor utenlandske pengespill på Internett, ettersom den eneste parten loven pålegger plikter og begrensninger, vanskelig kan bli stilt for en norsk domstol og dømt etter norsk rett. Dermed oppstår den eiendommelige situasjon at deltakere bosatt i Norge, fritt kan spille på utenlandske pengespill på Internett som ikke har tillatelse etter norsk lov. Dette følger av at Lotteriloven ikke regulerer forholdene på deltakersiden.¹⁵⁷

Dermed kan slike spill konkurrere med norske tillatte pengespill på markedet, samtidig som inntektene i det utenlandske lotteriet kanaliseres ut av landet. Dette er en lite gunstig situasjon.

Etter min mening må dette problemet søkes løst gjennom internasjonalt samarbeid. Det er verdt å merke seg at ingen av de «seriøse» landene har tillatt pengespill på Internett som sikter inn det globale markedet. Årsaken til dette er at disse landene først og fremst ønsker å verne om sine hjemmemarkeder. Ekspansjon til andre markeder er altså ikke et mål i seg selv. I Europa har man dannet et samarbeidsorgan som heter Intertoto.¹⁵⁸ Gjennom dette organet foregår det et bevisst samarbeid for at det enkelte land skal få beskyttet sitt eget spillemarked mot konkurranse. Her har man altså gått inn for å ikke «angripe»

---

¹⁵⁶ Bortsett fra kjedeforretninger og pyramidespill, som det er forbudt å delta i

¹⁵⁷ Dette har vært gjenstand for debatt. Justisdepartementet uttalte i Aftenposten 28.08.96 «Internett-gambling ulovlig» at deltakelse i pengespill på Internett er forbudt og straffbart. Dagen før ble departementet sitert i Aftenposten med motsatt standpunkt. Etter min mening er det ikke noe grunnlag for å hevde at deltakelse i et pengespill på Internett skal være ulovlig, selv om spillet ikke har tillatelse.

¹⁵⁸ Felles europeisk forening for spilleelskaper. Norge er med i Interlotto gjennom Norsk Tipping.

hverandres markeder, noe som selvsagt gjelder for Internett også.¹⁵⁹

Videre er det ikke noe nytt at fremmede lands pengespill forsøker å etablere seg i det norske markedet. De siste årene har vest-tyske delstatlige pengespill gjort flere aggressive anstøt mot Norge. Disse har formidlet sin oppfordring til å delta i lotteriet gjennom brev til norske borgere. Fra norsk side har man løst problemet gjennom diplomatiske henvendelser til vest-tyske myndigheter og anmodet dem om å stanse denne virksomheten. Dette må sies å ha fungert tilfredsstillende.¹⁶⁰

Den løsningen Finland har valgt for sitt lotteri på Internett er etter min mening en foregangsmodell for et pengespill på Internett. Dette pengespillet begrenser seg som sagt til finske statsborgere med bankkonto i Finland. Ved at tekstvevsiden som benyttes er på finsk, utelukker man effektivt deltakere fra andre land som ikke kan dette språket. Løsningen i norsk rett burde etter dette bli at man kun tillater nasjonale private pengespill, og ikke tillater utenlandske borgere å delta.

Ved å opprette og tillate norske spill på denne måten, gir man deltakeren et seriøst og troverdig tilbud. Hvis det kun er de mindre seriøse lotteriene som opererer på Internett, vil dette i seg selv gjøre at deltakeren vil være skeptisk. Dette mener jeg vil slå igjennom overfor utenlandske pengespill, ettersom deltakeren ikke vil få hjelp av det norske rettsapparatet til å inndrive en eventuell gevinst han vinner i et slikt pengespill.

Synspunktet jeg her har gjort rede for er på langt på vei det samme som ble anført da man først innførte pengespill i Norge. Ved å tilby godkjente spill kom man de illegale spillene til livs.

---

¹⁵⁹ Ot. prp. nr. 52 (1991-92) s. 10

¹⁶⁰ Jfr. NOU 1988:14 s. 12

Ved å gi ett seriøst Internett tilbud til det norske markedet oppnår man den samme effekten overfor de utenlandske pengespill. Det avgjørende er tross alt ikke hvorvidt det tilbys pengespill på Internett, men hvorvidt det norske markedet velger å delta i slike spill eller ikke.

KILDER

LITTERATUR

- Andenæs   Johs. Andenæs: *Statsforfatningen i Norge*, 7. utgave, 3. opplag (uendret), Oslo 1990
- Arnesen mfl.   Finn Arnesen, Anneke Borgi mfl.: *Oversikt over EØS-retten*, Oslo 1994
- Blacks   *Blacks Law Dictionary*, Special Deluxe fifth Edition, St. Paul, Minnesota 1979
- Kommisjonsrapporten   Gambling in the single market—A study of the Current Legal and Market Situation volumes I, II, and III, 1991
- Eckhoff   Torstein Eckhoff: *Rettskildelære*, 3. utgave, Oslo 1993
- Eckhoff
Forvaltningsrett   Torstein Eckhoff: *Forvaltningsrett*, 5. utgave, Oslo 1994
- Fleischer   C.A. Fleischer: *Folkerett*, Oslo 1994
- Gaarder   Karsten Gaarder: *Innføring i internasjonal privatrett*, 2. utgave, 2. opplag, Oslo 1993
- Galtung   Andreas Galtung: *Rettslige sider ved teletorg*, CompLex 10/92, Oslo 1992

- Hagstrøm   Viggo Hagstrøm: «*Spill og Væddemaal*» om valuta, i ...den urett som ikke rammer deg selv, festskrift til Anders Bratholm, Oslo 1990
- Hambro   Edvard Hambro: *Jurisdiksjon og lovvalg i norsk internasjonal kontraktsrett*, Oslo 1957
- Hov   Jo Hov: *Avtalerett*, 3. utgave, Oslo 1993
- Nicholas   Barry Nicholas: *French law of contract*, London 1982
- Sejersted mfl.   Fredrik Sejersted, Finn Arnesen mfl.: *EØS-rett*, Oslo 1995
- Skeie   Jon Skeie: *Den norske straffrett bind II Den spesielle del*, Oslo 1938
- Stenseth & Stenvik   Geir Stenseth og Are Stenvik: *Oljeterminhandel*, Oslo 1989
- Thue   Helge J. Thue: *Norsk internasjonal obligasjonsrett erstatning utenfor kontraktsforhold*, Stensilserie 111, Oslo 1986
- Tjaum   Arne Tjaum: *Valuta og renteswaper*, Oslo 1996

- Toth Akos Toth: *The Oxford Encyclopedia of European Community Law*, Oxford 1990
- Zimmer Frederik Zimmer: *Lærebok i skatterett*, 2. utgave, Oslo 1993

ARTIKLER

- Batiffol & Lagarde Henri Bataffol & Paul Lagarde: *Droit international privé*, Paris 1981
- Blakey Robert Blakey, *Legal Regulation of Gambling since 1950*, i: *The Annals of the American Academy of Political and Social Science, Gambling: Views from the Social Sciences*, CA U.S.A. 1984
- Custer & Lesieur Robert Custer og Henry Lesieur: *Pathological Gambling: Roots, Phases and Treatment*, i: *The Annals of the American Academy of Political and Social Science, Gambling: Views from the Social Sciences*, CA U.S.A. 1984
- Götestam K. Gunnar Götestam: *Gambling in Norway: An Obscure Activity?*, *Psychology of Addictive Behaviors* 1993, Vol. no. 7, Nr. 1 66-68
- Janower Cynthia R. Janower: *Gambling on the Internet*, Harvard Law School,

<http://www.usc.edu/dept/annenberglvol2/issue2/janower.html>

- Kegel Gerhard Kegel: Internationales
privatrecht, 7. utgave, München 1995
- Perrit Henry H. Perrit Jr., *Legal and
Technological Infrastructures for
Electronic Payment Systems*, (Publisert
i «Rutgers Computer and Technology
Law Journal», Volume 22, Number 1,
Newark U.S.A 1996)
- White Paper mars
1992 White Paper: A National Lottery –
Raising Money For Good Causes), CM
1861, London Mars 1992

UTREDNINGER PROPOSISJONER INNSTILLINGER

- NOU 1990:14 Utviklingen på lotterimarkedet 1984-
1988
- NOU 1990:4 Utviklingen på lotterimarkedet 1984-
1988
- Motiver 1896 Udkast til Lov om den almindelige
borgerlige Straffelovs Ikrafttræden

med motiver.

- Ot. prp. nr.57 (1971-72) Lov om markedsmisbruk
- Ot. prp. nr. 16 (1991-92) Om skattereformen
- Ot. prp. nr. 52 (1991-92) Om lov om pengespill m.v.
- Ot. prp. nr. 72 (1991-92) Om lov om lovvalg i forsikring, lov om gjennomføring i norsk rett av EØS-avtalens vedlegg V punkt 2 om fri bevegelighet for arbeidstakere mv. innenfor EØS og lov om endringer i enkelte Om lover som følge av EØS-avtalen
- Ot. prp. nr. 58 (1993-94) Om lov om lotterier m.v.
- St. prp. nr. 61 (1992-93) Om samtykke til ratifikasjon med visse forbehold av en eurpeisk konvensjon av 5. mai 1989 om fjernsyn over landegrensene
- Innst. O nr. 9 (1994-95) Innstilling fra justiskomiteen om Lov om lotterier m.v.

Tidligere utgitt i skriftserien CompLex

Alle heftene i skriftserien CompLex kan kjøpes hos, eventuelt bestilles fra Akademika (se kupongen bakerst). De kan også kjøpes fra Norsk forening for jus og edb, Postboks 6702, St. Olavsplass, 0130 Oslo, telefon 22 41 54 50. Her kan man også tegne abonnement eller abonnere på «vaskesedler» som gir en kort omtale av hver rapport etterhvert som de kommer ut, og som inneholder bestillingsseddel. Abonnement på «vaskesedler» er gratis.

Listen nedenfor inneholder de siste 5 års publikasjoner. En komplett liste over CompLex utgivelser kan fås ved henvendelse til Institutt for rettsinformatikk.

CompLex 1/92 Beate Hasseltvedt Avskrivninger av mikrodatamaskiner med tilbehør – en nordisk studie TERESA (87)	138 kr
CompLex 2/92 Nils Kr. Einstabland Kringkastingsbegrepet TERESA (78)	208 kr
CompLex 3/92 Maria Strøm Rettskilderegistre i Helsedirektoratet NORIS (94) I & II	228 kr
CompLex 4/92 Ditlev Schwanenflügel Softwarepatentet – Imaterialrettens enfant terrible En redegørelse for patenteringen af softwarerelaterede opfinnelser i amerikansk og europæisk ret	158 kr
CompLex 5/92 Lars Borchgrevink Grindal Abonnementskontrakter for kabelfjernsyn TERESA (78 II)	248 kr

- CompLex 6/92**
Rolf Riisnæs
Implementing EDI – a proposal for regulatory form 118 kr
- CompLex 7/92
Morten S. Hagedal
Deponering av kildekode «escrow»-klausuler
TERESA (79) 128 kr
- CompLex 8/92
Ola-Kristian Hoff
EDB i juridisk undervisning – med en reiserapport
fra England og USA 228 kr
- CompLex 9/92
Jon Bing og Dag Elgesem
Universitetets ansvar for bruk av datanett
TERESA (94) 198 kr
- CompLex 10/92
Andreas Galtung
Rettslige sider ved teletorg 148 kr
- CompLex 1/93**
Giovanni Sartor
Artificial Intelligence and Law
Legal Philosophy and Legal Theory 148 kr
- CompLex 2/93
Connie Smidt
Informasjonsansvaret
Erstatningsansvar for informasjonstjenester,
særlig ved databaseydelser 138 kr
- CompLex 3/93
Ingvild Hanssen-Bauer
Personvern i digitale telenett 178 kr
- CompLex 4/93**
Joachim Benno
Consumers Purchases through Telecommunications in Europe
– application of private international law to cross-border
contractual disputes 198 kr

- CompLex 5/93**
Morten S. Hagedal
Four essays on: Computers and Information Technology Law 218 kr
- CompLex 6/93
Marianne Rytter Evensen
Sendetidsfordeling i nærradio
MERETE (3) III 148 kr
- CompLex 7/93**
Richard Susskind
Essays on Law and Artificial Intelligence 158 kr
- CompLex 1/94**
Andrew J. I. Jones & March Sergot (editors)
Deon'94
Second International Workshop on Deontic Logic
in Computer Science 358 kr
- CompLex 2/94
Beate Jacobsen
Film og videogramrett
TERESA (60) 318 kr
- CompLex 3/94
Rolf Risnæs
Elektronisk datautveksling i tollforvaltningen –
Rettslige spørsmål knyttet til TVINN 225 kr
- CompLex 4/94
Mari Bø Haugstad
Sykepenger og personvern – Noen problemstillinger knyttet til
behandlingen av sykepenger i Infotrygd 148 kr
- CompLex 5/94
Mads Andenæs, Rolf Høyer og Nils Risvand
EØS, medier og offentlighet TERESA (103) 148 kr
- CompLex 6/94
Jon Bing
Offentlige informasjonstjenester: Rettslige aspekter 148 kr

CompLex 7/94 Nils Eivind Risvand Satellittfjernsyn og norsk rett. MERETE (3) IV	138 kr
CompLex 8/94 Beate Jacobsen (red.) Videogram på forespørsel. MERETE (14) IV	158 kr
CompLex 9/94 Bjørn Bjerke «Reverse engineering» av datamaskinprogrammer. TERESA (92) IV	198 kr
CompLex 10/94 Gjert Melsom Skattemessig behandling av utgifter til anskaffelse av datamaskinprogrammer TERESA (75)	198 kr
CompLex 1/95 Jon Bing Rettslige konsekvenser av digitalisering: Rettighetsadministrasjon og redaktøransvar i digitale nett	368 kr
CompLex 2/95 Sverre Sandvik Rettslige spørsmål i forbindelse med utvikling og bruk av standarder innen telekommunikasjon	178 kr
CompLex 3/95 Tina Smith Legal Expert Systems: Discussion of Theoretical Assumptions	278 kr
CompLex 4/95 Ole Tokvam Personvern og straffeansvar – Straffelovens § 390	198 kr
CompLex 5/95 Johs. Andenæs Juridisk utredning om filmen «To mistenkelige personer»	138 kr
CompLex 6/95 Jon Bing and Dag Wiese Schartum Public Administration and Information Technology	348 kr

<p>CompLex 7/95 Vittorio Frosini Law and liberty in the Computer Age</p>	158 kr
<p>ComLex 1/96 Knut-Magnar Aanestad og Tormod S. Johansen Innsynsrett i elektronisk post i offentlig forvaltning</p>	218 kr
<p>CompLex 2/96 Stephen Saxby Public Policy and Legal Regulation of the information Market in the Digital Network Environment</p>	238 kr
<p>CompLex 3/96 Ellen Lange Opplysning på spill? Opplysning, motivasjon, interaktivitet og dataprogrammet Human Quest I</p>	218 kr
<p>CompLex 4/96 Eva I. E. Jarbekk Personvern og overføring av personopplysninger til utlandet</p>	198 kr
<p>CompLex 5/96 Henning Jakhelln Fjernarbeid Noen sentrale rettsspørsmål ved nyere former for hjemmearbeid og arbeid utenfor arbeidsgivers øvrige virksomhet</p>	235 kr
<p>CompLex 6/96 Andreas Mitrakas A legal Advisory system Concerning Electronic Date Interchange within the European Community</p>	128 kr
<p>CompLex 7/96 Jon Bing og Ole E. Tokvam Elektronisk publisering: Utvalgte rettslige aspekter – Rapport på oppdrag av Grafiske bedrifters landsforening</p>	186 kr
<p>CompLex 8/96 Finn-Øyvind Langfjell Fjernsynsovervåking og personvern</p>	138 kr

CompLex 1/97 Therese Steen Eksemplarframstilling av litterære verk til privat bruk	158 kr
CompLex 2/97 Camilla Sivesind Tokvam Offentlige anskaffelser av informasjonsteknologi	175 kr
CompLex 3/97 Eiliv Berge Madssen Rettslige spørsmål i tilknytning til oppgaveregisteret	170 kr

COMPLEX

Bestillingskupong

Ja takk, vi bestiller herved følgende eks.
av COMPLEX:

.....eks. av nr..... à kr .....

.....eks. av nr..... à kr .....

.....eks. av nr..... à kr .....

.....eks. av nr..... à kr .....

Av fremtidige COMPLEX utgivelser (se omtale foregående sider)
bestilles herved:

.....eks. av nr..... à kr .....

.....eks. av nr..... à kr .....

Navn:.....

Firma:.....

Adresse:.....

Postnr./sted:.....

Kupongen sendes til:

Akademika
INTERNASJONAL JAGBOERHANDEL

Karl Johansgt. 47
0162 Oslo 1

Den teknologiske utvikling har i dag kommet så langt at man ved hjelp av en datamaskin kan handle varer og forbruke tjenester fra sitt eget hjem. Her analyseres de rettslige problemstillinger omkring en slik tjeneste: Private pengespill som formidles til deltakeren over Internett.

Forfatteren tar blant annet for seg hva som i lovens forstand utgjør et privat pengespill, og hvilke begrensninger slik virksomhet er undergitt. Videre behandles reguleringen av utenlandske pengespill på Internett, samt dette regelverkets forhold til EØS-avtalen.

ISBN 82-518-3613-1

9 788251 836135

Tano-Aschehoug